

PL-BY-UA
2014-2020

Zaromniana naftowa kolebka Europy

Забута нафтова колиска Європи

Коралня в околїях Кросна, Рóвне, ок. 1930 р. Fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe
Шахта біля м.Кросно, с.Рувне, бл. 1930 р. Фото: Національний цифровий архів

**Zapomniana
naftowa
kolebka Europy**

**Забута
нафтова колиска
Європи**

**Zaromniana
naftowa
kolebka Europy**

**Забута
нафтова колиска
Європи**

Sanok / Санок – Borusław / Борислав

2021

Тексты / Тексти

Łukasz Bajda / Лукаш Байда

Taras Hryniwicz / Тарас Гриневич

Damian Nowak / Дам'ян Новак

Оpracowanie redakcyjne i korekta / Редакційне опрацювання та коректа

Małgorzata Kuźniar / Малгожата Кузьняр

Тłumaczenie z języka ukraińskiego / Переклад з української мови

Taras Hryniwicz / Тарас Гриневич

Тłumaczenie z języka polskiego / Переклад з польської мови

Natalia Koczera / Наталія Кочера

Partnerzy Projektu / Партнери проекту

Rada Miasta Borysław – Beneficjent Wiodący / Бориславська міська рада – Провідний бенефіціар

Gmina Sanok – Beneficjent Projektu / Гміна Санок – Бенефіціар проекту

Koordinatorzy projektu / Координатори проекту

Albertyna Buchynska – Rada Miasta Borysław / Альбертина Бучинська – Бориславська міська рада

Konrad Białas – Gmina Sanok / Конрад Бялас – Гміна Санок

ISBN 978-83-66309-88-3

Оpracowanie graficzne, skład i przygotowanie graficzne / Графічне опрацювання, склад та графічне приготування

WYDAWNICTWO
EDYTORIAL

35-614 Rzeszów, ul. Św. Kingi 20/70

tel. +48 730 999 731, 730 999 732

e-mail: redakcja.edytorial@gmail.com

www.edytorial.com

PL-BY-UA
2014-2020

Niniejszy dokument został przygotowany przy pomocy finansowej Unii Europejskiej, w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020. Odpowiedzialność za zawartość tej publikacji leży wyłącznie po stronie Rady Miasta Borysław / Gminy Sanok i nie może być w żadnym przypadku traktowana jako odzwierciedlenie stanowiska Unii Europejskiej, IZ lub Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

This document has been produced with the financial assistance of the European Union, under the ENI CBC Programme Poland-Belarus-Ukraine 2014-2020. The contents of this document are the sole responsibility of Boryslaw City Council / Commune of Sanok and under no circumstances can be regarded as reflecting the position of the European Union, the MA or the Joint Technical Secretariat of the ENI CBC Programme Poland-Belarus-Ukraine 2014-2020.

Ця публікація видана за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках Програми транскордонного співробітництва європейського інструменту сусідства Польща-Білорусь-Україна 2014-2020. За зміст публікації відповідають Бориславська міська рада/Гміна Санок. Зміст публікації, за будь-яких обставин, не відображає позицію Європейського Союзу, ОУ або Спільного технічного секретаріату Програми транскордонного співробітництва європейського інструменту сусідства Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 рр.

WSTĘP

ВСТУП

Чasy, gdy charakterystycznym elementem krajobrazu Pogórza Karpackiego i Bieszczadów były wieże wiertnicze, a także inne urządzenia oraz budynki związane z wydobywaniem ropy naftowej, odeszły już w zasadzie w przeszłość. Wiele osób nie zdaje sobie sprawy, że teren dzisiejszego województwa podkarpackiego był przed przeszło półtora wieku miejscem, gdzie rodził się światowy przemysł naftowy. O ile z wydobywaniem czarnego złota kojarzona jest jeszcze Bóbrka pod Krosnem oraz Borysław we wschodniej Galicji, to dzieje wielu niegdyś ważnych kopalni pozostają zapomniane. Od lat sześćdziesiątych XIX wieku liczne kopalnie ropy naftowej zakładane były w okolicach Sanoka, Ustrzyk Dolnych, a nawet dalej na południe w Bieszczadach i dalej do Borysławskiego zagłębia roponośnego. Nasz region kojarzony jest przede wszystkim z walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Warto jednak pamiętać o roli, jaką odegrał w rozwoju galicyjskiego przemysłu naftowego. Należy przypomnieć czasy, kiedy Borysław nazywano „Kalifornią Galicyjską”, gdy Płowce nazywano „Sanocką Kalifornią”, a w Olszanicy koło Leska założono największą w Europie fabrykę beczek na ropę naftową. To tu rodziły się i upadały fortuny. Tutaj stosowano najnowocześniejsze rozwiązania techniczne, a słynące dziś z drezyn rowerowych Uherce Mineralne były jednym z pierwszych miejsc, gdzie w Galicji wprowadzono słynną kanadyjską metodę wiercenia.

We wspomnianych wyżej Uhercach jeszcze dziś można zobaczyć na polach naturalne wysięki ropy. W Łodynie i Ropience oraz w Borysławsko-Drohobyckim zagłębiu naftowym nadal pracują kiwony i stoją zabudowania zaplecza wciąż funkcjonujących kopalni ropy naftowej. W sanockim skansenie podziwiać można sektor naftowy, gdzie

Часи, коли характерним елементом пейзажу передгір'я українських і польських Карпат були нафтові вишки та устаткування, пов'язане з видобуванням нафти, вже переважно відійшли у минуле. Багато людей взагалі не усвідомлюють, що територія сьогоdnішнього Підкарпатського воєводства Польщі понад півтора століття тому була місцем, де зароджувалася світова нафтова промисловість. У той час як Бубрка поблизу міста Кросно та Борислав у Східній Галичині асоціюються із видобутком чорного золота, історія багатьох колись важливих шахт залишається забутою. Починаючи з шістдесятих років XIX століття в околицях Санока, Устриків Долішніх і ще далі на південь у Бещадських горах аж до Бориславського нафтового родовища працювали численні нафтові копальні. Ці регіони Польщі та України асоціюються насамперед з природними та ландшафтними цінностями. Проте варто згадати, яку роль вони відіграли у розвитку галицької нафтової промисловості. Слід пригадати часи, коли Борислав називали «Галицькою Каліфорнією», Пловці (Płowce) – «Санцькою Каліфорнією», а в Ольшаниці (Olszanica) поблизу Ліська (Lesko) було засновано найбільшу в Європі фабрику бочок-барелів для нафти. На цих землях народжувалися та втрачалися маєтки. Тут використовувалися найсучасніші технічні рішення, а відомі сьогодні своїми велосипедними дрезинами Угерці Мінеральні (Uherce Mineralne) були одним із перших місць, де в Галичині впровадили знаменитий канадський метод буріння.

У вищезгаданих Угерцях і сьогодні можна побачити на полях природні витіки нафти. У Лодині (Łodyna) та Ропенці (Ropienka) та в Бориславсько-Дрогобицькому нафтогазовому родовищі надалі працюють нафтові верстати-гойдалки і стоять будівлі підсобних приміщень ще діючих нафтових шахт. У музеї під відкритим небом у Санокі можна помилуватися Нафтовим сектором, куди потрапи-

trafiły urządzenia m.in. ze zlikwidowanej kopalni w Tyrawie Solnej. W Brzegach Dolnych natomiast urządzono plenerowe Minimuzeum Kopalnictwa Naftowego, w którym umieszczono niektóre narzędzia i elementy maszyn stosowanych do wydobycia ropy naftowej.

Mamy nadzieję, że niniejsza publikacja przyczyni się do zainteresowania mieszkańców i turystów historią gospodarczą naszego regionu, a także zachęci do wycieczek śladami dawnych kopalń ropy naftowej.

Anna Hałas – Wójt Gminy Sanok

Ihor Yavorskyi – Burmistrz Miasta Boryslaw

ли прилади, наприклад, із закритої тепер шахти в Тиряві Сільній (Tyrawa Solna). Також у місцевості Береги Долішні було організовано Міні-музей Видобування Нафти під відкритим небом, у якому розмістили деякі знаряддя та елементи машин, що використовувалися для нафтовидобутку.

Сподіваємося, що дана публікація сприятиме зацікавленню жителів та туристів економічною історією цього регіону Польщі та України, а також спонукатиме їх до подорожей слідами колишніх нафтових шахт.

Анна Галас – вїт Гміни Санок

Ігор Яворський – міський голова Борислава

SANOCKA KALIFORNIA

САНОЦЬКА КАЛІФОРНІЯ

Jeden z najstarszych i zarazem największych ośrodków górnictwa naftowego w ziemi sanockiej znajdował się w bezpośrednim sąsiedztwie Sanoka, w miejscowości Płowce – położonej obecnie w granicach gminy Sanok. Płowce na historycznej mapie naftowej Europy powinny być wyróżnione w sposób szczególny. W początkach drugiej połowy XIX wieku nie było drugiej takiej

Один із найстаріших і найбільших центрів видобування нафти на Підкарпатті Польщі знаходився безпосередньо по сусідству з Санокем, у селі Половці (Пловце), яке зараз перебуває у межах гміни Санок. Половці на історичній нафтовій карті Європи слід виділити особливим чином. На початку другої половини XIX століття не було іншої такої місцевості як у Галичині, так і за її межами, де

Rekonstrukcja wieży wiertniczej typu kanadyjskiego. Sektor naftowy w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Fot. Łukasz Bajda

Rekonstrukcja бурової установки канадського типу. Сектор нафти в Музеї народної архітектури в Санокі. Фото: Лукаш Байда

Płowce na mapie z ok. 1870 r.

Половці (Płowce) на карті, бл. 1870 р.

Wieża wiertnicza w okolicy Sanoka, ok. 1935 r.
Fot. arch. Damiana Nowaka
Бурова вишка біля Санока, бл. 1935 р. Фото:
архів Дам'яна Новака

Przed wieżą wiertniczą na terenie kopalni Wańkowa, 1927 r.
Fot. zbiory A. Mikuckiego
Перед буровою вежею на території шахти «Ванькова»
(«Wańkowa»), 1927 р. Фото: колекція А. Мікуцького

miejsowości, zarówno w Galicji, jak i poza jej granicami, gdzie koncentracja szybów naftowych byłaby większa. Na kilkuhektarowym polu naftowym, położonym ponad wsią, na wzgórzu zwanym Działem, od początku lat sześćdziesiątych XIX wieku działała kopalnia, która z roku na rok intensywnie się rozwijała, stając się pod koniec dekady jednym z największych ośrodków górnictwa naftowego w Galicji.

Jak wyglądały Płowce w okresie swej krótkiej naftowej świetności? Najlepiej oddać głos naczelnemu świadkowi i jego relacji zamieszczonej w 1870 roku w krakowskim dzienniku „Kraj”: *Nieraz o tem myślałem, aby choć kilkoma rysami skreślić pobieżny obrazek Płowiec, tej Kalifornji sanockiej, która dumnie urąga wygłaszanym zdaniom, że Polak do przemysłu nie ma ani zdolności, ani też wytrwałości. Jadąc szosą prowadzącą z Sanoka do Rymanowa, około pół ćwierci mili, zwracasz się na południe i przebywszy złą drogę, którą tego roku sami przedsiębiorcy mają na żwirówkę przemienić i dwa poprzecznie leżące pagórki, spozstrzegasz u nóg swych na stoku góry leżące kopalnie. Kto to pierwszy raz widzi, nie jest w stanie ustrzec się mimowolnego wrażenia. Na przestrzeni mniej więcej 3 morgów wznosi się tutaj paręset rusztowań czyli tak zwanych wież, wyglądających jak las masztów okrętowych w morskiej przystani. Gdziekolwiek wśród tego widać zabudowania, mieszczące mieszkania dozorców i kuźnie przedsiębiorców. Kłęby dymu buchają z kominów, a w powietrzu rozlega się łoskot będącej w ruchu maszyny parowej, szmer pomp, głucho uderzenia świderów i głosy kilkuset robotników pracujących na ziemi i pod ziemią. Od czasu do czasu słychać grzmot wstrząsający zdaje się ziemię w posadach to eksplozja niedawno wynalezionej dynamitu, o szatańskiej potędze, którym górnicy rozsadzają podziemne skały. Gdy noc nad kopalnią roztoczy swe cienie, ruch wcale nie ustaje, bo pracują tu i nocną porą, słyszysz ten sam tętent, mniej jednakże widzisz, bo kopalnia oświetlona tylko kilkadziesiąt lampami, które błyszczą jak rozsiane gwiazdki.*

W latach sześćdziesiątych XIX stulecia wydobycie ropy koncentrowało się w okolicach Gorlic, Krosna i Borysławia. Płowce były pierwszą miejscowością w regionie, pomiędzy zagłębiami

koncentracja naftowych swerdlowin była b такою ж великою. На нафтовому родовищі площею кілька гектарів, розташованому над селом, на височині Діл (Dział), з початку 1860-х років працювала шахта, яка щороку інтенсивно розвивалася, ставши наприкінці XIX століття одним із найбільших центрів видобутку нафти у Галичині.

Як виглядали Пловці в період їхньої короткої нафтової слави? Найкраще надати слово було б очевидцю всього цього. Так, із розповіді такого свідка, опублікованій 1870 року в краківській газеті «Край» („Kraj”), виникає: «Я не раз думав про це, щоб зробити хоча б декілька начерків про місцевість Пловці, тієї Саноцької Каліфорнії, яка гордо протистоїть висловлюванням про те, що у поляка немає ані праці, ані здібностей, ані наполегливості. Їдучи дорогою, що веде від Санока до Риманова, приблизно півчверті милі та повернувши на південь, проїжджаючи не дуже комфортною дорогою <...> та минаючи два пагорби, які лежать поперек, ви бачите перед собою шахти, що розкинулись на схилі гори. Той, хто бачить це вперше, не може не замилуватися цими пейзажами. На площі приблизно 3 морґи стоїть кілька сотень риштувань, тобто так званих нафтових бурових вишок, які схожі на безліч корабельних щогл у морській гавані. Де-не-де можна побачити будівлі, в яких розташовані приміщення наглядців і кузні робітників. Із димарів вириваються клуби диму, а в повітрі чути гуркіт парової машини, яка рухається, звуки насосів, глухі удари бурів і голоси кількох сотень робітників, що працюють на землі та під землею. Час від часу можна почути приголомшливий гуркіт, аж здається, що земля зараз провалиться – це вибух нещодавно винайденого динаміту сатанинської сили, яким шахтарі розривають тверді підземні породи. Коли настає вечір, а за ним ніч, яка накриває все над шахтою своєю тінню, – рух взагалі не припиняється, тому що тут так само працюють і вночі, ти чуєш ті самі звуки, той самий ритм, але бачиш менше, оскільки шахта освітлюється лише кількома десятками ламп, які сяють, як розсіяні зірки».

У 1860-х роках видобуток нафти було зосереджено в околицях Горлиць, Кросно та Борислава. Пловці були першою місцевістю у регіоні між Кросненським та Бориславським нафтовими басейнами, де нафту добували у великих мас-

krośnieńskim i borysławskim, gdzie rozpoczęto jej eksploatację na większą skalę. Pierwsze przekazy źródłowe pochodzą z 1863 roku, kiedy to Jan Okołowicz – pracownik sanockiego magistratu, a późniejszy burmistrz Sanoka – na gruntach włościńskich rozpoczął poszukiwania ropy. Początkowo założona przez niego kopalnia nie przyniosła żadnych rezultatów, a on sam otarł się niemal o bankructwo. Jednak konsekwencja i wytrwałość, po miesiącach kopania, doprowadziły do sukcesu. Jak opisywał korespondent cytowanego już „Kraju”: *P. Okołowicz zbierał resztki zasobów i wkładał je w swe przedsiębiorstwo, a choć z zbolowanym sercem ale z silną wolą nie ustawał w pracy. Długo spoglądał daremnie w ciemne wnętrza swych studni, nim doczekał się spełnienia swych nadziei. Trafiał wreszcie na warstwę, która przebita wydała olej skalny w takiej obfитоści, że nie tylko wróciły się wkłady, ale nadto po kilku latach urósł piękny majątek.*

Okołowicz bardzo szybko znalazł naśladowców, którzy również rozpoczęli poszukiwania na terenie Płowiec. W 1866 roku Graeve i hr. Mycielski rozpoczęli wiercenia w Płowcach ręcznym luźnospadem. Była to metoda zapoczątkowana przez Roberta Domsa w Borysławiu, a następnie wykorzystywana przez Henryka Waltera w Bóbrce.

Kopalnia w Płowcach bardzo szybko się rozwijała, z tygodnia na tydzień przybywało nowych przedsiębiorstw. W 1867 roku zastosowano na płowieckiej kopalni maszynę parową, napędzającą pompę, która pozwalała pompować ropę jednocześnie z kilku studni. Wyprodukowana została ona przez Zakłady Budowy Maszyn i Aparatury w Krakowie należącej wówczas do Ludwika Zieleniewskiego. W Płowcach znajdowała się także aparatura do destylacji kamfiny, pochodząca również z firmy Zieleniewskiego. Kopalnia cały czas się rozrastała, jednak zdecydowana liczba szybów była średnio wydajna. Zdarzały się jednak wyjątki, a takim była studnia „Laura”, z której przez trzy lata wydobyto 900 beczek ropy, czyli niespełna 250 tys. litrów surowca. Jeszcze bardziej wydajna była studnia „Eugenia” należąca do spółki naftowej, którą od 1868 roku kierował Tytus Lewandowski, starosta powiatu sanockiego. Wywiercony kosztem 500 złr szyb od samego początku eksploatacji dawał 1400 garncy ropy (przeszło 5 tys. litrów)

штабах. Перші джерела, де згадується про це, датуються 1863 роком, коли Ян Околович (Jan Okołowicz) – службовець Саноцького магістрату, а пізніше – міський голова Санока, – почав розвідку нафтових родовищ на селянських землях. Спочатку започаткована ним шахта не принесла жодних прибутків і він ледь не збанкрутував. Однак послідовність і наполегливість після кількох місяців копання привели його до успіху. Як описує кореспондент уже цитованого «Краю»: *«П. Околович зібрав залишки коштів і вклав їх у своє підприємство: хоча з болем у серці, але з сильною волею, він не зупинявся. Він довго вдивлявся у темне нутро своїх криниць, поки його надії не здійснилися. Нарешті він знайшов шар ґрунту, який при пробиванні вивільняв скельну ропу в такій кількості, що не тільки повернулися всі вкладені ним кошти, але й через кілька років суттєво примножився маєток.»*

Околович дуже швидко знайшов послідовників, які також почали шукати нафту у Паловцях. У 1866 році Грейв (Graeve) і граф Мицельський (Mycielski) почали буріння в Паловцях ручним буром вільного падіння. Це був метод, започаткований Робертом Домсом (Robert Doms) у Бориславі, а потім використаний Генриком Вальтером (Henryk Walter) у Бубрці.

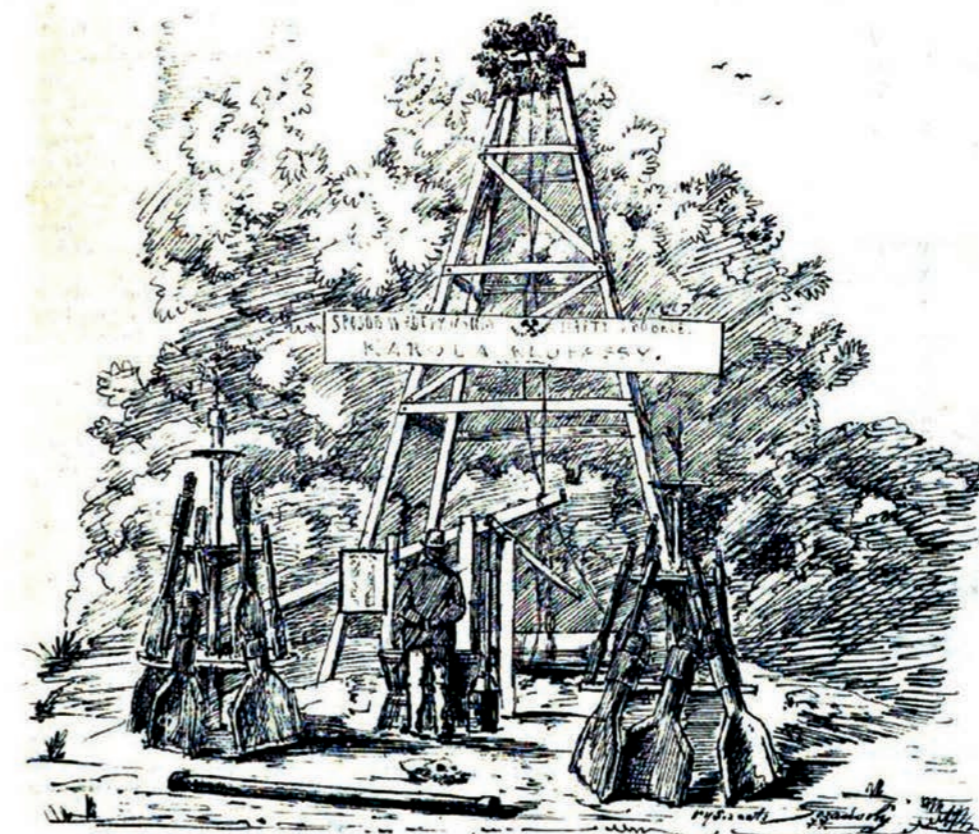
Шахта в Паловцях розвивалася дуже швидко, щотижня виростали нові підприємства. У 1867 році на шахті в Паловцях використовували парову машину, яка приводила в рух насос, що дозволяв викачувати нафту з кількох свердловин одночасно. Її виробляв Завод машинобудування і апаратури у Кракові, який тоді належав Людвіку Зеленецькому (Ludwik Zieleniewski). У Паловцях був апарат для дистиляції камфіну – також фірми Зеленецького. Шахта постійно розширювалася, але велика кількість свердловин залишалися не дуже ефективними. Проте були й винятки, як-от свердловина «Лаура» („Laura”), з якої за три роки видобуто 900 барелів нафти, тобто майже 250 тис. літрів сировини. Ще ефективнішою була свердловина «Євгенія» („Eugenia”), що належала нафтовому товариству, яким з 1868 року керував староста Саноцького повіту Титус Левандовський (Tytus Lewandowski). Шахта, буріння якої коштувало 500 гульденів на рік, від самого початку своєї роботи давала 1400 галонів нафти (понад 5000 літрів) на добу. Окрім згаданих рекордсменів вдалося пробурити ще

на добу. Oprócz wymienionych rekordzistek udało się wywiercić jeszcze kilka ropodajnych studni, które dawały średnio około 600 garncy (przeszło 2 tys. litrów) dziennie. W większości należały one do tak zwanej spółki adwokackiej dra Seweryna Popiela i dra Erazma Łobaczewskiego. Jak wspominał inż. Ferdinand Jastrzębski z Krakowa, w Płowcach Doms, Popiel, Lewandowski i Okołowicz przy pogłębianiu szybów stosowali prostą technologię wiertniczą, którą można było bez większych problemów wykopać szyb do 150 m głębokości.

W 1870 roku kopalnia w Płowcach produkowała przeszło 11 tys. litrów ropy na dobę, której wartość rynkowa wynosiła 1500 złr. W okresie tym swą wydajnością przewyższała sławną kopalnię w Bóbrce, należąca do dzentelmeńskiej spółki Ignacego Łukasiewicza, Tytusa Trzecieckiego i Karola Klobassy. Płowce zaopatrywały w surowiec siedem destylarni ropy – dwie w Sanoku, dwie we Wróbliku Szlacheckim oraz po jednej w Rymano-

кілька нафтоносних свердловин, які давали в середньому близько 600 галонів (понад 2000 літрів) на добу. Більшість із них належали юридичному товариству «Доктора Северина Попеля та доктора Еразма Лобачевського». Як зазначив інж. Фердинанд Ястшембський з Кракова, у Паловцях і Домс, і Попель, і Левандовський, і Околович використовували просту технологію буріння свердловин, за допомогою якої можна було легко бурити свердловини на глибину до 150 м.

У 1870 році шахта в Паловцях виробляла понад 11 тис. літрів нафти на добу, ринкова вартість якої становила тоді 1500 австро-угорських гульденів. У цей період її ефективність перевищувала знамениту шахту в Бубрці, яка належала товариству Ігнація Лукасевича, Титуса Тшецького та Кароля Клобасси. Паловці постачали сировину на сім нафтопереробних заводів – два у Санокі, два у Врубліку Шляхецькому і по одному в Риманові, Заґужі (Загірї) та Вітрилові. Після відкриття

STUDNIA NAFTOWA p. K. KLOBASSY.

Szyb prezentowany na Wystawie Krajowej przez Karola Klobassę
Нафтова бурова вежа, представлена на Національній виставці Каролем Клобассою

wie, Zagórze i Witryłowie. Po odkryciu „Eugeniei” w Sanoku i najbliższych okolicach wybuchła górzka naftowa. Wszyscy mówili o intratnym interesie, jaki niesie za sobą płowiecka ropa. W ciągu kolejnych dni zawiązało się kilka nowych spółek naftowych. Szybko zauważono, że ropodajne studnie tworzą pas, więc słusznie domniemywano, że złoża sięgać może dużo dalej niż obszar objęty dotychczasową eksploatacją. Przedsiębiorcy zaczęli skupować działki ciągnące się wzdłuż pasma, a niektórzy nawet w środku wsi – pomiędzy domami, tak że na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych wieże nad szybami można było spotkać nawet bezpośrednio w sąsiedztwie chat włościańskich. Doprowadziło to niemal do sytuacji, iż każdy z szybów miał innego właściciela.

W tym czasie rozpoczęto również poszukiwania ropy na obszarze dworskim, położonym w przedłużeniu roponośnego pasma. Teren o powierzchni 155 ha zakupiony został na licytacji przez spółkę, na czele której stał inż. Leonard Aleksandrowicz. Pochodził on z Królestwa Polskiego, gdzie prowadził wiele ważnych inwestycji, m.in. był głównym inżynierem budowy cukierni „Konstancja” w Kutnie oraz budowy kolei warszawsko-bydgoskiej, za co car Aleksander II odznaczył go Orderem św. Stanisława. Po powstaniu styczniowym, w którym wziął udział, wyemigrował do Galicji i w drugiej połowie lat sześćdziesiątych zamieszkał w Sanoku, gdzie prowadził destylarnię ropy. Produkował w niej naftę salonową w kilku gatunkach, koks, smołowiec i smarowidła. Swoje wyroby prezentował m.in. na Wystawie Rolniczo-Przemysłowej w Krakowie w 1869 roku. W styczniu tegoż roku zarejestrowana została firma handlowa pn. „Leonard Aleksandrowicz i spółka”, działająca w obszarze *wydobycia nafty i handlu naftą i jej wyrobami z siedzibą w Sanoku*. Pod koniec 1870 roku dołączył do niej dr Popiel jako wspólnik komandytowy z udziałem w kwocie 4 tys. złr, kapitał zakładowy spółki wynosił wówczas 50 tys. złr. Inwestycja w Płowcach okazała się trafioną – dochód z kopalni na zakupionym za 15 tys. złr obszarze dworskim w przeciągu kilku lat wyniósł 70 tys. złr. Z nieznanых przyczyn Aleksandrowicz w 1872 roku jednak wycofał się z naftowych interesów, wyjechał do Lwowa, gdzie został głównym inżynierem miejskim – zaj-

свердловини «Євгенія» в Саноку та його околицях спалахнула нафтова лихоманка. Усі говорили про прибуткові відсотки, які приносить нафта з Половців. Протягом наступних днів було створено кілька нових нафтових компаній. Швидко було помічено, що нафтові свердловини утворюють так звану смугу, тому й правильно було думати, що родовище може простягатися набагато далі, ніж площа, яка дотепер була охоплена експлуатацією. Підприємці почали скуповувати земельні ділянки, що тягнуться вздовж смуги, а деякі навіть посередині села – поміж будинками. Отже, на рубежі 60-70-х років нафтові вежі можна було побачити навіть біля селянських хат. Це мало не призвело до ситуації, коли кожна нафтова вежа, а значить і свердловина, мала іншого власника.

Тоді ж розпочалися пошуки нафти на землях панських садіб, розташованих у продовженні нафтової смуги. Землю площею 155 га придбала на аукціоні компанія, яку очолював інж. Леонард Александрувич. Він походив з Королівства Польського, де керував багатьма важливими інвестиціями, у т.ч. він був головним інженером будівництва кондитерської фабрики «Констанція» в м. Кутно та будівництва залізничної лінії Варшава-Бидгощ, за що цар Олександр II нагородив його орденом Св. Станіслава. Після Січневого повстання, в якому Л. Александрович брав участь, він емігрував до Галичини, а в другій половині 1860-х оселився в Саноку, де керував фабрикою дистиляції нафти. Там вироблявся гас кількох сортів, кокс, пехштейн (смоляний камінь) і різні мастила. Свою продукцію він представляв, зокрема, на сільськогосподарській і промисловій виставці у Кракові 1869 року. У січні того ж року в м. Санок повсталася торгова компанія «Леонард Александрович і товариство» («Leonard Aleksandrowicz i spółka»), яка працювала в сфері *видобутку нафти та торгівлі нафтою і її продуктами*. Наприкінці 1870 р. до неї приєднався доктор Попель на правах командитного співвласника з часткою в 4000 гульденів, тоді як статутний капітал компанії становив 50 000 гульденів. Інвестиція в Половцях виявилася дуже вдалою – дохід від шахти на присадибній панській ділянці, придбаній за 15 тис. гульденів, лише за кілька років становив 70 тис. гульденів. Однак, із невідомих причин Александрович у 1872 році відійшов від нафтової справи, перебрався до Львова, де став головним міським інженером – займався бетон-

nował się technologią betonu, był też budowniczym lwowskiej sieci kanalizacyjnej. Na początku 1873 roku dotychczasowa spółka Aleksandrowicza została przejęta przez nowo powołaną spółkę „J. hr. Tarnowski i spółka”, występującą w okresie późniejszym również pn. „Zjednoczona Spółka Płowiecka”. Jej głównym udziałowcem był hrabia Jan Józef Tarnowski z Chorzelowa koło Mielca, znany polityk galicyjski i hodowca koni. Udziały w niej posiadać miał także pionier przemysłu naftowego Ignacy Łukasiewicz.

W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych sytuacja własnościowa terenów naftowych się unormowała. Istniejące dotychczas drobne przedsiębiorstwa zaprzestały swej działalności na terenie Płowiec. Jak pisał c. k. radca górniczy Edward Windakiewicz: *Skoro ropy ubyło, a na dalsze pogłębienie środków zabrakło, wtedy powstała niechęć do tego przemysłu, aż nareszcie potrzeba przymusiła do połączenia się, ażeby oszczędzić wydatku na różnych zarządców, i połączonymi siłami iść w głąb (...)*. Już w tym czasie zwracano uwagę na rozdrobnienie spółek zajmujących się eksploatacją ropy, co przede wszystkim widoczne było w terenie, gdzie każda z sąsiadujących ze sobą kopalń posiadała osobną kuźnię, budynki biurowe czy baraki robotnicze. Tym samym zaczęły pojawiać się głosy nawołujące do tworzenia towarzystw naftowych, które oprócz naturalnie większego kapitału zakładowego będą korzystać ze wspólnej infrastruktury górniczej, biurowej i socjalnej. Przykładowo, w 1873 roku na terenie Płowiec działała spółka zwana poznańsko-galicyjską, o której pisano, iż *małym rezultatem pracuje, gdyż małym był i kapitał zakładowy*.

Eksploatację w Płowcach prowadziły następnie trzy spółki. Pierwszą była tak zwana połączona spółka sanocka, która działała na gruntach chłopskich. Posiadała ona ilościowo najwięcej szybów – ponad 50, jednak kapitał złożony przez jej udziałowców nie był na tyle wystarczający, aby rozpocząć nowe inwestycje. Druga „J. hr. Tarnowski i spółka” działała przede wszystkim na obszarze dworskim, choć posiadała również szyby na gruntach chłopskich. 24 szyby, które posiadała, z czasem zaczęły być coraz mniej wydajne, tak że w połowie dekady w eksploatacji były jedynie cztery studnie. Pomimo słabnących

ною технікою, був також будівельником львівського управління каналізаційного господарства. На початку 1873 р. попереднє підприємство Александровича перейшло до новоствореної компанії «Граф Тарновський і товариство» („J. hr. Tarnowski i spółka”), котра пізніше називалась «Об'єднане Половецьке товариство». Її основним акціонером був граф Ян Юзеф Тарновський з Хожелова біля Мельця, відомий галицький політик та фахівець із конярства. Ігнатій Лукасевич, піонер нафтової промисловості, також ймовірно мав частку в цьому підприємстві.

У першій половині 70-х років питання власності нафтових родовищ стабілізувалося. У Половцях припинили свою діяльність існуючі досі малі підприємства. Як писав цісарсько-королівський гірничий радник Едвард Віндакевич: *«Оскільки нафта закінчувалася, а коштів на подальше поглиблення свердловин не вистачало, то виникла віграза до цієї галузі, і в кінці кінців деякі підприємці були змушені об'єднатися, щоб заощадити кошти на окремих керівниках і спільними зусиллями бурити глибше (...)*». Вже тоді звертали увагу на роздробленість компаній, які займалися видобутком нафти, що в першу чергу було видно на одному і тому ж родовищі, де кожна із сусідніх шахт мала окрему кузню, власні адміністративні будівлі та робітничі казарми. Таким чином, вже тоді почали говорити про створення нафтових товариств, які, окрім більшого статутного капіталу, користувалися б спільною гірничодобувною, офісною та соціальною інфраструктурою. Так, наприклад, у 1873 році на території Половець діяло підприємство під назвою «Познансько-Галицьке товариство», яке, як повідомлялося, працювало *не дуже ефективно, оскільки його статутний капітал був також малим*.

Пізніше в Половцях працювали три підприємства. Першим було так зване «Об'єднане Саноцьке товариство», яке діяло на селянських землях. Воно мало найбільшу кількість свердловин – понад 50, але вкладеного акціонерами капіталу було недостатньо для початку нових інвестицій. Друге підприємство «Граф Тарновський і товариство» діяло переважно на землях панських садіб, хоча мало свердловини і на селянських землях. З часом його 24 свердловини ставали все менш прибутковими, так що до середини десятиліття працювало лише

rezultatów, Płowce pojawiły się na Wystawie Powszechnej w Wiedniu w 1873 roku, gdzie dr Seweryn Popiel z Sanoka w zastępstwie hrabiego Tarnowskiego prezentował ropę oraz mapę płowieckiej kopalni. Trzecim przedsiębiorstwem była firma należąca do Meira Engelharta, operująca na gruntach chłopskich, która miała w posiadaniu osiem szybów.

Wciąż jednak pokładano znaczne nadzieje w Płowcach. Rządowa „Gazeta Lwowska” w marcu 1875 roku donosiła: *Powiat Sanocki posiada cztery kopalnie, z których najznaczniejsza znajduje się w Płowcach. Przemysł naftowy stoi tutaj względnie na dość wysokim stopniu rozwoju i posługuje się już przyrządami technicznymi. Trzy przedsiębiorstwa posiadają 106 szybów, w których dawniej pracowało około 300 robotników. Roczna produkcja oleju ziemnego wynosi 6300 centnarów. Z początku przedsiębiorstwo spoczywało w rękach małych kapitalistów, którzy wyzyskiwali tylko pierwsze pokłady i musieli wkrótce odstąpić od robót dla braku świderów do głębszego wiercenia. To smutne doświadczenie ułatwiło zlanie się pomniejszych przedsiębiorstw w jedno znaczniejsze a skutek okazał wkrótce, jak korzystną była ta zmiana.*

W 1873 roku część szybów należących do wyżej wspomnianych spółek mierzyła od 60 do 100 m głębokości i początkowo produkcja dawała do 5 tys. litrów na dobę. Intensywny przypływ ropy trwał przez niespełna cztery miesiące, po czym systematycznie się zmniejszał, tak że ostatecznie dziennie wybierano tylko kilka konewek. Przyczyn doszukiwano się w ogromnym zagęszczeniu studni zarówno tych kopanych, jak i wierconych, które oddalone były od siebie średnio 10–20 m, ale zdarzało się i tak, że niektóre znajdowały się od siebie w odległości niespełna 3 m. Urządzenia górnicze, pomimo rozwoju technologii w Płowcach, były nadal prymitywne, większość wierconych otworów nie była orurowana. Za przykład podawano jeden z wierconych szybów należący do przedsiębiorstwa Engelharta, który pomimo znacznej głębokości, wynoszącej 140 m (i średnicy 17 cm), przez wiele lat stał nieorurowany, chociaż woda sięgała 60 m. Najgłębszy działający wówczas szyb liczył 170 m, z którego dwie maszyny parowe o mocy 8 KM pompowały ropę i wodę.

чотири з них. Незважаючи на падіння показників, Половці з'явилися на Всесвітній виставці у Відні 1873 року, де доктор Северин Попель із Санока, котрий заміняв графа Тарновського, представляв нафту та карту шахти в Половцях. Третім підприємством було компанія Меїра Енгельгарта (Meir Engelhard), яка працювала на селянських землях та володіла вісьмома свердловинами.

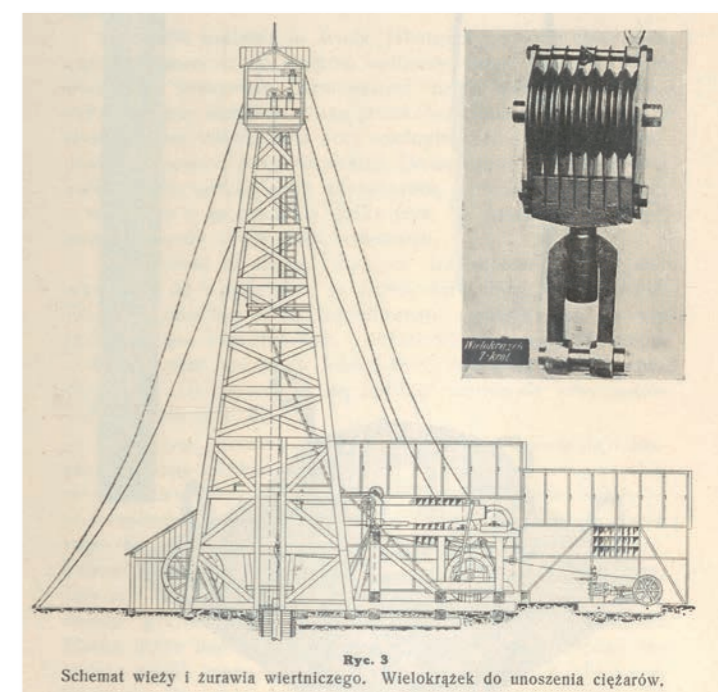
Проте на Половці все ще покладалися значні надії. У березні 1875 р. урядова «Львівська газета» («Gazeta Lwowska») повідомляла таке: «У Саночкому повіті є чотири копальні, найбільша з яких знаходиться в Половцях. Нафтова промисловість тут перебуває на відносно високому рівні розвитку і вправно використовує технічні інструменти. Три підприємства мають 106 свердловин, на яких працює близько 300 робітників. Річний видобуток нафти становить 6300 ц. Спочатку підприємства були в руках дрібних капіталістів, які збирали тільки перші плоди і невдовзі мусили покинути цю роботу, щоб не купувати нових бурів для глибшого буріння свердловин. Цей сумний досвід сприяв об'єднанню менших підприємств в одне більше, і незабаром результат довів, наскільки корисною була ця зміна».

У 1873 році частина нафтових свердловин, які належали вищезгаданим компаніям, мала глибину від 60 до 100 м, і спочатку виробництво становило до 5 тис. літрів на добу. Інтенсивний потік нафти тривав менше чотирьох місяців, потім він неухильно зменшувався, і в кінцевому підсумку з цих свердловин вибирали лише кілька ковшів нафти на день. Причини були виявлені у величезній концентрації свердловин, як викопаних, так і пробурених, які були в середньому на відстані 10–20 м одна від одної, але траплялося також, що деякі з них були ближче ніж 3 м. Незважаючи на розвиток гірничодобувних технологій у Половцях ще й далі було примітивне обладнання, а більшість пробурених отворів не була обсаджена трубами. Прикладом може служити одна із нафтових свердловин компанії «Engelhart», яка, незважаючи на значну глибину 140 м (і 17 см у діаметрі), багато років простояла необсаджена трубами, хоча вода сягала аж 60 м. Найбільша глибина діючої на той час свердловини становила 170 м, де два парові двигуни потужністю 8 к.с. перекачували нафту і воду.

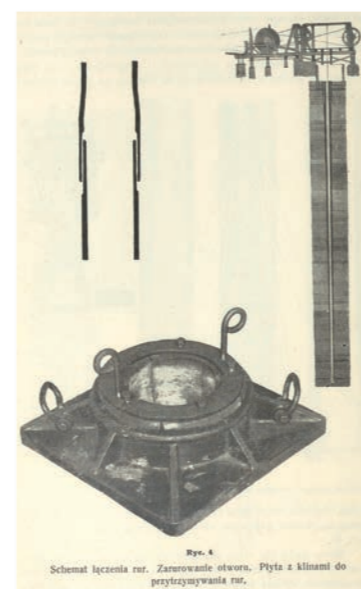
Warsztat wiertniczy. (Oskar Loewenherz, *Elementarz przemysłu naftowego w Polsce*, Borysław 1937, s. 10)

Бурове обладнання. (Основи нафтової промисловості у Польщі / Оскар Левенгерц. – Борислав 1937, 10 с.)

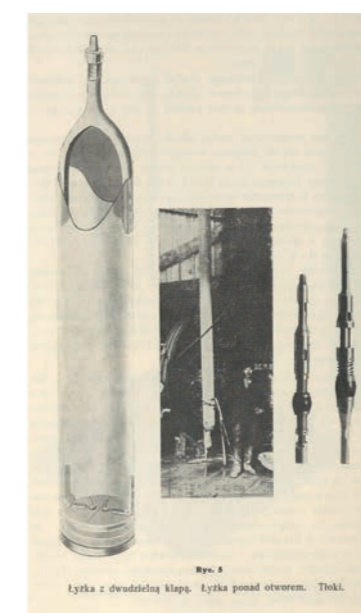
Schemat wieży i żurawia wiertniczego. (Oskar Loewenherz, *Elementarz przemysłu naftowego w Polsce*, Borysław 1937, s. 11)

Схема нафтової бурової вишки. (Основи нафтової промисловості у Польщі / Оскар Левенгерц. – Борислав 1937, 11 с.)

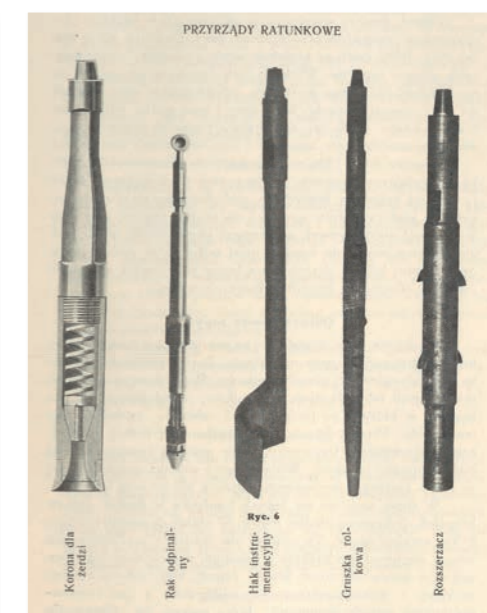
Schemat łączenia rur. (Oskar Loewenherz, *Elementarz przemysłu naftowego w Polsce*, Borysław 1937, s. 12)

Схема з'єднання труб. (Основи нафтової промисловості у Польщі / Оскар Левенгерц. – Борислав 1937, 12 с.)

Łyżka. (Oskar Loewenherz, *Elementarz przemysłu naftowego w Polsce*, Borysław 1937, s. 14)

Ківш. (Основи нафтової промисловості у Польщі / Оскар Левенгерц. – Борислав 1937, 14 с.)

Przyrządy ratunkowe. (Oskar Loewenherz, *Elementarz przemysłu naftowego w Polsce*, Borysław 1937, s. 15)

Рятувальні пристрої. (Основи нафтової промисловості у Польщі / Оскар Левенгерц. – Борислав 1937, 15 с.)

Пłowце przyczyniły się również do rozwoju technologii wiertniczej – w 1874 roku kierownik płowieckich kopalń Władysław Rebczyński, późniejszy wybitny muzealnik, historyk sztuki i badacz historii techniki, opatentował swój wynalazek, jakim był przyrząd składający się z nożyc i świdra. Wynalazek służący do bicia studni naftowej uzyskał patent rządu austro-węgierskiego – tak zwany patent swobody na okres jednego roku.

W 1874 roku kopalnia w Płowcach została opodatkowana, a wartość podatku rocznego na rok kolejny szacowano na 300 złr. W tym czasie zaczęto również wiązać nadzieje z eksploatacją wosku ziemnego, którego pokłady w Płowcach określano jako wielkie. Mimo tego, w 1875 roku zatrudnionych było tu już tylko 30 osób, a kopalnia znajdowała się w złym stanie technicznym. Stwierdzono również bardzo niski poziom bezpieczeństwa. Rocznie wydobywano 6.300 centaurów przy koszcie wydobycia 1 ct (40,55 kg) – 2,5 złr, który sprzedawano za 3,2 złr, co stanowiło jedną z najniższych cen na rynku galicyjskim.

Druga połowa lat siedemdziesiątych zapowiadała niechybny koniec „Sanockiej Kalifornii”. Kolejne spółki wycofywały się z Płowiec, niejednokrotnie porzucając na terenie kopalni całą swój majątek. Jako jedna z pierwszych zamknęła się spółka sanocka, która dotychczas funkcjonowała świetnie i jej średni roczny dochód wynosił około 17 tys. złr. Powodem jej upadku miało być złe zarządzanie, niegospodarność, a przede wszystkim konflikty pomiędzy udziałowcami. Szachty bardzo szybko zostały zalane przez wodę do tego stopnia, że czerpanie z nich ropy przestało się opłacać. Spółka pozostawiła hr. Tarnowskiemu, jako właścicielowi dóbr, nie tylko maszyny parowe, pompy i narzędzia wiertnicze, ale wszystkie nabyte prawa, nie oczekując za nie żadnego wynagrodzenia.

W 1885 roku rozpoczął się nowy rozdział dla płowieckiej kopalni. Do poszukiwań ropy spółka hr. Tarnowskiego zastosowała wówczas nowoczesną technologię, jaką było wiercenie kanadyjskie. Dwa pierwsze odwierty, których głębokość wynosiła 170 m, nie przyniosły żadnych rezultatów i odstąpiono od ich pogłębiania. Dopiero na podstawie szczegółowych badań geologicznych, przeprowa-

Село Половці також зробило свій внесок у розвиток технології буріння – у 1874 році Владислав Ребчинський (Władysław Rebczyński), керівник Половських шахт, який згодом став видатним музейником, істориком мистецтва та дослідником історії техніки, запатентував свій винахід, який представляв собою поєднання ножиць та свердла. Винахід для буріння нафтової свердловини отримав патент від уряду Австро-Угорщини – так званий «патент свободи» терміном на один рік.

У 1874 році шахта в Половцях була обкладена податком, а вартість річного податку на наступний рік оцінювалася в 300 гульденів. Тоді також поклали великі надії на експлуатацію земляного воску (озокериту), родовище якого в Половцях описували як велике. Незважаючи на це, у 1875 році тут працювало лише 30 осіб, а шахта була в поганому технічному стані. Там також виявлено дуже низький рівень безпеки. Щорічно там добували 6300 центалів (1 ц = 40,55 кг), при цьому вартість добування становила 2,5 гульденів за центал, якого продавали за 3,2 гульденів, що було однією з найнижчих цін на галицькому ринку.

Друга половина сімдесятих років принесла із собою неминучий кінець «Санецької Каліфорнії». Все більше компаній відходили з Половців, часто залишаючи все своє майно на територіях шахт. Однією з перших, хто закритися, була фірма з м. Санок, яка досі добре працювала, а її середньорічний дохід становив близько 17 тисяч гульденів. Причиною її краху ймовірно була безгосподарність, погане управління і, перш за все, конфлікти між акціонерами. Копальні дуже швидко були залиті водою до такої міри, що добувати з них нафту вже було не вигідно. Підприємство залишило графові Тарновському як власнику майна, не тільки парові машини, насоси та буровий інструмент, а й усі набуті права, не очікуючи за них жодної винагороди.

У 1885 році розпочався новий період для родовища в Половцях. Для пошуку нафти компанія графа Тарновського використовувала сучасну на той час технологію – канадське буріння. Перші дві свердловини, глибина яких становила 170 м, не принесли результату і від їх поглиблення відмовилися. Лише на основі детальних геологічних досліджень, проведених доктором Станіславом Ольшевським, розпочато буріння в північно-захід-

dzonych przez dra Stanisława Olszewskiego, rozpoczęto wiercenia w północno-zachodnim odcinku pasa naftowego, poza obszarem dotychczasowej kopalni. 13 maja dowiercono się na głębokość 150 m – w pierwszym dniu wydobyto 60 beczek, a w kolejnych dniach po 30 dziennie. Odkrycie to zachęciło kolejnych przedsiębiorców do poszukiwań na terenie Płowiec, m.in. na sześćdziesięciomorgowym polu w sąsiedztwie kopalni, na tak zwanej Damianówce, nowe przedsiębiorstwo planował otworzyć Edmund Wasilkowski z Prusieka. Dzięki odkryciu Olszewskiego obszar naftowy rozrósł się do kilometrowego pasa i Płowce ponownie powróciły na mapę naftową Galicji jako jeden z najbardziej ropodajnych punktów.

Pomimo sporego zainteresowania Płowcami galicyjskich przedsiębiorców, większość z nich bardzo szybko wycofywała się, inwestując w innych obszarach zagłębia naftowego. Wiercenia w typie kanadyjskim były wówczas dość kosztowne i w przypadku odnalezienia ropy podskórnej, do jakiej dowiercono się m.in. w Płowcach, średnio się opłacały w porównaniu z miejscami, gdzie z kolei doskonałe sprawdziły się, jak: Kryg, Wietrzno i Słoboda Rungurska. Na terenie Płowiec pozostała tylko jedna spółka należąca do hr. Tarnowskiego i taka sytuacja utrzymała się aż do wybuchu II wojny światowej. Od tego czasu pojawiają się już tylko nieliczne informacje na temat „Sanockiej Kalifornii”; przykładowo, w 1890 roku Zarząd Kopalni w Płowcach poszukiwał używanej maszyny i kotła parowego o mocy 12–15 KM czy wzmianka z 1893 roku o zmianie na posadzie kierownika kopalni z Iwanickiego na K. Switkowskiego.

W pierwszych latach XX wieku spółka Tarnowskiego wywierciła na terenie Płowiec trzy otwory. Po I wojnie światowej ta sama spółka kontynuowała wiercenia – wiadomo, że w 1918 roku jeden otwór był w wierceniu. Do 1939 roku spółka w sumie odwierciła 14 otworów. W latach pięćdziesiątych XX stulecia, kiedy w okolicach Sanoka prowadzono intensywne prace poszukiwawcze, to na terenie Płowiec je wznowiono. W latach 1951–1953 Państwowe Przedsiębiorstwo Kopalnictwo Naftowe w Krośnie odwierciło tu trzy otwory poszukiwawcze: Płowce-1, Płowce-2, Płowce-3, które weszły w skład kopalni „Ludwik” Zagórz-Wielopole.

ній частині смуги нафтових родовищ, за межами території існуючої тоді шахти. 13 травня було пробурено свердловину на глибину 150 м – у перший же день видобуто 60 барелів, а в наступні дні – по 30 барелів на добу. Це відкриття спонукало інших підприємців до пошуків нафти на території Половців, у т.ч. Едмунд Васильковський з Пруссека планував відкрити нове підприємство на полі розміром шістьдесят моргів неподалік шахти, на так званій Дам'янівці. Завдяки відкриттю Ольшевського територія видобутку нафти розрослась до кілометрової смуги і Половці повернулися на нафтову карту Галичини як одне з найбільших нафтових родовищ.

Незважаючи на значний інтерес галицьких підприємців до Половців, більшість із них швидко відійшла від справ, інвестуючи в інші терени нафтового басейну. Канадський метод буріння свердловин був на той час досить дорогим, і у разі виявлення поверхневих ґрунтових покладів нафти, які були знайдені напр. у Половцях, він не був таким прибутковим як, наприклад, у місцевостях Криг (Kryg), Ветжно (Wietrzno) та Слобода Рунгурська (Słoboda Rungurska). На території села Половці залишалась лише одна компанія, яка належала графу Тарновському, і така ситуація тривала до початку Другої світової війни. Відтоді про «Санецьку Каліфорнію» з'являлося лише кілька відомостей; наприклад, у 1890 р. була інформація, що правління шахти в Половцях шукало вживану парову машину та паровий котел потужністю 12–15 к.с. або ж у 1893 р. була нотатка про зміну керівника шахти з Іваницького на К. Світковського.

У перші роки 20 століття компанія Тарновського пробурила на території Половців три свердловини. Після Першої світової війни ця ж компанія продовжувала буріння – відомо, що у 1918 році відбувалося буріння свердловини. До 1939 року компанія пробурила загалом 14 отворів у ґрунті. У 1950-х роках, коли в околицях міста Санок велися інтенсивні геологорозвідувальні роботи, їх відновили в Половцях. У 1951–1953 роках «Państwowe Przedsiębiorstwo Kopalnictwo Naftowe» («Державне підприємство по видобутку нафти») у місті Кросно пробурили тут три розвідувальні свердловини: Płowce-1, Płowce-2, Płowce-3, які входили до складу шахти «Ludwik» у м. Загуж (Zagurza), дільниця Великополе.

Kopalnia „Ludwik” w Zagórz, budynek pokopalniany.
Fot. Damian Nowak

Шахта «Ludwik» у Загужі (Загір'ї) біля Санока, колишня будівля шахти. Фото: Дам'ян Новак

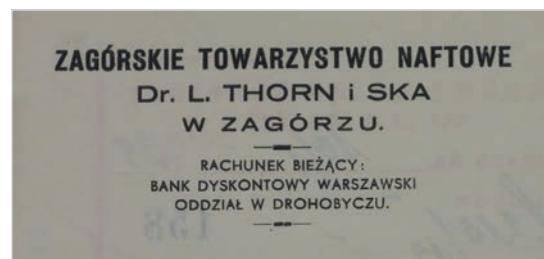
Zagórz, ul. Kopalniana. Tabliczka z nazwą ulicy.
Fot. Damian Nowak

Загуж, вул. Копальняна (ul. Kopalniana). Табличка з назвою вулиці. Фото: Дам'ян Новак

Plan sytuacyjny kierunku pompowego kopalni „Ludwik” w Zagórz. (Archiwum Państwowe w Rzeszowie Oddział w Sanoku → dalej: AP Rzeszów o. Sanok)

План розташування насосного приводу шахти «Ludwik» у Загужі. (Саноцька філія державного Архіву м.Жешів (Ряшів) → далі у тексті: ДА Жешів філія Санок)

Nagłówek Zagórskie Towarzystwo Naftowe Dr. L. Thorn i Ska w Zagórz. (AP Rzeszów o. Sanok)

Заголовок «Загірське нафтове товариство „Проф. Л.Торн і товариство” в Загужі». (ДА Жешів філія Санок)

WILLIAM HENRY MCGARVEY I METODA KANADYJSKA

W dziejach galicyjskiego zagłębia naftowego, w tym także obszaru roponośnego w ziemi sanockiej, jedną z najważniejszych postaci był William Henry McGarvey. Urodził się on w 1843 roku w Huntingdon w Kanadzie, w rodzinie irlandzkich imigrantów. Mając zaledwie 14 lat, został wiertaczem ropy naftowej, ale już po kilku latach dorobił się własnego przedsiębiorstwa. Niedługo później został pierwszym burmistrzem kanadyjskiego miasteczka Petrolia. W 1881 roku przeniósł się do Europy. Początkowo zajmował się poszukiwaniami ropy na terenie Niemiec, wkrótce jednak przeniósł się do Galicji. W tym czasie poznał Johna Bergheima, wiedeńskiego bankiera, z którym następnie zawiązał spółkę. Żoną Williama McGarveya była Helena Wesołowska, córka osiadłego w Kanadzie weterana powstania listopadowego Ludwika Wesołowskiego. To ona miała namówić męża do zaangażowania się w poszukiwania ropy naftowej na ziemiach polskich. Jako współwłaściciel spółki Bergheim & McGarvey sprowadził na teren zaboru austriackiego doświadczonych pracowników przemysłu naftowego z Kanady. Z Petrolii do Galicji przybyło wówczas prawie sto osób, które następnie sprowadziły swoje rodziny. McGarvey wykupił słynną Łukasiewiczowską kopalnię w Bóbrce.

Pojawienie się McGarveya w Galicji całkowicie zrewolucjonizowało miejscowy przemysł naftowy. To on jako pierwszy zastosował w 1884 roku w Uhercach kanadyjski system wierceń, w którym wprowadzono świdry udarowe, a liny zastąpiono żerdziami. Nowe rozwiązania pozwoliły na prowadzenie wierceń na znacznie większe głębokości (nawet przeszło 1500 metrów). Jednocześnie wprowadzono hermetyczne rurowanie, które odcinało dopływ wody do pokładów naftonośnych. Od tego

ВІЛЬЯМ ГЕНРІ МАКГАРВЕЙ І КАНАДСЬКИЙ МЕТОД БУРІННЯ СВЕРДЛОВИН

Вільям Генрі МакГарвей був однією з найважливіших постатей в історії Галицького нафтового басейну, у тому числі нафтоносних земель Санока. Він народився 1843 року в Гантінгдоні (Канада), в родині ірландських іммігрантів. Уже в 14 років Вільям Генрі став бурильником нафти та через кілька років заробив собі на власне підприємство. Незабаром він став першим мером канадського міста Петролія. 1881 року Вільям Генрі МакГарвей переїхав до Європи. Спочатку він займався розвідкою нафтових родовищ у Німеччині, але невдовзі переїхав до Галичини. Саме в цей час він познайомився з Джоном Бергхаймом, віденським банкіром, з яким потім уклав партнерство. Дружиною Вільяма МакГарвея була Гелена Весоловська, дочка Людвіка Весоловського, ветерана Листопадового повстання, який оселився в Канаді. Ймовірно, що саме вона переконала чоловіка зайнятися розвідкою нафтових родовищ у Галичині. Як співвласник компанії «Bergheim & McGarvey» він привіз досвідчених працівників нафтової промисловості з Канади на територію австрійського Королівства Галичини та Лодомерії. З Петролії до Галичини приїхало майже сто людей, які згодом привезли туди свої сім'ї. МакГарвей купив знамениту шахту Лукасевича у Бубрці.

Поява МакГарвея у Галичині повністю революціонізувала місцеву нафтову промисловість. Саме він вперше застосував канадський метод буріння в місцевості Угерце в 1884 році, де були введені ударні долота, а канати замінені на штанги. Нові розв'язання дозволили досягати значно більшої глибини буріння (навіть понад 1500 метрів). Одночасно було введено герметичне обсадження свердловин трубами, що перекривало подачу води до нафтоносних родовищ. Відтоді в Галичині

часу датує się dynamiczny rozwój kopalnictwa naftowego w Galicji. Przedsiębiorstwo McGarveya było przed I wojną światową największym w całym Austro-Węgrzech. Firma zatrudniała dwa tysiące pracowników, a wydobyte sięgało 1,8 mln ton ropy rocznie. Kanadyjczyk został milionerem, a powszechnie nazywano go Królem Nafty. Warto wspomnieć, że młodsza córka Williama McGarveya poślubiła Eberharda von Zeppelina, bratanka słynnego producenta sterowców. Spółka McGarveya z czasem przyjęła nazwę Galicyjskie Karpackie Naftowe Towarzystwo Akcyjne.

Wracając jednak do rewolucyjnej dla eksploatacji ropy technologii, Bergheim i McGarvey początkowo zaprowadzili kanadyjską metodę w północnych Niemczech. Ten system wiercenia zyskał tam powszechne uznanie, ale przedsiębiorcy, widząc większe szanse na rozwój kopalnictwa naftowego w Galicji, zdecydowali o przeniesieniu swojej działalności do państwa Habsburgów. Pod koniec 1883 roku kanadyjscy robotnicy pojawili się w należącej wówczas do barona Adolfa Rhade kopalni ropy naftowej w Uhercach. Tym samym miejscowość tę wypada uznać za kolebkę stosowania metody kanadyjskiej w Galicji. W krótkim czasie system wierceń wynaleziony na kontynencie amerykańskim stał się powszechnym na terenie zaboru austriackiego. Tym samym miejscowy przemysł naftowy dokonał skoku rozwojowego. Do pierwszych galicyjskich kopalni, w których przedsiębiorstwo Bergheima i McGarveya zaprowadziło metodę kanadyjską, należały również Ropienka koło Olszanicy i Stebnik koło Ustrzyk Dolnych. W artykule zamieszczonym w kwietniu 1884 roku w krakowskim dzienniku „Czas” podkreślano zalety metody kanadyjskiej, podając dane z protokołu wiercenia przeprowadzonego w dniach 21–29 marca tegoż roku. W przeciągu zaledwie 9 dni, pracując w sumie 140 godzin, udało się wykonać odwiert na głębokość przeszło 150 metrów. Autor tekstu zaznaczył, że w przypadku stosowania dotychczasowej najpopularniejszej w Galicji metody wiercenia – za pomocą tzw. nożyc Fabiana – na taki rezultat należałoby czekać aż 20 miesięcy.

Gazety galicyjskie z wiosny 1884 roku donosiły o wielkim wpływie ropy naftowej w Uhercach. Henryk Walter, doświadczony naftowiec, tak pisał o metodzie kanadyjskiej w sierpniu 1884 roku:

спостерігається динамічний розвиток нафтовидобутку. До Першої світової війни підприємство МакГарвея було найбільшим в Австро-Угорщині. На підприємстві працювало дві тисячі людей, а видобуток становив 1,8 мільйона тонн нафти на рік. Канадець став мільйонером і був широко відомий як «Король нафти». Варто згадати, що молодша дочка Вільяма МакГарвея вийшла заміж за Еберхарда фон Цепеліна, племінника відомого виробника дирижаблів. Компанія МакГарвея з часом прийняла назву «Галицьке-Карпатське акціонерне нафтове товариство»).

Вдаючись до революційних технологій по видобутку нафти, Бергхайм і МакГарвей спочатку впровадили канадський метод у Північній Німеччині. Цей спосіб буріння отримав там широке визнання, але підприємці, вбачаючи більші можливості для розвитку нафтовидобутку в Галичині, вирішили перенести свою діяльність на землі Імперії Габсбургів. Наприкінці 1883 р. канадські робітники з'явилися на нафтовій шахті Угерце, яка тоді була власністю барона Адольфа Реда. Таким чином, це місце слід вважати колыскою застосування канадського методу буріння свердловин у Галичині. За короткий час винайдена на американському континенті система буріння стала поширеною у цілій Галичині. Таким чином місцева нафтова промисловість зробила величезний крок уперед. Однією із перших галицьких шахт, на якій компанії Бергхайма та МакГарвея запровадили канадський метод буріння свердловин, була Ропенка біля Ольшаниці та Стебник біля Устриків Долішніх. У статті, опублікованій у квітні 1884 р. у краківській газеті «Час», наголошувалося на перевагах канадського методу, наводячи дані з протоколу буріння, проведеного 21–29 березня того ж року. Всього за 9 днів, працюючи загалом 140 годин, вдалося пробурити свердловину на глибину понад 150 метрів. Автор тексту наголосив, що у разі використання найпопулярнішого в Галичині способу буріння – так званих «Ножиць Фабіана» – на такий результат довелося би чекати цілих 20 місяців.

Галицькі газети з весни 1884 р. повідомляли про великий вихід нафти в місцевості Угерце. Генрик Вальтер (Henryk Walter), досвідчений нафтовик,

Z pomiędzy wielu metod wiertniczych zwrócono uwagę na kanadyjską metodę, którą osiągnęto bardzo korzystne rezultaty. Sprowadzono też do Galicyi kanadyjskich wiertaczy, którzy osiągniętemi rezultatami zadziwili koła przemysłowców naftowych. Roboty rozpoczęto w Uhercach pow. Liska, a dla przedstawienia efektu roboty, podajemy protokół ostatniego wiercenia. Robotę rozpoczęto w piątek dnia 21 marca 1884 roku i uwiercono:

21/III	pracując 12 godz.	uwiercono 40 stóp ang.
22/III	12 " "	42 " "
23/III	Niedziela, nie robiono.	
24/III	Naprawiono uszkodzone koło.	
25/III	pracując 24 godz.	uwiercono 72 " "
26/III	24 " "	90 " "
27/III	24 " "	102 " "
28/III	24 " "	69 " "
29/III	20 " "	60 " "

W dniu 29 marca o godzinie 8ej wieczorem dobito do pokładów oleju ziemnego o wydajności 40—50 centnarów metrycznych na dobę. W przeciągu więc 9 dni a względnie 140 godzin uwiercono 475 stóp ang. czyli przeszło 150 metrów. Za pomocą używanej w Galicyi metody wiercenia za pomocą nożyce Fabiana potrzeba na wykonanie tej pracy wiertniczej około 20 miesięcy.

Raport z wierceń w Uhercach, „Czas”, kwiecień 1884.

Zвіт з процедури буріння в місцевості Угерце, газета «Час» («Czas»), квітень 1884.

Obecnie w Galicyi zaczyna się ten system bardzo rozpowszechniać. W Uhercach koło Liska, w Ropience koło Olszanicy, w Stebniku koło Ustrzyk, w Krygu koło Gorlic i w Słobodzie Rungurskiej widzieć można, jak Kanadyjczycy z mistrzowską precyzją wykonywają tę robotę. Liczby najlepiej wyjaśnią dobroć tej roboty: W Ropience wiertacz m. Scott wywiercił w dwunastu dniach 160 metrów. W Stebniku ludzie p. Mac Garveya w otworze świdrowym nr I., mając trudności bardzo znaczne wskutek nasypów, wywiercili w miesiącu 214 metr., zaś w otworze nr II w czternastu dniach 116 metrów, a przeniesienie i ustawienie przyrządów trwało tydzień. W Uhercach ludzie p. Mac Garveya wiercili niemniej szybko, dokładne jednak cyfry nie są mi tu znane. Wiercenie odbywa się za pomocą

у серпні 1884 р. писав про канадський метод: «Нині ця система починає широко поширюватися в Галичині. В Угерцях біля Ліська, у Ропенці біля Ольшаниці, у Стебнику біля Устриків, у Кригу біля Горлиць та у Слободі Рунгурській можна побачити, як канадці виконують цю роботу з майстерною точністю. Цифри найкраще пояснюють гідність цієї роботи: у Ропенці бурильник, пан Скотт, пробурив 160 метрів за дванадцять днів. У Стебнику люди пана МакГарвея за чотирнадцять днів пробурили 214 метрів у свердловині № I, маючи дуже значні труднощі через насипи, а в свердловині № II – 116 метрів за чотирнадцять днів, перенесення та постановка устаткування зайняла тиждень. В Угерцях люди пана МакГарвея бурили не менш швидко, але точні цифри мені тут

maszyny parowej, przy której kocioł osobno się znajduje. Do wiercenia, które się dniem i nocą odbywa, używają jednego lub dwóch Anglików, albo raczej Kanadyjczyków i dwóch lub trzech naszych ludzi. Ci ostatni są już do niektórych robót nader wprawieni, wszelako do wyciągania i puszczenia świdra nigdy nie są używanymi, gdyż do tej czynności potrzebna jest znaczna siła, i co ważniejsza: rutyna. Angielscy robotnicy są nader pilni, porządni i inteligentni. Narzędzia ich odznaczają się w każdej drobnostce wielką praktycznością.

невідомі. Буріння проводиться паровим двигуном, поруч з яким окремо розташований котел. Для буріння, яке проводиться вдень і вночі, вони використовують одного-двох англійців, а точніше канадців, і двох-трьох наших людей. Останні вже є дуже вправними в певних роботах, але до запуску та витягування бура їх не підпускають – бо ці дії вимагають неабиякої сили, а найважливіше: вправності. Англійські робітники дуже старанні, порядні та мудрі. Їх інструменти дуже практичні в кожній роботі, навіть дрібній».

—W ziemi Sanockiej, znanej dotychczas tylko z biedy, co raz to więcej wydobywają skarbów z głębi ziemi.
Niedawno donosiły pisma o Polanie pod Ustrzykami, gdzie jak wiadomo, bardzo obficie wydobywa się nafta z ziemi. Od trzech tygodni pokazała się nafta w Uhercach pod Liskiem, we własności p. St. Swiejkowskiego w tak znacznej ilości, iż formalnie zalewa Uherce, nie można było nastarczyć naczyń do wylapania ropy. Co najciekawsza, nafta wytryska w Uhercach grubym promieniem, jakby studnia artezyjska i to w nadzwyczaj regularnych odstępach czasu. Co 15 minut wytryska przez niejaki czas słup ropy, dostateczny do napełnienia pięciu beczek — następnie ustaje, aby po kwadransie znowu rozproszą tę samą czynność. Długość 150 metrów głęboką wyświdrowali tutaj amerykańscy robotnicy, sprowadzeni z Kanady, w sześciu dniach!

„Gazeta Narodowa”, R. 23, nr 102, 2 maja 1884, s. 2.
Періодичне видання «Газета народова» («Gazeta Narodowa»), Р.23, № 102, 2 травня 1884 р., 2 с.

Aby przekonać się naocznie o rewolucyjnym znaczeniu metody kanadyjskiej, w sierpniu 1884 roku Sanockie odwiedził Mikołaj Zyblikiewicz, ówczesny Marszałek Sejmu Galicyjskiego. Oprócz kopalni w Uhercach zwiedził wówczas również m.in. kopalnie w Ropience i Polanie. System kanadyjski miał jednak również swoich przeciwników. Jeszcze w 1888 roku niejaki R. Müldner w krakowskim „Czasie” zwracał uwagę na wysokie koszty zatrudniania Kanadyjczyków i liczne niepowodzenia w poszukiwaniu przez nich ropy naftowej: Otwory świdrowe, powyżej wspomniane, mianowicie w Zagórzu, Uhercach i Płowcach, dowiercono wprawdzie do pierwszej ropy zaskórnej, ale właścicielom kopalń nie przynosi ona korzyści z powodu znacznej opłaty, jaką oddawać są zmuszeni Kanadyjczykom. Kopalnie w Zagórzu wielką miałyby przyszłość, gdyby otwory świdrowe można pogłębić, ale to rzeczą niemożliwą, ponieważ metodą kanadyjską można wiercić tylko małe otwory.

Щоб на власні очі переконатися в революційному значенні канадського методу, Миколай Зиблікевич (Миколай Зyblikiewicz), тодішній маршал Галицького сейму, відвідав території біля Санока в серпні 1884 року. Окрім шахти в Угерцях, він також відвідав, серед інших, шахти в Ропенці та Полянці. Проте канадська система також мала своїх противників. У 1888 р. Р. Мюльднер (R. Müldner) у краківській газеті «Час» звернув увагу на високі витрати на найм робітників з Канади і численні невдачі в їх пошуках нафти: «Свердловини, згадані вище, а саме в місцевостях Загір'я (Заґуж), Угерце та Половці, були пробурені, щоправда, до верхніх шарів нафти, але власники копалень не отримують від цього користі через значні оплати, яку вони змушені сплачувати канадцам. Шахти в Заґужі мали б велике майбутнє, якби свердловини можна було поглибити, але це неможливо, бо канадським методом можна пробурити лише неглибокі свердловини».

Wzywam Pana S. Hellebrandta, byłego porucznika artylerji, obecnie djetarjusza przy c. k. Dyrekcji inżynierji w Przemyśle, aby w interesie prawdy ogłoszenie swoje w Dziennikach „Kopalnia nafty w Uhercach” zmienił w sposób, odpowiadający rzeczywistości stanowi rzeczy, a mianowicie: iż będąc właścicielem terenów naftowych (pól górniczych), za które pobiera wraz z procentami, właścicielom gruntów się należącymi 12—15%, tylko też procenta sprzedać pragnie, całą bowiem kopalnię sprzedać może dopiero po upływie 24½ lat, a względnie po zgaśnięciu kontraktu ze mną — albowiem ja jako właściciel 85—88% brutto wcale mego udziału sprzedawać nie zamierzam.

Kazimierz Lipiński
właściciel fabryki maszyn w Sanoku, składów maszyn i narzędzi wiertniczych w Gorlicach i Miejscu, właściciel kopalni nafty w Ropicy ruskiej i przedsiębiorstwa wiertniczego w Uhercach.

„Dziennik Polski”, R. 24, nr 168, 19 czerwca 1891, s. 3.
Періодичне видання „Dziennik Polski”, № 168, 19 червня 1891 р., 3 с.

Ostatecznie metoda kanadyjska zatriumfowała. Warto dodać, że w relacjach z Wystawy Krajowej we Lwowie z 1894 roku, opisując osiągnięcia przemysłu naftowego, podkreślano przełomowe znaczenie pierwszych wierceń w Uhercach.

Зрештою, канадський метод переміг. Варто додати, що у звітах з Національної виставки у Львові 1894 року, описуючи досягнення нафтової промисловості, підкреслювалося проривне значення перших бурових робіт в Угерцях.

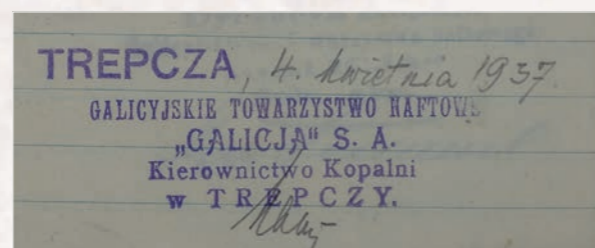
Jeszcze dziś w Uhercach widoczne są ślady po wydobywaniu ropy. Fot. Łukasz Bajda
Навіть сьогодні в Угерцях видно сліди видобутку нафти. Фото: Лукаш Байда

Od tego okresu zauważalny jest coraz bardziej intensywny rozwój górnictwa naftowego w regionie sanockim. Niemal w każdej miejscowości prowadzone są poszukiwania ropy – w większości z nich z sukcesem. Powstają kopalnie w Zagórzcu, Bykowcach, Dąbrówce koło Sanoka, Sanoczku, Odrzechowej, Załużu, Zahutyńcu, Wielopolu, Tarnawie Niżnej, Woli Jaworowej, Zarszynie, Zboiskach, Tyrawie Solnej, Hłomczy i Porażu. Ważnym ośrodkiem, nie tylko z uwagi na znajdujące się na jego obszarze kopalnie, ale również węzeł kolejowy stanowiący aortę miejscowości, był Zagórz, który już w 1885 roku brano pod uwagę jako siedzibę planowej praktycznej szkoły wiertnictwa kanadyjskiego. Dużą rolę odgrywał również sam Sanok, gdzie zlokalizowane było przede wszystkim zaplecze techniczne.

Із цього періоду помітний дедалі інтенсивніший розвиток видобутку нафти на Саноцьких землях. Пошуки нафти ведуться майже в кожній місцевості – більшість з них успішна. Були створені шахти в Загужі, Биківцях, Домбрувці поблизу Санок, Сяничку, Одреховій, Залужі, Загутині, Великополі, Тарнаві Долішній, Волі Яворовій, Заршині, Збоїськах, Тиряві Сільній, Гломчі та Поражі. Важливим центром не лише завдяки шахтам, розташованим на його території, але й залізничному вузлу, що становив осердя тодішнього села, був Загуж, який уже в 1885 році вважався місцем запланованої практичної канадської школи буріння. Важливу роль відіграв і сам Санок, де, насамперед, розташовувалися технічні приміщення.

Odcisk pieczęci Kopalni „San” w Hłomczy. (AP Rzeszów o. Sanok)
Відбиток печатки шахти «Сан» у Гломчі. (ДА Жешів філія Санок)

Odcisk pieczęci kopalni w Trepczy. (AP Rzeszów o. Sanok)
Відбиток печатки шахти в Трепчі. (ДА Жешів філія Санок)

Szyb naftowy (kiwon) w najstarszej części kopalni, w lesie między Zagórzem a Porażem, 1977 r. Fot. P. Olechniewicz; Zbiory Muzeum Historycznego w Sanoku → dalej: zbiory MH Sanok

Нафтова свердловина (верстат-гойдалка) у найстарішій частині шахти, в лісі між місцевостями Загуж та Пораж, 1977 р. Фото: П. Олехневич (P. Olechniewicz); колекція історичного музею м.Санок

W PÓŁNOCNEJ CZĘŚCI ZAGŁĘBIA SANOCKIEGO

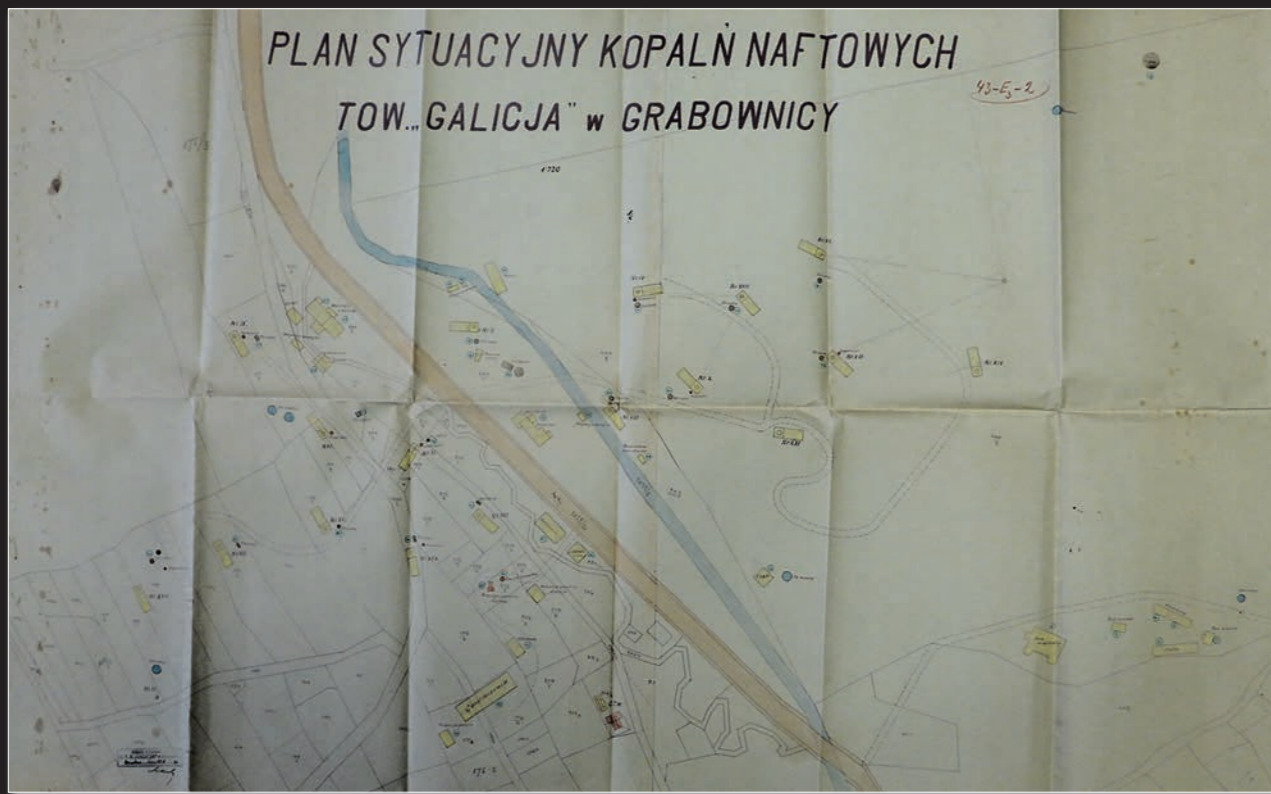
У ПІВНІЧНІЙ ЧАСТИНІ САНОЦЬКОГО БАСЕЙНУ

Na granicy powiatu sanockiego i brzozowskiego, na terenie wsi Grabownica w ostatnich latach XIX wieku odkryto wydajne złoża ropy, co dało początek północnej części zagłębia sanockiego.

На межі Саноцького та Бжозівського повітів Польщі, на території села Грабівниця (Grabownica), в останні роки XIX століття були відкриті продуктивні родовища нафти, які дали початок північній частині Саноцького басейну.

Kopalnia w Grabownicy. Fot. arch. Damiana Nowaka
Шахта в Грабівниці (Grabownica). Фото: архів Дам'яна Новака

Plan sytuacyjny kopalń naftowych Towarzystwa „Galicja” w Grabownicy. (AP Rzeszów o. Sanok)
План розташування нафтових шахт товариства «Галиція» в Грабівниці. (ДА Жешів філія Санок)

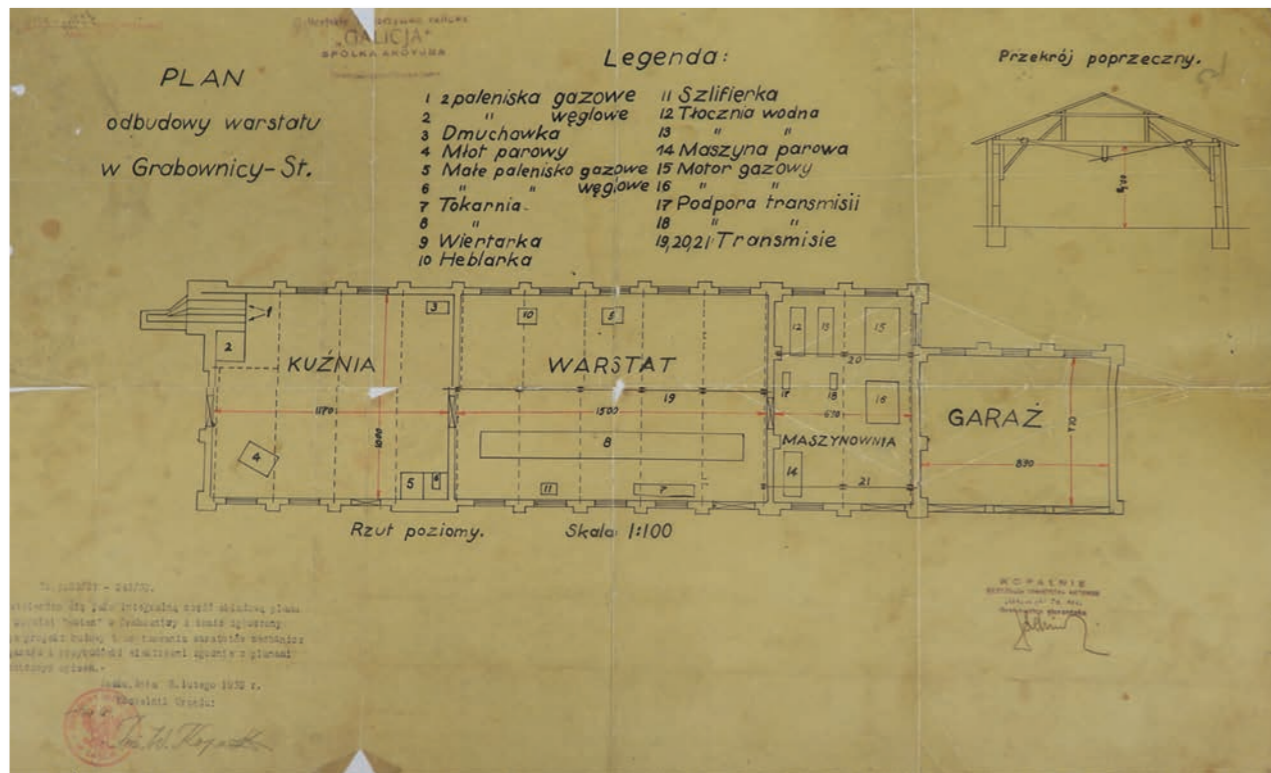

Pracownicy Towarzystwa Wiertniczego „Grabownica” z siedzibą w Sanoku. Fot. F. Strachocki; zbiory MH Sanok
Працівники Бурової компанії «Grabownica» («Грабівниця») з гол.офісом у м.Санок. Фото: F. Strachocki; колекція історичного музею м.Санок

Szyb numer 4 w kopalni ropy „Grabownica” w Grabownicy. Fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe → dalej: NAC, sygn. 1-G-1377.

Бурова вишка №4 нафтової шахти «Grabownica» в Грабівниці. Фото: Національний цифровий архів – далі: НЦА, номер 1-G-1377.

Plan odbudowy warsztatu w Grabownicy, 1939 r. (AP Rzeszów o. Sanok)
 План перебудови майстерні в Грабівниці, 1939 р. (ДА Жешів філія Санок)

Wkrótce po tym na mapie naftowej znalazł się również pobliski Lalin. Poszukiwania ropy w tej miejscowości w 1899 roku rozpoczęła Austriacka Spółka dla Eksploatacji Terenów Naftowych „Orteg” i wiązały się one, jak wspomniano powyżej, bezpośrednio z otwarciem rok wcześniej w Grabownicy dużej kopalni ropy. Dowiercono się wówczas na głębokość 570 m.

Незабаром після цього на нафтовій карті також з'явилося сусіднє село Lalin (Лялин (Ялин)). Розвідка нафтових родовищ у цій місцевості була розпочата 1899 року австрійською компанією з експлуатації нафтових територій «Orteg» («Оптег») і була пов'язана, як зазначалося вище, безпосередньо з відкриттям великої нафтової шахти в Грабівниці роком раніше. Тоді буріння велося на глибину 570 м.

Fragment mapy Lalin i Falejówka, 1912 r. (AP Rzeszów o. Sanok)
 Фрагмент карти сіл Lalin (Лялин (Ялин)) і Falejówka (Фаліївка), 1912 р. (ДА Жешів філія Санок)

W latach 1922–1923 szyb dawał już minimalną produkcję, dlatego też w 1924 roku został zlikwidowany. Szyb „Opąg” położony był obok leśniczówki w Lalinie.

У 1922–1923 роках бурова вежа давала вже мінімальний обсяг видобутку нафти, тому в 1924 році її ліквідували. Свердловина «Opąg» («Op'яг») знаходилася поруч із лісовою сторожкою в Ляліні.

Kopalnia w Lalinie. Szyb „Opąg” odwiercony w 1922 r. Na fotografii widoczna leśniczówka. Fot. arch. Damiana Nowaka
 Шахта в місцевості Лялин. Свердловина «Opąg», пробурена в 1922 р. На фотографії видно лісову сторожку. Фото: архів Дам'яна Новака

Równoległe, bowiem 22 lipca 1922 roku rozpoczęto wiercenia szybu OPTEG-1 znanego również pod nazwą LALIN-1. Należał on do Towarzystwa Naftowego PSPN we Lwowie, dykcja kopalni mieściła się natomiast w Lalinie. Według zapisków z dziennika wiertniczego, szyb ten doprowadzono do głębokości 826 m, którą osiągnięto 16 marca 1925 roku. Następnie podjęto kolejną próbę, wierząc szyb OPTEG-2, który pomimo głębokości wynoszącej 800 m nie przyniósł spodziewanych efektów, pozostawał jednak w eksploatacji do 1933 roku. W orzeczeniu geologicznym z 1932 roku sporządzonym przez prof. Jana Nowaka i dra Mariana Książkiewicza stwierdzono: *Omówiony obiekt, jako bezpośrednie przedłużenie strefy naftowej w Grabownicy Starzeńskiej, posiada wszelkie walory terenów naftowych grabownickich. Stwierdzony fakt zanurzania się podłużnej osi siodła w kierunku Falejówki uważamy za korzystny pod względem sperandy naftowej z uwagi, iż wszystkie siodła w tej części Karpat jak potockie, bobrzeckie, iwonickie itd. Wykazują jak dotąd najlepsze warunki produkcji naftowej. Także o perspektywach wydobywania*

Одночасно з цим 22 липня 1922 року розпочато буріння свердловини «OPTEG-1» («ОПТЕГ-1»), також відомої як «LALIN-1» («ЛЯЛИН-1»). Вона належала Нафтовому товариству у Львові, а керівництво шахти знаходилося в Ляліні. За записами з бурового журналу, свердловина була пробурена до глибини 826 м, яка була досягнута 16 березня 1925 року. Потім була зроблена ще одна спроба буріння свердловини «OPTEG-2», яка, незважаючи на глибину 800 м, не принесла очікуваних результатів, але залишалась в експлуатації до 1933 р. У геологічному рішенні 1932 р., підготовленому проф. Яном Новаком та др. Маріаном Ксьонжкевичем було встановлено: *«Обговорюваний об'єкт, як пряме продовження нафтової зони в Грабівниці Старженській, має всі цінності Грабівницького нафтового родовища. Підтверджений факт, що поздовжня вісь сігла свердловини занурюється до Фаліївки, ми вважаємо вигідним з точки зору очікуваного прибутку від видобутку нафти, оскільки всі сігла в цій частині Карпат, наприклад Потцьке, Бобжецьке, Івоничівське тощо, показують найкращі результати нафтовидобування»*. Про

ropy wspominała miejscowa nauczycielka w kwestionariuszu badania środowiska dotyczącym Lalina: *W tutejszej miejscowości jest szyb naftowy, jednak od kilku lat nieczynny. Jest możliwość dalszej eksploatacji ropy naftowej.*

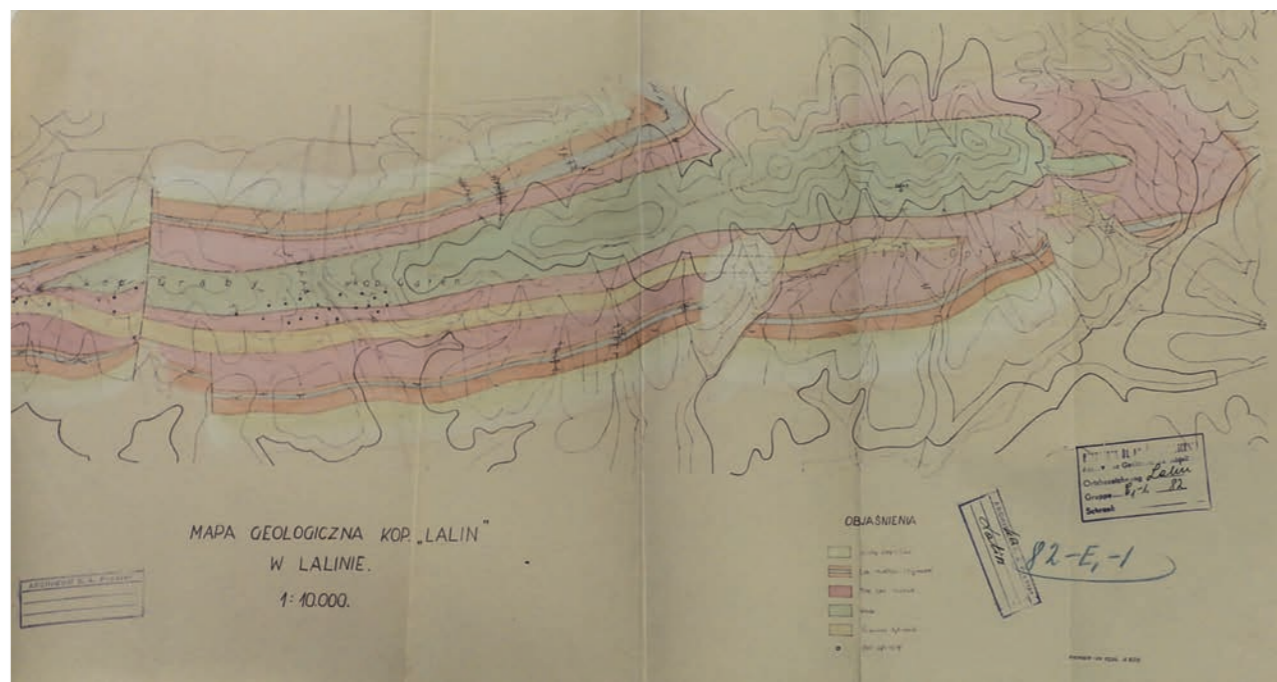
Do poszukiwań ropy w Lalinie powrócono w połowie lat trzydziestych XX wieku. Obszar eksploatacyjny przejęła wówczas firma „Lalin” Naftowa Spółka z o.o., zachowując tradycyjną dla miejsca nazwę kopalni „OPTEG”.

перспективи видобутку нафти згадав і місцевий учитель в анкеті екологічних досліджень про Лялин: *«У селі є нафтова свердловина, але вже кілька років вона закрита. Проте можливість подальшого видобутку нафти є».*

До пошуків нафти в Ляліні повернулися в середині 1930-х років. Потім територія експлуатації перейшла до ТОВ «Нафтове товариство «Lalin», зберігши традиційну назву шахти «OPTEG».

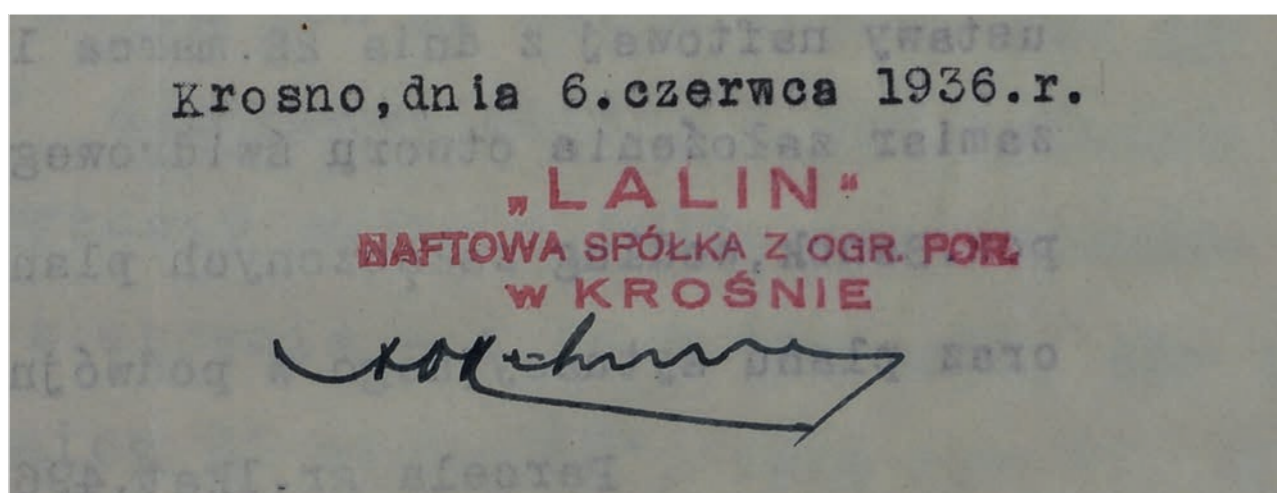
W 1933 roku spółka postanowiła rozpocząć wiercenia otworu nr 3, zwanego później zamiennie LALIN-3 lub OPTEG-3, na polu naftowym „Dominium”, którego powierzchnia wynosiła 250 morgów.

1933 року компанія вирішила розпочати буріння свердловини № 3, яку потім називали навперемінно «LALIN-3» або «OPTEG-3», на родовищі «Dominium», площа якого становила 250 моргів.

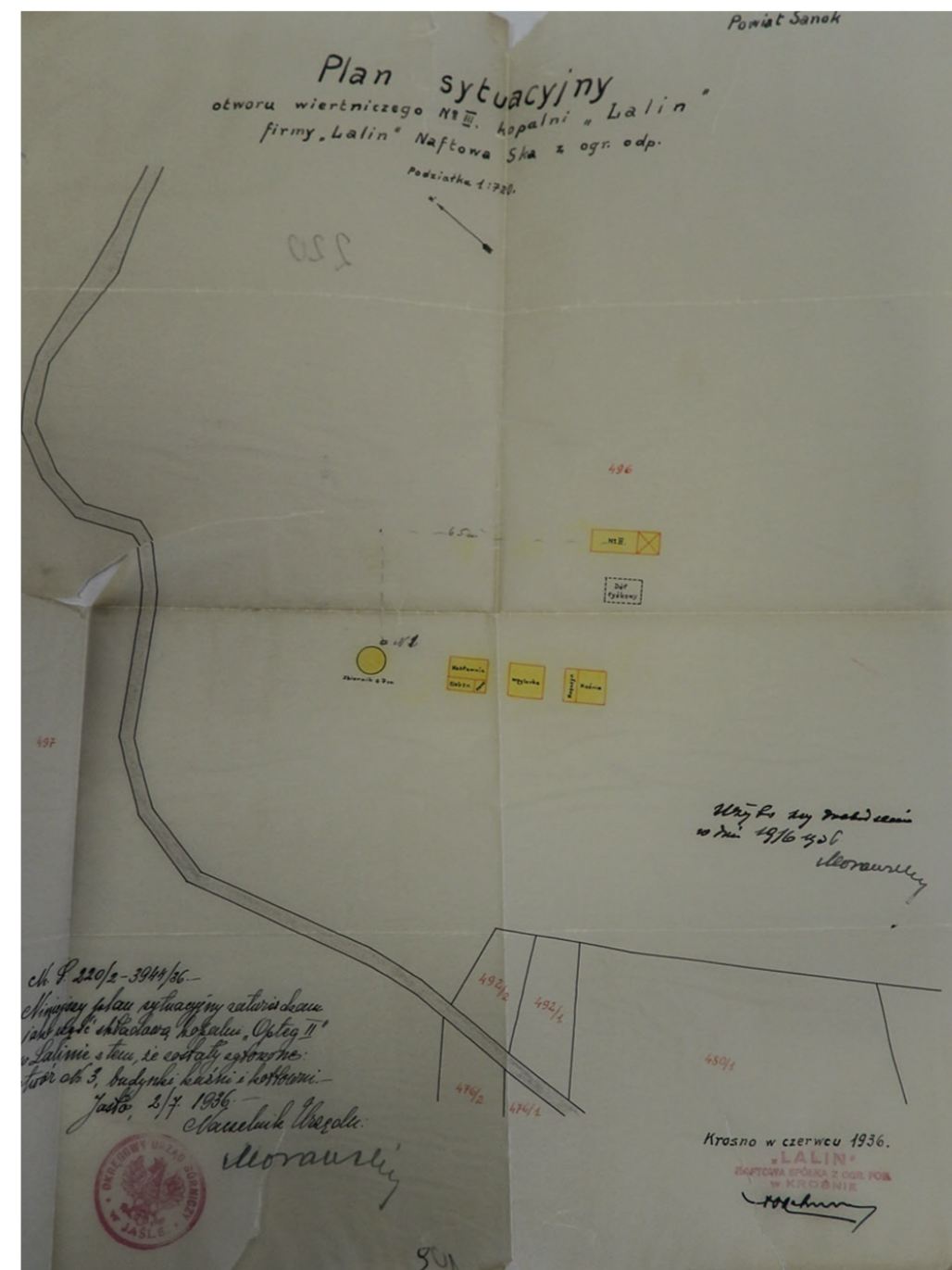
Мапа геологічна кopalни „Lalin”, 1935 р. (AP Rzeszów o. Sanok)

Геологічна карта шахти «Lalin», 1935 р. (ДА Жешів філія Санок)

Одциск пieczкi Нафтової Спółки „Lalin” в Крошні, 1936 р. (AP Rzeszów o. Sanok)

Відбиток печатки нафтової компанії «Lalin» у м.Кросно, 1936 р. (ДА Жешів філія Санок)

Plan sytuacyjny otworu wiertniczego nr 3 kopalni „Lalin”, 1936 р. (AP Rzeszów o. Sanok)

План розташування свердловини № 3 шахти «Lalin», 1936 р. (ДА Жешів філія Санок)

Z uwagi na fakt, że OPTEG-1 był zlikwidowany, a OPTEG-2 pozostawał nieczynny, oddalenie natomiast planowanego szybu od najbliższej czynnej

У зв'язку з тим, що свердловина «OPTEG-1» була виведена з експлуатації, а «OPTEG-2» залишилася закритою, і відстань запланованого стовбура

kopalni – GATEN w Grabownicy przekraczało 2 km, spółka „Lalin” zwróciła się do Urzędu Górniczego o przyznanie koncesji poszukiwawczej, a nie jak to wcześniej ustalono eksploatacyjnej, co wiązało się z przyznaniem sporych ulg. W 1934 roku Sąd Okręgowy w Sanoku wydał uchwałę o wpisie uprawnień naftowych na spółkę „Lalin” w księdze naftowej. Na początku 1936 roku spółka „Lalin” zwróciła się do Funduszu Popierania Górnictwa Naftowego z siedzibą we Lwowie o pożyczkę w kwocie 18 000 zł, która miała pozwolić częściowo sfinansować inwestycję. Po przeciągającym się okresie załatwienia formalności, spółka jeszcze w 1936 roku przystąpiła do prac. Po uzyskaniu rewizji na kocioł parowy, jesienią tego samego roku zamontowano szyb i ukończono budowę budynków pomocniczych. Prawdopodobnie w listopadzie przystąpiono do wiercenia w miejscu wskazanym przez prof. Jana Nowaka. 31 grudnia OPTEG-3 osiągnął już głębokość 102,5 m, a stan zaruwania wynosił 110,11 m. Kopalnia składała się wieży wiertniczej oraz trzech budynków: kotłowni wraz z elektrownią i kancelarią o wymiarach 10 m x 8 m, magazynu na węgiel o wymiarach 9 m x 9 m oraz kuźni połączonej z magazynem o wymiarach 8 m x 11 m. Obok wymienionych zabudowań znajdował się zbiornik na ropę, którego średnica wynosiła 7 m. Poniżej wieży zlokalizowano dół szlamowy o wymiarach 9 m x 6 m. Pierwszymi dozorcami ruchu kopalni byli: Tadeusz Baczyński, Zdzisław Feliks Madejski i Walenty Kozyra. W 1937 na terenie kopalni znajdowały się dwie maszyny parowe wyprodukowane w fabryce Zieleniewskiego w Krakowie. Jedna służyła do prowadzenia robót wiertniczych i działała przez całą dobę, drugą natomiast napędzało dynamo do produkcji prądu – działała tylko w godzinach nocnych. Prądnica, wyprodukowana w Wiedniu, zasilala 22 żarówki, które oświetlały teren kopalni i wnętrza budynków. W 1937 roku w miejsce dozorczy ruchu Kozyry przyjęto Karola Pudło. Palaczami byli: Jan Brożyna, Józef Dydek.

1 maja 1937 roku szyb przekroczył głębokość 250 metrów. Nowy szyb, po dowierceniu się do 305 m głębokości, nie przyniósł jednak oczekiwanych efektów i pod koniec 1937 roku został zlikwidowany, a kopalnia ropy w Lalinie na wiele lat zapomniana.

свердловини від найближчої діючої шахти «GATEN» у Грабівниці перевищила б 2 км, компанія «Lalin» звернулася до Гірничого управління з проханням про надання розвідувальної ліцензії (на проведення пошуків нафти, а не такої, як було встановлено раніше, тобто на експлуатацію. Це було пов'язано з отриманням значних знижок). 1934 року районний суд у Санокі виніс постанову про надання прав на нафту фірмі «Lalin» і внесення запису про це у Реєстр нафти. На початку 1936 р. компанія «Lalin» звернулася до Фонду сприяння видобутку нафти, що знаходився у Львові, з проханням отримати позику у розмірі 18 000 злотих, яка мала частково фінансувати цю інвестицію. Після тривалого періоду формальностей підприємство почало працювати в 1936 році. Після техогляду парового котла восени того ж року там встановили нафтову вежу і завершили будівництво допоміжних будівель. Імовірно, у листопаді почалося буріння в місці, зазначеному проф. Яном Новаком. 31 грудня свердловина «OPTEG-3» досягла глибини 102,5 м, а рівень обсадження її трубами становив 110,11 м. Шахта складалася з бурової вежі та трьох будівель: котельні з електростанцією та офісним приміщенням 10 м x 8 м, сховищем вугілля розмірами 9 м x 9 м та кузнею, з'єднаною зі складом, розмірами 8 м x 11 м. Поруч із вищезгаданими будівлями знаходився нафтовий резервуар, діаметр якого становив 7 м. Нижче вежі був котлован для шламу розміром 9 м x 6 м. Першими керівниками Відділу технічного нагляду шахти були Тадеуш Бачинський, Здзіслав Фелікс Мадейський та Валентій Козира. У 1937 році на території шахти було два парових двигуна, виготовлених на заводі Зеленецького в Кракові. Один використовувався для проведення бурових робіт і працював цілодобово, а другий живився від динамо-машини для виробництва електроенергії – працював лише вночі. Генератор, вироблений у Відні, живив 22 лампочки, які освітлювали шахту та внутрішні приміщення будівель. У 1937 році керівником Відділу технічного нагляду шахти замість Козира був призначений Кароль Пудло. Кочегарами були Ян Брожина, Юзеф Дидек.

1 травня 1937 року нафтова свердловина перевищила глибину 250 метрів. Новий стовбур свердловини, пробурений на глибину 305 м, не приніс очікуваних результатів і в кінці 1937 року його закрили, а нафтову шахту в Ляліні на довгі роки забули.

KOPALNIA W TYRAWIE SOLNEJ

Kolejną interesującą, historyczną kopalnią na terenie gminy Sanok jest kopalnia „Artur” w Tyrawie Solnej. Miejscowość ta posiada bogatą tradycję powiązaną z górnictwem, gdyż począwszy od XV wieku była jednym z głównych ośrodków salinarnych w ziemi sanockiej. Pomimo tego, iż tyrawskie solanki zostały zlikwidowane przez władze austriackie pod koniec XVIII stulecia, to przez kolejne dziesięciolecia miejscowa ludność zachowała tradycje warzenia soli.

Następny etap w górniczych dziejach Tyrawy rozpoczął się pod koniec XIX wieku, kiedy na terenie wsi rozpoczęto wydobywanie ropy naftowej. W tym czasie w różnych punktach Tyrawy zainteresowano się powierzchniowymi wyciekami ropnymi. Najbardziej obfite zaobserwowano na brzegu „Niwy” oraz w pobliżu cerkwi, a przede wszystkim na wzgórzu Czerniawa, gdzie jeszcze na długo przed I wojną światową rozpoczęto poszukiwania ropy dla celów produkcyjnych. Powstało tam wówczas kilkadziesiąt kopanek – studzienek ropnych. Ich głębokość wynosiła od 30 do 50 m, jednak produkcja z nich nie była zadawalająca.

Na początku XX wieku na Czerniawie założono pierwszy szyb wiertniczy typu kanadyjskiego. Zlokalizowano go na szczycie siodła i po osiągnięciu 120 m głębokości otrzymano mały horyzont ropny. Pogłębianie do niemal 200 m nie przyniosło zamierzonego efektu i powrócono do wydobywania na poziomie 120 m. Szyb eksploatowany był przez dłuższy czas, przynosząc kilkubeczkową produkcję ropy na dobę. Produkcji zaprzestano jeszcze przed I wojną światową.

Kolejna odsłona w dziejach górnictwa naftowego w Tyrawie Solnej rozpoczyna się na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku, kiedy

ШАХТА В ТИРЯВІ СІЛЬНІЙ (TYRAWA SOLNA)

Щe одна цікава, історична шахта гміни Санок – шахта «Artur» («Артур») у Тиряві Сільній. Ця місцевість має багаті традиції, пов'язані з видобутком корисних копалин, оскільки з XV століття вона була одним із головних соляних центрів Саноцьких земель. Незважаючи на те, що соляний промисел Тиряви був ліквідований австрійською владою наприкінці XVIII століття, місцеве населення зберігло традицію солеваріння протягом наступних десятиліть.

Наступний етап гірничодобувної історії Тиряви розпочався наприкінці XIX століття, коли в селі розпочався видобуток нафти. У той час у різних частинах Тиряви виник інтерес до поверхневих витоків нафти. Найбільші з них спостерігалися на березі «Ниви» та біля церкви, і насамперед на горі Чернява, де пошук нафти з метою її виробництва був розпочатий ще задовго до Першої світової війни. Тоді там було викопано кілька десятків нафтових колодязів. Їх глибина становила від 30 до 50 м, але видобуток нафти з них не був задовільним.

На початку XX століття на Черняві була створена перша бурова свердловина канадського типу. Вона розташовувалася на вершині сідловини і після досягнення глибини 120 м було ще занадто мало нафти. Поглиблення свердловини до майже 200 м не принесло бажаного ефекту і видобуток повернули до рівня 120 м. Вона експлуатувалася тривалий час, приносячи видобуток нафти по кілька барелів на добу. Виробництво було припинено ще перед Першою світовою війною.

Наступний етап в історії видобутку нафти в Тиряві Сільній починається на рубежі 1920-1930-х років, коли компанія Германа Діенстага з Борислава починає розвідку нафтових родовищ на території

firma Hermana Dienstaga z Borysławia rozpoczęła na jej terenie poszukiwania ropy. Eksploatację opartą na płytkich szybach rozpoczęto w październiku 1930 roku. Założono wówczas odwiert Artur-I, którego ostateczna głębokość wyniosła 128 m. Nie dowiercono się jednak ropy, dlatego też szyb został zlikwidowany, a w pobliżu odwiercono szyb Artur-IA. Osiągnięto głębokość 129,90 m i początkowo uzyskano produkcję około 400 kg ropy na dobę, która po krótkim czasie zmalała i unormowała się na poziomie 1500 kg miesięcznie. Przy okazji z szybu ściągano miesięcznie ok. 100 kg solanki. Podczas wiercenia kolejnego szybu – Artur-II, na głębokości 101 m napotkano wybuchową produkcję ropy, wynoszącą przez pierwszą dobę jedną cysternę, a w pierwszych miesiącach wydobyto w sumie trzy cysterny. Następnie produkcja spadła do 700 kg ropy i 100 kg solanki dobowo. Kolejny szyb Artur-III, o głębokości 110 m, dawał ok. 200 kg ropy na dobę i ten poziom produkcji utrzymał się przez kolejne lata.

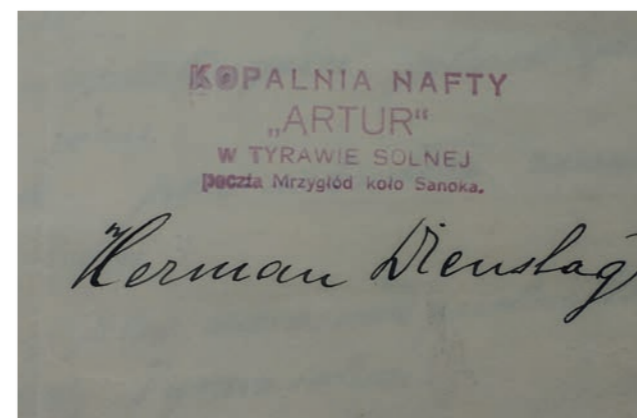
Wedle opinii sporządzonej w maju 1936 roku przez Joachima Hempla, geologa inżyniera górniczego, współpracownika Polskiego Instytutu Geologicznego, a także działacza politycznego związanego z Narodową Demokracją – senatora RP pierwszej kadencji, na terenie Tyrawy znajdowało się spore złożo ropy, przy czym położone było w miarę płytko.

W 1936 roku Herman Dienstag wystąpił do Funduszu Popierania Wiertnictwa Naftowego we Lwowie o przyznanie pożyczki na wiercenie otworu nr XII (Artur-XII). Z uwagi na fakt, iż znajdujący się w pobliżu szyb nr I (Artur-I) od 1930 roku nie był w eksploatacji, a planowany odwiert znajdował się w oddaleniu 2 km od pozostałych czynnych szybów, zwrócił się z wnioskiem o uznanie go za odwiert poszukiwawczy. Jego planowana głębokość miała wynieść 240 m. Na początku 1937 roku otwór świdrowy Artur-XII uzyskał na głębokości 212 m pierwszą produkcję na poziomie 3600 kg ropy na dobę, która w dalszych tygodniach ustaliła się na poziomie 1200 kg dobowo. Kopalnia „Artur” podzielona była na pola naftowe o nazwie „Mina” w numeracji od 1 do 58. Do 1939 roku na terenie kopalni odwiercono kilkanaście nowych szybów.

цього села. Експлуатація на базі неглибоких свердловин розпочалася в жовтні 1930 року. Тоді була пробурена свердловина «Artur-I», остаточна глибина якої становила 128 м. Проте нафту з неї так і не добули, тому цю свердловину закрили, а поруч пробурили новий стовбур свердловини «Artur-IA». Було досягнуто глибини 129,90 м і спочатку досягнуто видобутку близько 400 кг нафти на добу, який через короткий час зменшився і нормалізувався на рівні 1500 кг на місяць. Додатково за місяць з шахти добували близько 100 кг соляних вод. При бурінні ще однієї свердловини – «Artur-II», на глибині 101 м було виявлено нафту, видобуток якої за перші 24 години склав одну цистерну, а за перші місяці видобуто разом три цистерни нафти. Потім видобуток знизився до 700 кг нафти і 100 кг соляних вод на добу. Інша свердловина «Artur-III» глибиною 110 м давала близько 200 кг нафти на добу, і цей рівень видобутку зберігався протягом наступних років.

Згідно з висновком, підготовленим у травні 1936 р. Йоахімом Гемпелем (Joachim Hempel) – геологом, гірничим інженером, співробітником Польського геологічного інституту, а також політичним діячем, пов'язаним з партією націонал-демократів, а zarazом – сенатором Республіки Польща першого скликання, у Тиряві було значне родовище нафти, залягання якого було відносно неглибоке.

1936 року Герман Дієнстаг звернувся до Фонду сприяння нафтовому бурінню у Львові за позицію на буріння свердловини №XII («Artur-XII»). У зв'язку з тим, що сусідній ствол свердловини № I («Artur-I») не працював із 1930 року, а запланована свердловина знаходилась на відстані 2 км від інших діючих стволів, він подав заявку на визнання запланованої свердловини як розвідувальної. Планувалося, що її глибина становитиме 240 м. На початку 1937 р. бурова свердловина «Artur-XII» на глибині 212 м одержала перший видобуток 3600 кг нафти на добу, який протягом наступних тижнів був встановлений на рівні 1200 кг на добу. Шахта «Artur» була поділена на нафтові родовища під назвою «Mina» («Mina») під номерами від 1 до 58. До 1939 року на території шахти було пробурено десяток нових свердловин.

Kopalnia Nafty „Artur” w Tyrawie Solnej, poniżej podpis Henryka Dienstaga. (AP Rzeszów o. Sanok)

Нафтова шахта «Artur» в Тиряві Сільній, нижче підпис Германа Дієнстага. (ДА Жешів філія Санок)

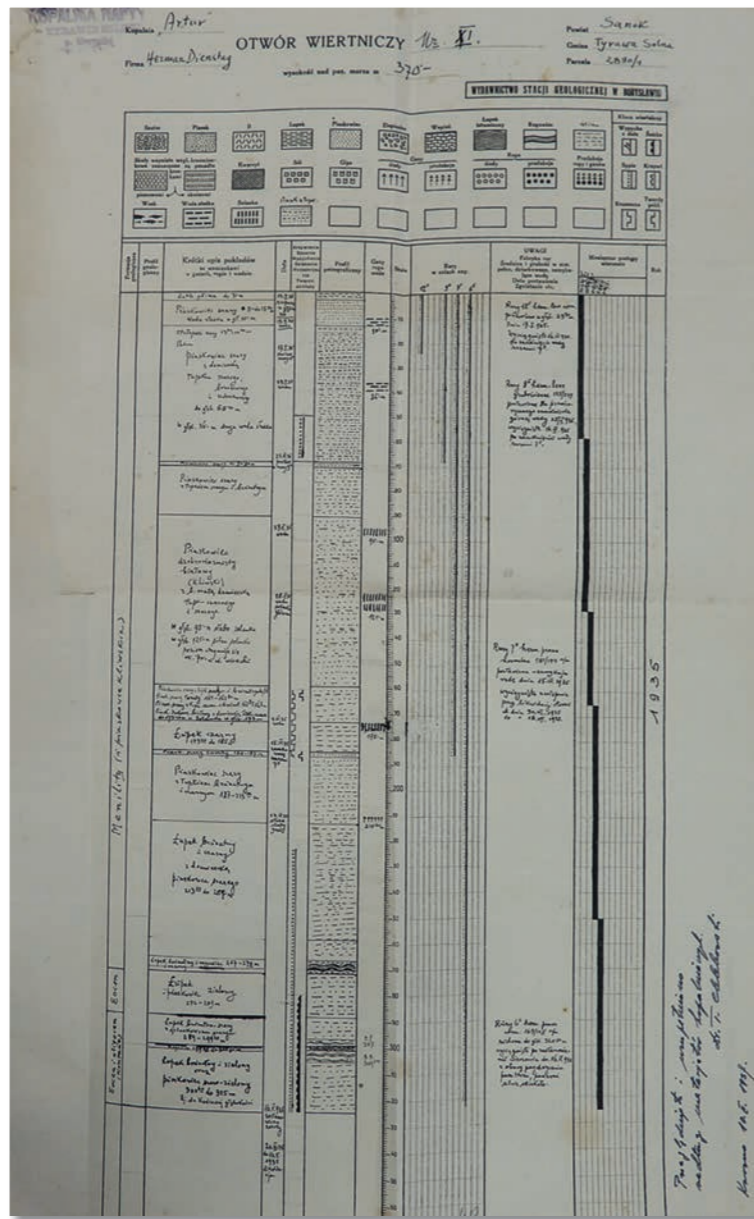
Druk firmowy firmy Henryk Dienstag Borysław. (AP Rzeszów o. Sanok)

Фірмовий бланк підприємства «Борислав Герман Дієнстаг» (ДА Жешів філія Санок)

Plan sytuacyjny Kopalni Nafty „Artur” w Tyrawie Solnej, 1937 r. (AP Rzeszów o. Sanok)

План розташування нафтової шахти «Artur» в Тиряві Сільній, 1937 р. (ДА Жешів філія Санок)

Profil szybu „Artur-XI”, 1937 r. (AP Rzeszów o. Sanok)
 Свердловина «Artur-XI», 1937 р. (ДА Жешів філія Санок)

Na kopalni w Tyrawie nie było maszyn parowych, urządzenia obsługiwały silniki spalinowe firm: „Humboldt-Deutz” o mocy 25 KM napędzający wiertnię przez 8 godzin dziennie, „Polke” z Wiednia o mocy 25 KM, który obsługiwał ryg pompowy i generator prądu – działał przez całą dobę w trybie trzymianowym, oraz rzadko używany wiedeński „Simeringer” o mocy 5 KM, traktowany jako rezerwa. W drugiej połowie lat trzydziestych obsługą maszynowni zajmowali się: Jan Bury – absolwent kursu maszynowego z siedmioletnią praktyką, Piotr Nowakowski, Ignacy Masłowski, Władysław Osikowicz i Józef Hospodarski.

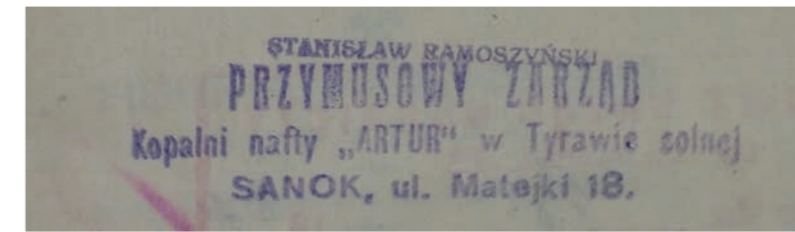
W listopadzie 1937 roku zarząd kopalni „Artur” w Sanoku zmienił siedzibę z ulicy Matejki 18 na uli-

ce Sobieskiego 8 (obecnie ul. Sobieskiego 12). Mia- nowano również nowego kierownika, którym zo- stał inż. Leon Friedländer. Przed wejściem w życie prawa zakazującego sprzedaży ropy poza rafinerie głównymi odbiorcami ropy z Tyrawy byli: Abraham Trepper z Mrzygłodu i Mendel Führer. W 1938 roku na terenie kopalni znajdowały się dwa budynki kancelaryjne – stary z 1932 roku i nowy z 1935 roku, dwie kuźnie – stara z 1933 roku i nowa z 1935 roku, budynek kieratu pompowego z 1934 roku i magazyn z 1934 roku.

офісу з вулиці Матейки, 18 на вулицю Собеського, 8 (нині вулиця Собеського, 12). Також було призначено нового керівника – інж. Леона Фрідлендера. До набрання чинності закону про заборону продажу нафти за межами нафтопереробних заводів основними одержувачами нафти з Тиряви були: Авраам Треппер з Мжиглода та Мендель Фюрер. 1938 року на території шахти були дві офісні будівлі – стара 1932 року і новіша 1935 року, дві кузні – стара 1933 року та новіша 1935 року, будівля насосного приво- ду з 1934 року та складське приміщення з 1934 року.

Na podstawie rozporządzenia Ministra Przemysłu z dnia 30 sierpnia 1946 roku Kopalnia Nafty „Artur” przeszła na własność państwa. Elementy z kopalni z Tyrawy Solnej eksponowane są obecnie w sektorze naftowym Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku.

Відповідно до розпорядження міністра проми- словості Польщі від 30 серпня 1946 року нафтова шахта «Artur» перейшла у власність держави. Еле- менти шахти з Тиряви Сільної зараз експонуються у Нафтовому секторі Музею народної архітектури в Санокі (музей під відкритим небом).

Odcisk pieczęci Stanisław Ramoszyński Przymusowy Zarząd Kopalni Nafty „Artur” w Tyrawie Solnej, Sanok ul. Matejki 18. (AP Rzeszów o. Sanok)
 Відбиток печатки «Станіслав Рамошинський Обов’язкове управління нафтової шахти «Artur» в Тиряві Сільній, м.Санок, вул. Матейка, 18». (ДА Жешів філія Санок)

Мапа геологічна кopalни „Artur” w Tyrawie Solnej, 1941 r. (AP Rzeszów o. Sanok)
 Геологічна карта шахти «Artur» у Тиряві Сільній, 1941 р. (ДА Жешів філія Санок)

Відповідно до розпорядження міністра проми- словості Польщі від 30 серпня 1946 року нафтова шахта «Artur» перейшла у власність держави. Еле- менти шахти з Тиряви Сільної зараз експонуються у Нафтовому секторі Музею народної архітектури в Санокі (музей під відкритим небом).

Відповідно до розпорядження міністра проми- словості Польщі від 30 серпня 1946 року нафтова шахта «Artur» перейшла у власність держави. Еле- менти шахти з Тиряви Сільної зараз експонуються у Нафтовому секторі Музею народної архітектури в Санокі (музей під відкритим небом).

KOPALNIA GAZU ZIEMNEGO W STRACHOCINIE

Osobne zagadnienie stanowi sprawa eksploatacji gazu ziemnego. Przez wiele lat ten bezcenny surowiec towarzyszący ropie pozostawał nieujarzmionym. Dopiero w 1912 roku w Białkowie (przysiółek Moderówki) odwiercono pierwszy odwiert gazowy. W Galicji rozpoczęła się era gazu, w której niezmiernie ważną rolę odegrała podsanocka Strachocina. Już około 1880 roku istniała w Strachocinie, przy skrzyżowaniu dróg do Górek i Bażanówki, kilka płytkich kopanych i wierconych szybów naftowych. Podczas wierceń prowadzonych przez firmę Bergheim i McGarvey natrafiono na niewielką ilość lekkiej, jasno-żółtej ropy, a następnie pokłady bardzo silnych gazów na głębokości około 700 m. Dalszego wiercenia zaniechano z powodu zbyt małej średnicy świda. Nie zakończono jednak dalszych poszukiwań w okolicy. Informacje z inspekcji przeprowadzonej w strachocińskiej kopalni w dniu 29 maja 1905 roku mówiły o ukończeniu wierceń jednego z otworów na głębokości 728 metrów, ale bez uzyskania śladów ropy: *Gazy b. silne, przychodzące kilkakrotnie, a mianowicie w 190 i po 400 [metrach głębokości]. Gaz występuje na powierzchni, w pobliżu otworu z małego dołka i pali się. Na powierzchni występują czerwone łupki. Kopalnia ma być zaniechana. W r. 1905 kierownikiem był Eug. Supiński.*

Jak wspominał Stanisław Piotrowski, w 1926 roku do Strachociny przyjechała załoga wiertnicza z Borysławia. Autor wspomnień szczegółowo opisał początek nowych wierceń w miejscowości: *Kierownik Kowalski mieszkał w wynajętym, wolno stojącym domu we wsi, i tam prowadził kancelarię. Na parceli Józefa Dąbrowskiego, pod samym lasem, geolog wyznaczył otwór nr 1. Rozpoczęto zwózkę materiałów budowlanych i urządzeń wiertniczych, a także budowę kuźni i kotłowni. W krótkim czasie stanęła tam drewniana, pięć-*

ШАХТА ПРИРОДНОГО ГАЗУ В СТРАХОТИНІ (STRACHOCINA)

Окремою проблемою в історії розробки нафтогазоносних родовищ є використання природного газу. Протягом багатьох років ця безцінна сировина, яка супроводжує нафту, залишалася не використовуваною. Лише у 1912 року в Бялківці (частині села Модерівка) була пробурена перша газова свердловина. У Галичині розпочалася ера газу, в якій надзвичайно важливу роль відіграла Страхотина (Strachocina) біля Санока. Уже близько 1880 року в Страхотині, на перетині доріг на Гурки та Бажанівку, було кілька неглибоких викопаних і пробурених нафтових свердловин. Під час буріння фірмою «Bergheim i McGarvey» («Бергхайм і МакГарвей») там було виявлено невелику кількість легкої світло-жовтої нафти, а потім на глибині близько 700 м – потужні газовмісні поклади. Буріння припинили, оскільки діаметр бура був занадто малим. Однак подальші пошуки нафти в цьому районі так і не завершилися. Відомості з огляду, проведеного на Страхотинській шахті 29 травня 1905 року, свідчили, що буріння однієї зі свердловин на глибині 728 метрів було завершено, але слідів нафти так і не виявлено: *«Дуже сильні витоки газу, які виходять по кілька разів, а саме на 190 і 400 [метрах глибини свердловини]. Газ присутній також на поверхні, біля невеликої ями, і горить. На поверхні є червоні сланці. Шахта скоріш за все була покинутою. У 1905 році її керівником був Євг. Супінський».*

Як згадував Станіслав Пьотровський (Stanisław Piotrowski), у 1926 році до Страхотини приїхала бурова бригада з Борислава. Автор спогадів детально описав початок нового буріння в селі: *«Керівник Ковальський жив у найманому будинку в селі, і там було його офісне приміщення. На земельній ділянці Юзефа Домбровського, біля самого лісу, геолог позначив свердловину №1. Розпочато транспортування будівельних матеріалів та бурового обладнання, а також будівництво куźни та котель-*

na, wysoka sylwetka wieży wiertniczej, typu kanadyjka. Było to nowością dla mieszkańców Strachociny. Po ukończeniu budowy wieży, kuźni, kotłowni, ustawieniu urządzeń, maszyn parowych, rozpoczęto wiercenie systemem udarowym. Świder był napinany na „sztangach” (drutach). We wsi słyhać było pracę maszyny parowej i odgłosy uderzeń świda o twarde pokłady wnętrza ziemi. W czasie zapuszczania świda słyhać było śpiew pomocnika górnego, który dawał znać wiertaczowi, że on tam, na mostku, zakręcił lub rozkręcił „sztangę” wiertniczą: „Eeeeeee, ja gotów”. Śpiewano też przy rurowaniu otworu, gdy rura musiała być dokręcona „na paznokt”. Owijano rurę grubym sznurem zakończonym pętlą, w pętlę wkładano gruby na około 15–20 cm drąg i ośmiu–dziesięciu chłopca, chodząc wokół, dociskało rurę; gdy było ciężko, śpiewano, by było raźniej: „Heja rup, heja rup, cztery baby, osiem... nóg”.

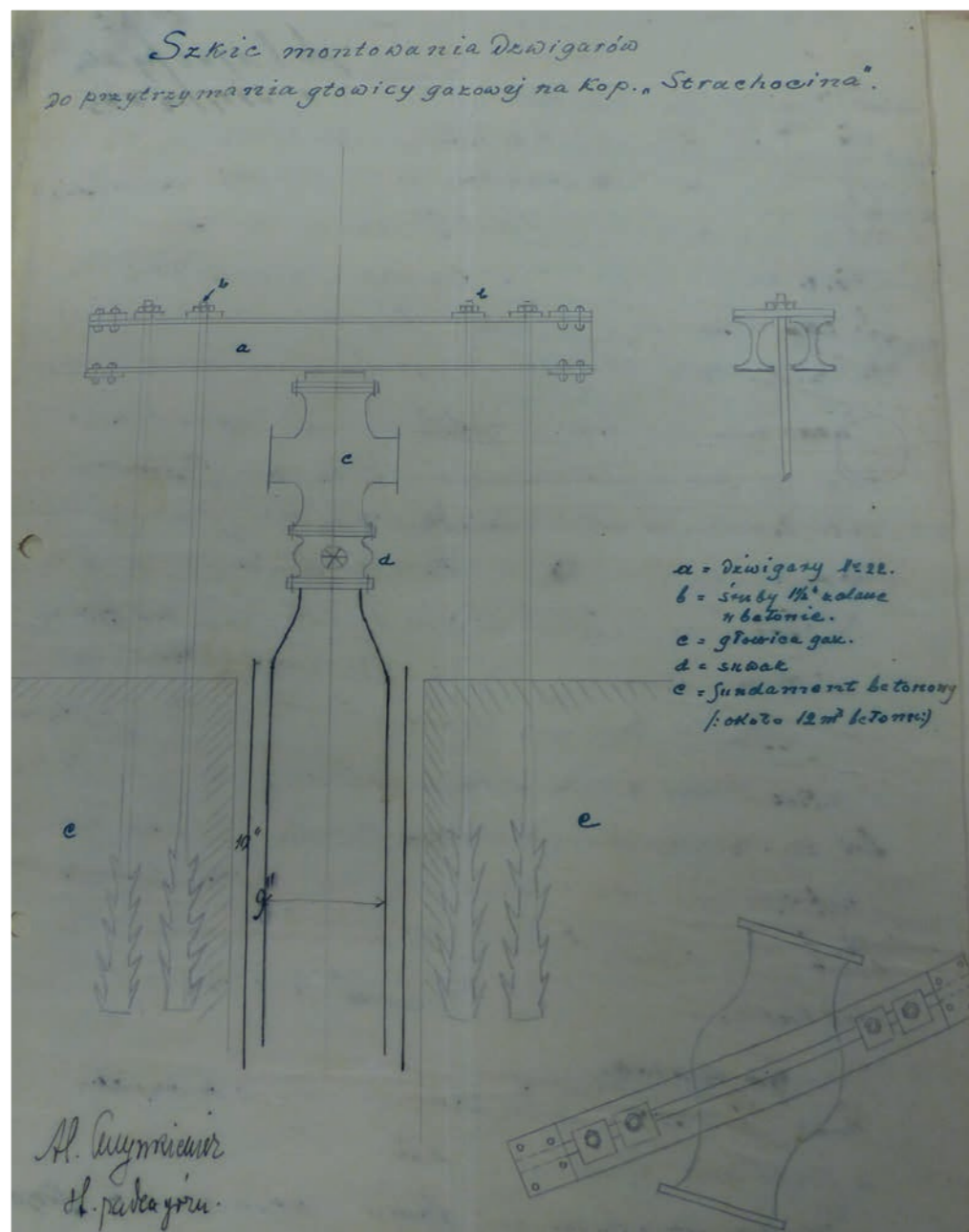
Kazimierz Nycz podaje, że do złóż gazu ziemnego dowiercono się w 1928 roku odwiertem „Polmin-1”. Złóże Strachocina należało do najważniejszych w okresie II Rzeczypospolitej, podczas okupacji oraz w PRL. Stanisław Piotrowski, który jako dziecko był świadkiem tych wydarzeń, wspomina: *Dzień był pogodny, słoneczny. Naraz ogromny huk targnął powietrzem, aż we wsi w oknach szyby zadrżały. Kto żyw wybiegł na pole. Nad wieżą wiertniczą unosił się kolorowy obłok. Każdy biegł w stronę szybu, przeczuwając, że stało się coś strasznego. Czy są zabici? Ranni? Potężny ryk rozlegał się bez przerwy. My, chłopcy, dobiegliśmy pierwsi. W pewnej odległości od szybu stał kierownik Kowalski oraz pracownicy. Wszyscy zdrowi, uśmiechnięci. Dzięki Bogu! Przestrach minął.*

W spisanym w dniu 6 lipca 1929 roku protokole, sporządzonym w związku z założeniem nowej głowicy na odwiercie gazowym w Strachocinie, czytamy: *Od 771 [metra] występowanie gazów się potęguje, a w 788 m nawiercono obecne gazy. Gazy te nawiercone we wrześniu zeszłego [1928] roku – z powodu braku odpowiedniej głowicy wypuszczono w powietrze. Dopiero z początkiem bieżącego roku, w styczniu ujęto te gazy głowicą i przytykano częściowo. W tym czasie rozpoczęto budowę gazociągu do kopalni w Grabownicy (6 km). Wówczas projektowano również budowę gazoliniarni w Grabownicy.*

ni. Za короткий час там звели красивий дерев'яний високий силует бурової вежі канадського типу. Для мешканців Страхотини це було новинкою. Після завершення будівництва вежі, куźні, котельні, обладнання та парових машин розпочато буріння ударним способом. Бур натягували на штанги. У селі можна було почути роботу парової машини та звуки удару бура в тверді шари землі. Поки бур опускали, було чути голосний спів верхнього помічника, який давав знати бурильнику, щоб він там відкрутив або ж затиснув бурильну «штангу»: «Eeeee, я готовий». Був і спів під час обсадження свердловини трубами для укріплення її стінок, коли трубу треба було міцно натягнути. Трубу обмотували товстим канатом, що закінчувався петлею, в петлю вставляли грубий стрижень товщиною близько 15-20 см, і вісім-десять селян, ходячи доколя, притискали трубу; коли було тяжко, співали, щоб було веселіше: «Гей, рип, гей, рип, чотири баби, вісім ... ніг».

Казімеж Нич (Kazimierz Nycz) повідомляє, що до родовищ природного газу 1928 року була пробурена свердловина «Polmin-1». Родовище «Страхотина» («Strachocina») було одним із найважливіших у період Другої Речі Посполитої, під час окупації та в Польській Народній Республіці. Станіслав Пьотровський, який був свідком цих подій у дитинстві, згадує: *«День був світлий і сонячний. Раптом у повітрі страшно загуркотіло – аж вікна у сільських хатах затремтіли. Хто тільки міг – вибіг назовні. Над бурильною вежею зависла кольорова хмара. Усі побігли до бурової вежі, відчуваючи, що сталося щось жахливе. Чи є жертви? Поранені? Великий гуркіт тривав без перерв. Ми, хлопці, прибігли першими. На певній відстані від стовбура свердловини стояв керівник Ковальський і деякі робітники. Усі здорові, уśmieхнені. Дякувати Богу! І страх минув».*

У звіті, складеному 6 липня 1929 р., підготовленому у зв'язку з встановленням нової колонної головки на газовій свердловині в Страхотині, читаємо: *«Із 771 [метра] збільшуються поклади газу, а на відстані 788 м були просвердлені теперішні витоки газу. Цей газ, для якого стволи були пробурені ще у вересні минулого року [1928], був випущений у повітря через відсутність відповідної головки. Лише на початку цього року, у січні, ці гази захоплювалися головою та частково замикались». Тоді ж розпочалося будівництво газопроводу до шахти в Грабівниці (6 км). Тоді ж планувалося будівництво закладу для переховування газоліну в Грабівниці.*

Szkic montowania dźwigarów do podtrzymywania głowicy gazowej na kopalni „Strachocina”, 1929 r. (AP Rzeszów o. Sanok)

Ескіз встановлювання балок для підтримки газової голівки на шахті «Страхотина», 1929 р. (ДА Жешів філія Санок)

W 1930 roku rozpoczęto wiercenie otworu „Strachocina 2” i stosunkowo szybko dowiercono się do złoża gazu. W 1935 roku oddany został do użytku gazociąg z Górek do Sanoka o długości 19,3 km. W następnych latach podłączano do niego kolejne otwory odwiercone na złożu Strachocina. Gazociąg ten przez dłuższy czas stanowił podstawę gazyfikacji Sanoka. Pierwszymi odbiorcami były gorzelnia i dwór S. Słoneckiego w Jurowcach,

У 1930 році почалося буріння свердловини «Страхотина-2» („Strachocina-2”) і відносно швидко було пробурено газове родовище. У 1935 році введено в експлуатацію газопровід від Гурків до Санока довжиною 19,3 км. У наступні роки до нього приєдналися подальші свердловини, пробурені на родовищі Страхотина. Цей газопровід довгий час був основою газопостачання Санока. Першими одержувачами були місцева винниця та садиба

Komunalna Kasa Oszczędności w Sanoku oraz mające siedzibę w mieście fabryki: gumy, akumulatorów, wagonów i Fabryka Armatek Przeciwlotniczych.

Zwiększenie wydobycia gazu ziemnego w Polsce związane było z realizowanymi i planowanymi inwestycjami w ramach Centralnego Okręgu Przemysłowego. W artykule prasowym z 1937 roku poświęconym rozwojowi polskiego przemysłu czytamy: *Jednym z podstawowych źródeł energii pędnej ma być gaz ziemny, który stanowi bardzo wydajne, dogodnie i tanie źródło energii cieplnej, a to ze względu na wysoką wartość opałową, jednostajność składu i swą formę (gazowa). Do ważniejszych złóż gazowych w Polsce należą: Borysław, Bitków-Pasieczna, Siodło potockie między Jasłem a Krosnem, Siodło Górki – Strachocina (koło Brzozowa) i Daszewa k. Stryja.*

пана С. Слонецького в Юровцях, біля Санока, Комунальний ощадбанк у Санокі та заводи, які були розташовані в Санокі: гумовий завод, фабрика акумуляторів, вагонів та завод протиповітряної та протиракетної артилерії.

Збільшення видобутку природного газу в Польщі було пов'язане з поточними та запланованими інвестиціями в Центральному промисловому районі. У статті в пресі з 1937 року, присвяченій розвитку польської промисловості, читаємо: «Одним із основних джерел енергії для приводів повинен бути природний газ, який є помітно зручним і дешевим джерелом теплової енергії, завдяки своїй високій теплотворності, однорідному складу та своїй формі (газу). До найважливіших газових родовищ у Польщі належать Борислав, Битків, Потоцька Сігловина між Яслом і Кросно, Сігловина Гірки - Страхотина (поблизу Бжозова) та Дашава біля Стрыя».

Kopalnie w okolicach Strachociny, WIG 1937 r. Шахти біля Страхотини, 1937 р.

Kopalnia **Strachocina** RAPORT DZIENNY z 2 września 1939 r.

SZYB	Zapasy	Produkcja w kg				Ekspedycja				Długość kolumny na kolumnę	Głębokość		Zarobkowość		Pozostałość	
		Od 1-go do 2-go	Od 2-go do 3-go	Od 3-go do 4-go	Od 4-go do 5-go	Od 1-go do 2-go	Od 2-go do 3-go	Od 3-go do 4-go	Od 4-go do 5-go		do głh.	do głh.	do głh.	do głh.		
VI																

UWAGI: *Opóźnienie w dostawie gazu ziemnego z kopalni Strachocina - brak gazu.*

SZYB	GODZINY PRACY										Godziny stojki	Tłokowano	Pompowano	Popęd	UWAGI		
	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11							
VI																	

EWIDENCJA ZUŻYCIA LIN

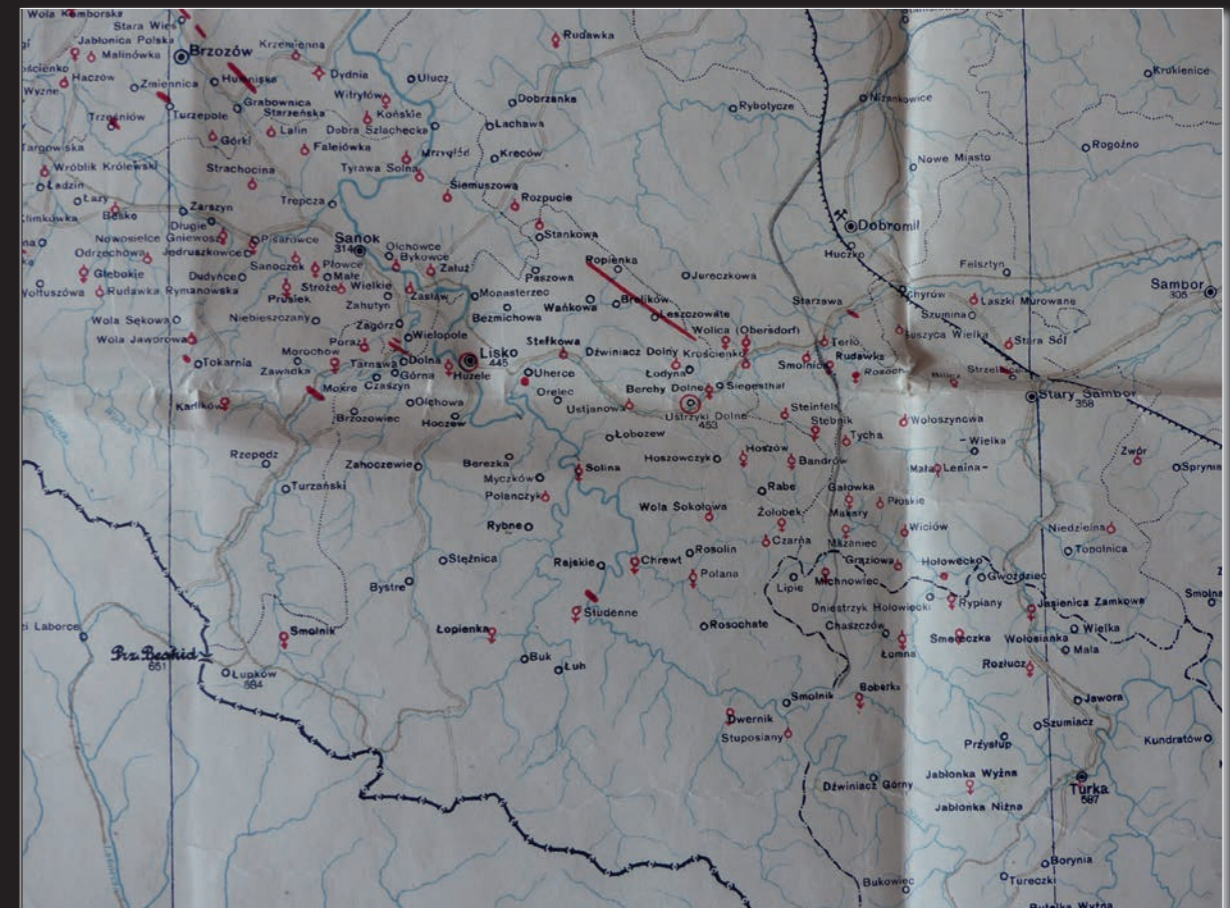
SZYB	WIERTNICZA		WYCIĄGOWA	
	przebieganie metra	liczba otworów, sprężyny i t.d.	przebieganie metra	liczba otworów, sprężyny i t.d.

Wszystkie rubryki tego raportu wypełniać należy według stanu o godzinie 6-tej rano każdego dnia!

Raport dzienny kopalni Strachocina z 2 września 1939 r. (AP Rzeszów o. Sanok)
 Щоденний звіт шахти «Strachocina» з 2 вересня 1939 р. (ДА Жешів філія Санок)

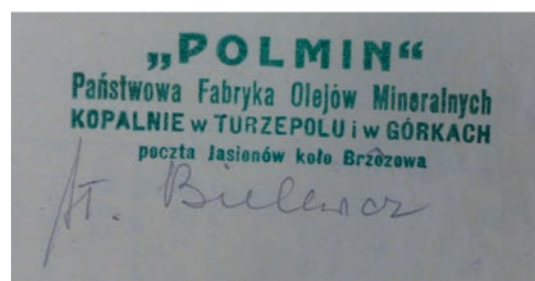

Zawody balonowe w Sanoku. Balony napełniane były gazem ziemnym z kopalni w Strachocinie. Fot. NAC
 Конкурс повітряних куль у Санок. Повітряні кулі були наповнені природним газом з шахти «Strachocina». Фото: НЦА

Konstanty Tolwiński, Obszary naftowe i gazowe Polski w Karpatach i na przedgórzu (fragment); zbiory MH Sanok
 Константи Толвінський „Нафтогазоносні регіони Польщі в Карпатах і передгір'ях”; Колекція історичного музею м.Санок

Do wybuchu wojny gaz wydobywano dwoma otworami, a w okresie okupacji zwiększono ich liczbę do trzech, a następnie czterech. Podczas II wojny światowej kopalnią kierował Stanisław Bielewicz, który dał się poznać jako doskonały fachowiec i dobry Polak. W okresie okupacyjnym kopalnia została rozbudowana. Z polecenia Niemców poprawiano istniejące i budowano nowe. Teren kopalni pilnowany był przez Werkschutz, a większość strażników stanowili Ukraińcy. 4 sierpnia 1944 roku do Strachociny wkroczyli pierwsi żołnierze Armii Czerwonej.

W 1946 roku kancelarię i mieszkanie kierownika kopalni zaopatrzone krótkim gazociągiem w gaz wydobywany z miejscowego złoża. Pierwsze lata powojenne przyniosły nasilenie akcji wiertniczej. Co roku przybывало po 2–3 nowe otwory, a w latach 1952–1955 odwiercono aż dwadzieścia otworów. Apogeum rozwoju kopalni gazu ziemnego na złożu Strachocina nastąpiło w 1962 roku. Eksploatowano wówczas czterdzieści otworów gazowych, przez które wydobyto w owym roku 175 mln m³ gazu.

Cytowany już Stanisław Piotrowski opisał stopniowe wygaszanie kopalni w następnych latach: *Znikają z horyzontu piękne, wysmukłe wieże wiertnicze. Powoli cichną odgłosy pracy Kopalni. Demontowane są baraki mieszkalne, kuźnie, pomieszczenia świetlicy i biblioteki. Każdemu z pozostających pracowników udziela się żal za tym, co było i minęło. Odczuwają to także mieszkańcy wsi. Na Kopalni cisza. Niektóre zlikwidowane otwory, ich obejście, przedstawiają widok jak po bitwie. Niepotrzebne już części urządzeń, nieposprzątane odpady, rozlana płuczka, doły urobkowe i drogi dojazdowe.*

W 1982 roku na terenie częściowo wyeksploatowanego złoża utworzono magazyn gazu ziemnego. W 2011 roku zakończono dwuletnią rozbudowę obiektu, tworząc tym samym jeden z najnowocześniejszych magazynów gazu w naszym kraju.

До початку II Світової війни газ добували через дві свердловини, а під час окупації їх кількість збільшили до трьох, а потім – чотирьох. Під час війни шахтою керував Станіслав Білевич (Stanisław Bielewicz), який став відомим як чудовий спеціаліст і добрий поляк. В період окупації шахта була розширена. За рекомендаціями німців були удосконалені існуючі технології та запроваджувалися нові. Територію шахти охороняли підрозділи веркшутцу (Werkschutz), а більшість охоронців були українцями. 4 серпня 1944 року в Страхотину увійшли перші солдати Червоної Армії.

Odcisk pieczęci, poniżej podpis S. Bielewicza. (AP Rzeszów o. Sanok)

Відбиток печатки, нижче підпис С.Білевича. (ДА Жешів філія Санок)

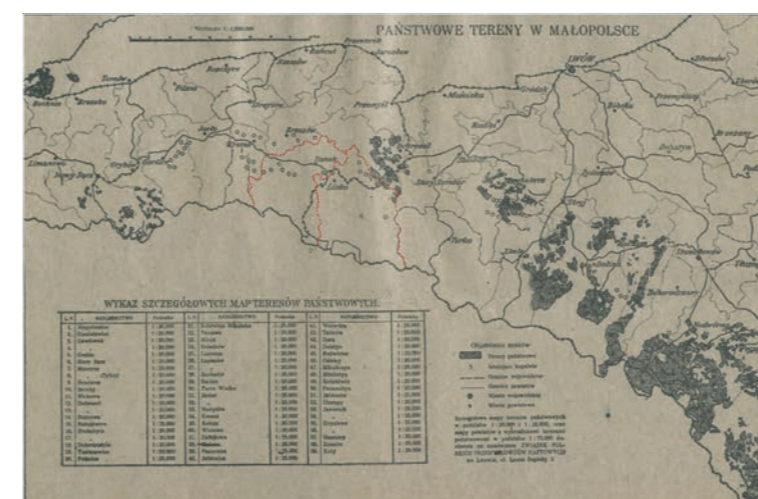
1946 року контора та помешкання завідуючого шахтою були забезпечені газом з місцевого родовища за допомогою короткого газопроводу. У перші післявоєнні роки спостерігалася інтенсифікація бурових робіт. Щороку створювалися 2-3 нові свердловини, а в 1952–1955 роках було пробурено аж двадцять нових отворів. Апогей розвитку кopalьні природного газу на родовищі Страхотина припав на 1962 рік. Тоді було експлуатовано сорок газових свердловин, через які в зазначеному році було видобуто 175 млн. м³ газу.

Вже цитований Станіслав Пьотровський описав поступове вимирання шахти в наступні роки: *«Красиві, стрункі бурові вежі зникають із горизонту. Звуки роботи шахти поволі стихають. Розбираються житлові бараки, кузні, кімнати загального користування та бібліотеки. Кожен робітник шахти, який залишився, шкодує про те, що було і вже минуло. Відчувають це також селяни. На шахті тиша. Деякі з закритих свердловин та територія довкола них мають вигляд, як після бою: всюди лежать частини вже непотрібного устаткування, неприбране сміття, розлиті помий, викопані ями та підізнi дороги.»*

У 1982 році на частково виснаженому родовищі було створено сховище природного газу. У 2011 році було завершено дворічне розширення об'єкта – при цьому утворилося одне з найсучасніших газосховищ у Польщі.

KOPALNIE W OKOLICACH WAŃKOWEJ I ROPIENKI

W okresie międzywojennym kopalnie ropy naftowej położone na gruntach wsi Wańkowa, Ropienka, Brelików i Leszczowate należały do grupy francuskich towarzystw naftowych, które działały w II Rzeczypospolitej pod nazwą „Małopolska”.

ШАХТИ ПОБЛИЗУ ВАНЬКОВОЇ (WAŃKOWA) ТА РОПЕНКИ (ROPIENKA)

У міжвоєнний період нафтові шахти, розташовані на землях сіл Ванькова, Ропенка, Бреликів (Brelików) і Ліщовате (Leszczowate), належали до групи французьких нафтових компаній, що діяли в часи Другої Речі Посполитої під назвою «Малопольща» («Małopolska»).

Kopalnie w latach 20. XX w. (zaznaczone powiaty sanocki i leski).

Шахти в 1920-х роках (позначено Саноцький і Ліський повіти).

Pola naftowe na terenie Brelikowa, 1937 r. Fot. zbiory A. Mikuckiego

Нафтові родовища в Бреликові, 1937 гр. Фото: Колекція А. Мікуцького

Wóz remontowy, kopalnia Wańkowa, lata 20. XX w. Fot. zbiory A. Mikuckiego

Ремонтна машина, шахта в селі Ванькова, 20-ті роки XX ст. Фото: Колекція А. Мікуцького

Konsorcjum przejęło m.in. udziały w Galicyjskim Karpackim Naftowym Towarzystwie Akcyjnym, które stanowiło kontynuację firmy Bergheima i McGarveya. Pod koniec lat dwudziestych XX wieku okolice Wańkowej i Ropienki były największym ośrodkiem kopalnianym między rejonem Gorlic a Zagłębiem Borysławskim. W tym czasie w ruchu pozostawały na tym terenie 233 otwory. Ropa transportowana była do zbiorników znajdujących się w pobliżu stacji kolejowej w Olszaniczy. Stąd ropa transportowana była cysternami kolejowymi do rafinerii. W latach dwudziestych przeprowadzona została elektryfikacja kopalni Wańkowa. Pracami zmierzającymi do uruchomienia czterech elektrowni i wybudowania sieci elektrycznej kierował inż. Andrzej Mikucki (1896–1970).

Консорціум перейняв, зокрема, акції Галицько-Карпатського нафтового акціонерного товариства, яке було наступником компанії «Bergheim і McGarvey». Наприкінці 1920-х років околиці Ванькової та Ропенки були найбільшим центром видобутку нафти між регіонами Горлиць і Бориславським басейном. Тоді на цій ділянці діяло 233 свердловини. Нафту транспортували в цистерни, розташовані біля залізничної станції в Ольшаниці. Звідси залізницею вона транспортувалась на нафтопереробний завод. У 1920-х роках шахту «Ванькова» («Ваńkowa») електрифікували. Роботами щодо введення в експлуатацію чотирьох електростанцій та будівництва електромережі керував інженер Анджей Мікуцький (Andrzej Mikucki) (1896–1970).

W Ropience i okolicy do dziś działa Kopalnia Ropy Naftowej Wańkowa. Jest to jedno z nielicznych miejsc, gdzie w regionie można obecnie zobaczyć pracujące kiwony. Zachowały się również zabytkowe budynki mieszkalne przeznaczone w przeszłości dla kierownictwa kopalni. Cennym zabytkiem jest również krzyż z figurą Ukrzyżowanego Pana Jezusa, zamówioną w Anglii, upamiętniający pierwszy odwiert ropy na terenie dzisiejszej Ropienki. Zarząd i pracownicy miejscowej kopalni przyczynili się też do wybudowania istniejącego do dziś kościoła rzymskokatolickiego pw. św. Barbary.

Нафтова шахта «Ванькова» («Ваńkowa») ще досі працює в Ропенці та її околицях. Це одне з небагатьох місць у регіоні, де зараз можна побачити працюючі верстати-гойдалки. Там також збережені історичні житлові будинки, які у минулому слугували житлом керівників шахти. Цінною пам'яткою є також хрест із фігурою Розіп'ятого Ісуса, виготовленою в Великобританії на честь першої нафтової свердловини, пробуреної в районі нинішньої Ропенки. Керівництво та працівники місцевої шахти також зробили внесок у будівництво римо-католицького костелу Святої Варвари.

Elektrownia kopalni Wańkowa. Fot. zbiory A. Mikuckiego

Електростанція шахти «Ванькова» («Ваńkowa»). Фото: Колекція А. Мікуцького

Andrzej Mikucki i Tomasz Łepkowski przed magazynem kopalni Wańkowa. Fot. zbiory A. Mikuckiego

Анджей Мікуцький і Томаш Лепковський перед складом шахти «Ванькова» («Ваńkowa»). Фото: Колекція А. Мікуцького

Żuraw wiertniczy SM 4 – kopalnia Wańkowa, 1937 r. Fot. zbiory A. Mikuckiego

Нафтова вишка SM 4 – шахта «Ванькова», 1937 р. Фото: Колекція А. Мікуцького

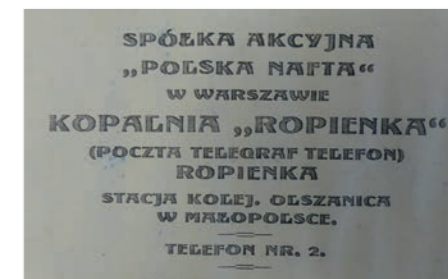

Kopalnia w Ropience, ok. 1925 r. Fot. arch. Damiana Nowaka
Шахта в Ропенці (Ropienka), бл. 1925 р. Фото: архів Дам'яна Новака

Одциск печэці Ропіенка з 1926 г. (АР Рэсзів о. Санок)

Відбиток печатки шахти в Ропенці з 1926 р. (ДА Жешів філія Санок)

Нагłówек з фирмової папєтерії копалні в Ропіенці в 1926 г. (АР Рэсзів о. Санок)

Заголовок фирмового бланку шахти в Ропенці з 1926 р. (ДА Жешів філія Санок)

WSPÓŁCZESNOŚĆ

СЬОГОДЕННЯ

Ropienka, kamienica urzędnicza kopalni. Fot. Łukasz Bajda
Село Ропенка, будинок керівництва шахти. Фото: Лукаш Байда

Kościół pw. św. Barbary w Ropience. Fot. Łukasz Bajda
Костел Святої Варвари в Ропенці. Фото: Лукаш Байда

Współcześnie w sanockim oddziale PGNiG funkcjonują cztery ośrodki kopalń, tj. Przemysł, Łańcut, Tarnów i Krosno. Ostatni z wymienionych obejmuje zasięgiem swojego działania teren Bieszczadów i Gór Sanocko-Turczańskich z przyległościami. Ośrodkowi Kopalń Krosno podlega m.in. Podziemny Magazyn Gazu Ziarnego w Strachocinie. Spośród dziesięciu kopalń ropy oraz ropy i gazu ziemnego na terenie naszego regionu znajdują się jedynie kopalnie ropy Wańkowa oraz Łodyna-Brzegi. Obie funkcjonują w powiecie bieszczadzkiem. W kopalni Wańkowa, której główne zabudowania znajdują się w Ropience, wydobywanie prowadzi się obecnie ze 189 odwiertów. Natomiast w kopalni Łodyna-Brzegi, która eksploatuje 5 złóż: Brzegi Dolne, Czarna, Dwernik, Łodyna i Zatwarnica, czynnych jest 45 odwiertów wydobywczych. Obecny poziom wydobywania pozwala prognozować, że kopalnie te będą działać jeszcze przez najbliższe kilkanaście lat. W 2020 roku wydobywanie w obu bieszczadzkich kopalniach wyniosło 4,8 tys. ton ropy. Dla porównania, w tym czasie całe wydobywanie ropy naftowej i kondensatu ropnego w naszym kraju wyniosło ok. 710 tys. ton.

Współcześnie, poza wymienionymi wyżej czynnymi kopalniami ropy naftowej, niewiele pozostało śladów po bogatej i ciekawej przeszłości Galicyjskiego Teksasu. Tym cenniejsze są zatem wszelkie upamiętnienia i ekspozycje. Warto zwrócić uwagę na Sektor Naftowy w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, gdzie zgromadzono maszyny i urządzenia, a także rekonstrukcje budynków związanych z kopalnictwem naftowym w regionie. Trafił tu sprzęt m.in. z kopalni w Grabownicy, Mokrem, Turzym Polu, Wańkowej, Wielopolu oraz okolic Ustrzyk Dolnych. Niewielka, ale interesująca ekspozycja sprzętu używanego do wydobywania ropy naftowej została urządzona w pobliżu świetlicy wiejskiej w Brzegach Dolnych i stanowi jedną z atrakcji Szlaku Naftowego „Jak to z ropą drzewiej bywało”, przebiegającego przez teren gminy Ustrzyki Dolne. Zabytkowe budynki związane z naftową przeszłością zobaczyć można w Ropience, gdzie wciąż funkcjonuje kopalnia, a także w Ustrzykach Dolnych – kompleks zabudowań dawnej rafinerii.

Narazie w Sanoцькому відділенні АТ «Польської нафтогазової компанії» («PGNiG») є чотири нафтогазоносні регіони – це Перемишль (Przemysł), Ланьцут (Łańcut), Тарнів (Tarnów) і Кросно (Krosno). Останній із названих охоплює територію Бещадських та Саноцько-Турчанських гір із прилеглими до них місцевостями. У нафтогазоносному регіоні Кросно, розташоване серед іншого, Підземне сховище природного газу в Страхотині (Strachocina). Із десяти нафтових і нафтогазових шахт у цьому регіоні зараз діють лише нафтові шахти «Ванькова» («Wańkowa») та «Лодина-Береги» («Łodyna-Brzegi»). Обидві вони розташовані у Бещадському повіті. На шахті «Ванькова», основні будівлі якої розташовані у Ропенці, зараз видобуток ведеться із 189 свердловин. З іншого боку, на шахті Лодина-Береги, де експлуатується 5 родовищ: Береги Долішні (Brzegi Dolne), Чорна (Czarna), Дверник (Dwernik), Лодина (Łodyna) та Затварниця (Zatwarnica), діють 45 свердловин. Нинішній рівень видобутку дозволяє прогнозувати, що ці шахти продовжать роботу ще протягом наступних кільканадцяти років. У 2020 році видобуток на обох шахтах у Бещадах склав 4,8 тис. тонн нафти. Для порівняння, на той час загальний видобуток нафти та нафтового конденсату в Польщі становив близько 710 тис. тонн.

Сьогодні, окрім вищезгаданих діючих нафтових шахт, залишилося мало слідів того багатого та цікавого минулого «Галицького Техасу». Тому всі пам'ятні заходи та пов'язані з нафтовидобутком виставки є ще більше цінними. Варто звернути увагу на Нафтовий сектор у Музеї народної архітектури в Санокі, де зібрані машини та прилади, а також є реконструкція будівель, пов'язаних із видобутком нафти в регіоні. Там зібране обладнання з шахт у Грабівниці, Мокрому, Тужому Полі, Ваньковій, Великополі та околиць Устриків Долішніх. Невелику, але цікаву виставку устаткування, яке використовувалося для видобутку нафти, було влаштовано біля клубу села Береги Долішні – вона є однією з цікавинок туристичного маршруту Нафтовий шлях «Як це було з нафтою», що проходить через гміну Устрики Долішні. Історичні будівлі, пов'язані з минулим видобутку нафти, можна побачити в Ропенці, де шахта працює ще досі, та в Устриках Долішніх – у комплексі колишніх будівель нафтопереробного заводу.

- C. Bobek, *60 lat sanockiego kopalnictwa naftowego*, „Wiek Nafty”, R. 15, nr 1–2, s. 6–12.
- *Historia polskiego przemysłu naftowego*, red. R. Wolwicz, t. 1–2, Brzozów–Kraków 1994.
- M. Jakubowicz, *Kopalnia w Ropience*, „Wiek Nafty”, R. 16, nr 2, s. 35–38.
- A. Mikucki, *Z ropą wyciekło stąd życie*, „Bieszczady Odnalezione”, nr 5, 2021 (w druku).
- W. Mołodyński, *Historia Rafinerii Nafty „Fanto” w Ustrzykach Dolnych w moich wspomnieniach*, „Bieszczad”, t. 19, 2014, s. 296–313.
- T. Porembalski, *Wspomnienia nafciarza*, Warszawa 1978.
- M. Rymar, *Krajobraz kulturowy bieszczadzkich kopalń*, „Wiek Nafty”, R. 16, nr 1, s. 42–45.
- B. Rzonca, *Henryk Walter – górnik i geolog, pozytywista i romantyk*, „Wiek Nafty”, R. 28, nr 4, 2000, s. 12–24.
- T. Wais, *Historia bieszczadzkiej ropy*, „Wiek Nafty”, R. 22, nr 1, s. 3–11.
- T. Wais, *Kopalnia ropy naftowej Polana-Ostre*, „Wiek Nafty”, R. 22, nr 3, s. 10–20.
- T. Wais, *Kopalnia ropy naftowej Uherce*, „Wiek Nafty”, R. 22, nr 2, s. 8–15.
- T. Wais, *Kopalnia ropy naftowej w Rajskim*, „Wiek Nafty”, R. 22, nr 4, s. 9–16.

Gmina Sanok spod Wrocznia, Pakoszówka. Fot. Damian Nowak
Гміна Санок, ліс Врочень (Wroczeń) біля Пакошівки (Pakoszówka). Фото: Дам'ян Новак

Борислав – місто у підгір'ї галицьких Карпат, що вирізняється своїм особливим життям та історією, зумовленими його розташуванням на великому родовищі цінних копалин нафти, газу та озокериту. Увесь краєвид Борислава несе на собі сліди його бурхливого минулого, як одного із провідних світових центрів по видобутку «чорного золота». Значна частина його історії, від початків розвитку промислу і до сьогодення, знайшла своє відображення у світлинах, що стали справжнім свідоцтвом минулого та основою для збереження історичної пам'яті.

Перші звістки про нафту на теренах галицького Прикарпаття сягають XIII ст., коли у історичних джерелах з'являються згадки про т.зв. «скельну олію». Саме видобуту у Бориславі та околицях сировину в кінці Середньовіччя почали використовувати для освітлення, а в XVI ст. місто Дрогобич отримало від польської королівської влади привілей на використання «скельної олії» для освітлення вулиць з допомогою каганців.

На початку XVII ст. Еразмус Сикст подав перший опис способів видобування нафти в околицях Борислава. Так він зазначав про спорудження місцевим населенням спеціальних колодязів-копанок із яких вони діставали ропу. Принагідно Е. Сикст описав і технологію перегонки нафти на продукти, що мали фармакологічне застосування.

Письменник та педагог із Борислава Стефан Ковалів (1848–1920), у своїх розвідках про історію бориславського нафтопромислу, зазначав, що початково на терені Борислава була лише одна нафтова криниця (т.зв. «дучка») розташована в районі «Новий Світ». Із неї місцеві селяни черпали «кип'ячку» (нафтову ропу) та використовували для виготовлення «мазі», яку застосовували для змащування коліс у возах. Також в Галичині в XVIII – XIX ст.

Борыслав – місто у подно́жжя Карпат галицьких, вирізняю́че się szczególnym życiem i historią, ze względu na położenie na dużych złożach ropy naftowej, gazu i ozokerytu. Cały krajobraz Borysławia nosi ślady jego burzliwej przeszłości jako jednego z wiodących na świecie ośrodków wydobywania „czarnego złota”. Duża część jego historii, od początków wydobywania ropy naftowej do współczesności, została odzwierciedlona w fotografiach, które stały się prawdziwym świadectwem przeszłości i podstawą zachowania pamięci historycznej.

Pierwsze informacje o ropie na galicyskim Podkarpaciu pochodzą z XIII w., kiedy źródła historyczne wspominają o tzw. „oleju skalnym”. To właśnie surowce wydobywane w Borysławiu i okolicach pod koniec średniowiecza zaczęto wykorzystywać do oświetlenia, a w XVI w. miasto Drohobycz otrzymało od polskich władz królewskich przywilej używania „oleju skalnego” do oświetlania ulic za pomocą lamp.

Na początku XVII w. Erazm Sykstus jako pierwszy opisał metody wydobywania ropy w okolicach Borysławia. Zauważył wykopywane przez miejscową ludność specjalne studnie, z których wydobywano ropę naftową. Także Sykstus opisał technologię destylacji „oleju skalnego” na produkty mające zastosowanie farmakologiczne.

Borysławski pisarz i pedagog Stefan Kowaliw (1848–1920) w swoich badaniach nad historią borysławskiego przemysłu naftowego zauważył, że początkowo na terenie Borysławia znajdowała się tylko jedna studnia – „kopanka” ropy naftowej (w dzielnicy Nowy Świat). Z niej okoliczni chłopcy czerпали „kipiaczke” (ropę naftową) i robili z niej „maż”, którą smarowano koła wozów. Również w Galicji w XVIII–XIX stuleciu istniał zawód tak zwanych „maziarzy”, którzy jeździli po okolicy

професія т.зв. «мазяжів», що їздили по околиці та продавали нафтову «мазь». Втім одним із основних способів отримувати нафту, що був поширений із найдавніших часів, було її збирання із поверхні різноманітних водойм та заглибин, куди підходила нафта просочуючись із верхніх шарів ґрунту, із допомогою кінського волосіння. Однак перший, виданий уже австрійською владою, офіційний патент на видобуток нафти в околицях Борислава отримали в 1810 р. підприємці Йосиф Гекел та Ян Мітіс.

Слід відзначити, що використовуючи саме бориславську нафту місцевими винахідниками було розроблено перший метод дистиляції та переробки неочищеної сировини на освітлювальний гас. Такі перші спроби здійснили Й. Гекер та Я. Мітіс в 1816 р. Однак усю технологію очищення нафти, купленої у бориславського купця Абрахама Шрайнера, на замовлення львівського аптекаря Петра Міколяша, розробили в березні 1853 р. львівські фармацевти Ігнаці Лукасевич та Йоган Зег. Саме останній 2 грудня 1853 р. отримав цісарсько-королівський патент на очищення нафти хімічним способом, а також опрацював метод переробки озокериту на парафін.

На середину ХІХ ст. технологія нафтовидобутку зберігала свої доволі технологічно примітивні характеристики. Так видобування здійснювалося методом копання звичайних, зміцнених дерев'яними зрубками, колодязів, звідки нафту зачерпували відрами або викачували ручними насосами. Таким способом можна було досягнути глибини лише в середньому 35-40 м. Поруч із цим подібна методика видобування була вкрай небезпечна для робітників, що спускалися на дно колодязя і працювали під загрозою дії отруйних газів.

Різде збільшення попиту на сировину для продукції гасу заставляли підприємців шукати нові способи для поглиблення нафтових колодязів задля досягнення глибших, більш багатих, покладів «чорного золота». З 1861 р. підприємцем німецького походження, що мешкав у Львові, Робертом Домсом було запроваджено використання ручних бурів, що працювали ударним способом. Таким чином вдалося поглибити свердловини до 150 м. Незабаром вони були доповнені уже паровими машинами, що однак давало можливість досягнути лише глибини

і продавали нафтову «мазь». Одним з головних способів позyskiwania ropy, rozpowszechnionym od czasów starożytnych, było jej zbieranie za pomocą włosia końskiego z powierzchni różnych zbiorników i dołów, do których ropa podchodziła, sącząc się z górnych warstw gleby. Pierwszy już oficjalny patent wydany przez władze austriackie na wydobywanie ropy w okolicach Borysławia uzyskali w 1810 r. przedsiębiorcy Józef Hakel i Jan Mitis.

Należy zauważyć, że wykorzystując borysławską ropę naftową miejscowi wynalazcy opracowali pierwszą metodę destylacji nieoczyszczonej ropy naftowej na gaz do oświetlania. Takie pierwsze próby podjęli w 1816 r. wspomniani Hakel i Mitis. Jednak cała technologia rafinacji nafty (kerozyny), zakupionej od borysławskiego kupca Abrahama Schreiner na zlecenie lwowskiego aptekarza Piotra Mikolasza, została opracowana w marcu 1853 r. przez lwowskich farmaceutów Ignacego Łukasiewicza i Jana Zeha. To właśnie ten ostatni 2 grudnia 1853 r. otrzymał cesarsko-królewski patent na chemiczne oczyszczanie ropy naftowej, a także opracował metodę przetwarzania ozokerytu na parafinę.

W połowie ХІХ w. technologia wydobywania ropy naftowej zachowywała swoje dość prymitywne cechy technologiczne. Wydobywanie odbywało się poprzez kopanie zwykłych studni, wzmocnionych drewnianymi kłodami, z których ropę czerpano wiadrami lub wypompowywano ręcznymi pompami. W ten sposób udało się osiągnąć głębokość zaledwie średnio 35-40 m. Ponadto taka metoda wydobywania była niezwykle niebezpieczna dla pracowników, którzy schodzili na dno studni, gdzie pracowali w trudnych warunkach, a szczególnie niebezpieczne były trujące gazy.

Gwałtowny wzrost zapotrzebowania na surowce do produktów kerozyny zmusił przedsiębiorców do poszukiwania nowych sposobów pogłębiania szybów naftowych, aby uzyskać bogatsze złoża „czarnego złota”. W 1861 r. Robert Doms, przedsiębiorca niemieckiego pochodzenia mieszkający we Lwowie, wprowadził stosowanie ręcznych wiertarek udarowych. Dzięki temu możliwe było pogłębienie studni do 150 m. Wkrótce uzupełniono je maszynami parowymi,

w 250 m. Zjawy na той час технологій швидко настала криза нафтовидобутку у Бориславі.

Значний поштовх до розвитку промислу дало прокладення до Борислава в 1872 р. залізничної гілки. Це сприяло налагодженню логістики перевезень великих об'ємів нафти у різні закутки Австро-Угорської імперії та Європи. З іншого боку залізницею було пов'язано ряд підприємств, що займалися переробкою нафти та озокериту. Зокрема таким чином на довколишніх із колією теренах між Бориславом та Дрогобичем було споруджено нафтопереробні фабрики «Галіція» та «Польмін». Таким чином було покращено функціонування промисловості у регіоні Бориславського родовища.

Через інтенсивне видобування на другу половину 1870-х років у більшості колодязів було вичерпано ресурс і припинено їх використання. У цей період підприємці почали здебільшого переорієнтуватися на видобуток озокериту, відомого в давніших історичних джерелах як «земний віск». Початково його видобування здійснювалося подібним до нафтових криниць-дучок способом спорудження ям-копанок. Першу промислову експлуатацію покладів озокериту в Бориславі здійснив Р. Домс, який під час розвідок нафтових пластів відкрив в 1854 р. та поширив інформацію про існування озокеритного родовища. Уже в 1873 р. озокериту в рік видобували 17,5 тис. т. (тоді як нафти лише 11 тис. т) відповідно до 5,5 тис. т в 1870 р. Тогочасні технології дозволяли, при однакових затратах на його видобування у порівнянні із нафтою, отримати у тричі більші прибутки. Ще більше активізувався видобуток озокериту після винайдення в 1875 р. способу його переробки на церезин, що за своїми властивостями дуже нагадував бджолиний віск. Значним кроком вперед у видобутку озокериту в Бориславі було закладення та введення в експлуатацію в 1880 р. шахти імені Франца Йосифа І. На урочистому відкритті копальні був присутній сам імператор, що принагідно 13 вересня 1880 р. відвідав та оглянув ціле бориславське родовище.

Вичерпання поверхневих покладів нафти в Бориславі та, як наслідок, скорочення видобутку здавалось би звістували про швидкий кінець промислу. Однак новий потужний поштовх до нафтовидобутку надало використання в 1884 р.

które umożliwiły osiągnięcie głębokości zaledwie 250 m. Dzięki dostępnej wówczas technologii szybko nastąpił kryzys w wydobywaniu ropy naftowej w Borysławiu.

Znaczącym impulsem do rozwoju zagłębia było wybudowanie w 1872 r. linii kolejowej do Borysławia. Ułatwiło to logistykę transportu dużych ilości ropy i ozokerytu do różnych części Cesarstwa Austro-Węgierskiego i Europy. Z drugiej strony kolej połączyła szereg rafinerii ropy naftowej i przetwórnictwa ozokerytu. W szczególności na okolicznych terenach między Borysławiem a Drohobyczem wybudowano rafinerie ropy „Nafta”, „Galicia” i „Polmin”. W ten sposób usprawniono funkcjonowanie przemysłu w górniczym regionie Borysławia.

W wyniku intensywnego wydobywania w drugiej połowie lat siedemdziesiątych ХІХ w. większość studni – „kopanek” została wyeksploatowana i zlikwidowana. W tym okresie przedsiębiorcy zaczęli skupiać się głównie na wydobywaniu ozokerytu, znanego w dawnych źródłach historycznych jako „wosk ziemny”. Początkowo jego wydobywanie prowadzono w sposób podobny do naftowych studni – „duczek” poprzez drażnienie „kopanek”. Pierwszą komercyjną eksploatację złoża ozokerytu w Borysławiu przeprowadził Doms, który odkrył je podczas poszukiwań ropy naftowej w 1854 r. i rozpowszechnił informacje o istnieniu złoża ozokerytu. Już w 1873 r. wydobywano 17,5 tys. ton ozokerytu rocznie (przy czym ropy jedynie 11 tys. ton) wobec 5,5 tys. ton w 1870 r. Produkcja ozokerytu wzrosła po wynalezieniu w 1875 r. metody jego przetwarzania na cerезин, która miała właściwości bardzo zbliżone do wosku pszczelego. Znaczącym krokiem naprzód w wydobywaniu ozokerytu w Borysławiu było założenie i uruchomienie w 1880 r. Kopalni im. Franciszka Józefa. Sam cesarz był obecny na uroczystym otwarciu kopalni 13 września 1880 r., odwiedziwszy w tym czasie cały Borysław.

Wyczerpywanie się powierzchniowych złóż ropy naftowej w Borysławiu, a w konsekwencji zmniejszenie produkcji, zwiastowało rychły koniec przemysłu naftowego w zagłębiu. Nowy potężny impuls do wydobywania ropy naftowej dała w 1884 r. kanadyjska metoda suchego wiercenia udarowego przy użyciu silników parowych, opracowana

американською фірмою «Берггейм і МакГарві» (Bergheim and Mac Garvey) канадського методу сухого ударного буріння із застосуванням парових двигунів. В 1886 р. співзасновнику фірми Вільяму МакГарві на свердловині «Карпатський Раточин» вдалося досягнути глибини 700 м, звідки вдарив фонтан нафти, що стало символом нового розквіту «Галицької Каліфорнії». В свою чергу на наших теренах іноземна технологія (тоді відома в краї як «канадійка») зазнала значного вдосконалення. Із запровадженням в 1893 р. канатного ударного буріння, кількість свердловин на наступний рік сягнула 4 тисяч діючих з поміж 12 тис. загальної їх кількості разом із викопаними старим способом колодязями. Серед промисловців розпочалося своєрідне змагання по збільшенні глибини буріння свердловин і уже в 1895 р. вдалося досягти глибини 800 м. У свій час рекордними на 1908 р., щодо досягнутої глибини, були свердловини «Колумбус III» (1500 м) та «Клаудіус II» (1460 м). Знаковими у зростанні видобутку були результати свердловин «Вільно» в 1902 р. із показником 80 цистерн на добу з глибини 1000 м та «Оїл Сіті», введеної в експлуатацію в 1908 р., з 130-150 цистерн на добу уже з глибини 1016 м. Із останньою свердловиною була пов'язана подія, що знайшла своє відображення на багатьох світлинах – масштабна пожежа, яка тривала три тижні і у європейській пресі була znana як «Галицький Везувій». Пік видобутку нафти в Бориславі припав на 1909 р. із 1 965 200 т. і родовище давало 5% світового видобутку «чорного золота».

У період I Світової війни та у часи II Речі Посполитої видобуток нафти та озокериту в Бориславі поступово почав скорочуватися. Унаслідок спричинених війною проблем у 1918 р. видобуток нафти в Бориславі складав лише 40% від стану 1909 р. Не сприяли розвитку промислу і перерозподіли територій, що відбулися внаслідок падіння Австро-Угорської імперії та появи нових незалежних держав. Не повернулись та не відновили свою діяльність багато підприємців, що емігрували з Галичини втікаючи від російської окупації 1914-1915 рр.. Додатковий удар промислу здійснила світова економічна криза 1929-1933 років. Однак розвиток інфраструктури в міжвоєнний період все ж мав свою позитивну динаміку. Зокрема в 1928 р. на бориславському газопереробному заводі,

przez amerykańską firmę „Bergheim i Mac Garvey”. W 1886 r. współzałożycielowi firmy Williamowi McGarveyowi udało się osiągnąć głębokość 700 m w szybie „Karpacki Ratoczyn”, skąd uderzyła fontanna ropy, która stała się symbolem nowego rozkwitu „Galicyjskiej Kalifornii”. Z kolei na naszym terenie technologia zagraniczna (wówczas znana w regionie jako „kanadyjka”) uległa znaczącemu udoskonaleniu. Wraz z wprowadzeniem linowego wiercenia udarowego w 1893 r. liczba odwiertów w następnym roku osiągnęła 4000 działających z 12 000 istniejących, łącznie ze studniami wykopanymi starymi sposobami. Wśród przemysłowców pojawiła się swoista konkurencja po zwiększeniu głębokości odwiertów i w 1895 r. udało się osiągnąć głębokość 800 m. Rekordowymi w 1908 r. były odwierty na kopalniach ropy „Kolumbus III” (1500 m) oraz „Klaudiusz II” (1460 m). Istotne dla wzrostu produkcji były wyniki odwiertu „Wilno” w 1902 r. z 80 cysternami ropy na dobę z głębokości 1000 m oraz „Oil City”, uruchomionej w 1908 r., ze 130-150 cysternami na dobę z głębokości 1016 m. Ostatnia ze wspomnianych kopalni kojarzyła się z wydarzeniem, które upamiętniono na wielu fotografiach – wielkim pożarem, który trwał trzy tygodnie i był znany w europejskiej prasie jako „Wezuwiusz galicyjski”. Szczyt wydobywania ropy naftowej w Borysławiu przypada na 1909 r. z 1 965 200 ton, kiedy zagłębienie dawało 5% światowej produkcji „czarnego złota”.

Podczas I wojny światowej i w czasach II Rzeczypospolitej wydobywanie ropy naftowej i ozokerytu w Borysławiu zaczęło stopniowo spadać. Ze względu na problemy wywołane wojną, w 1918 r. wydobywanie ropy naftowej w Borysławiu stanowiło zaledwie 40% stanu z 1909 r. Nie sprzyjały rozwojowi przemysłu zmiany granic, które nastąpiły w związku z upadkiem Austro-Węgier oraz pojawienie się nowych niepodległych państw. Wielu przedsiębiorców, którzy wyemigrowali z Galicji, uciekając przed rosyjską okupacją w latach 1914-1915, nie powróciło ani nie wznowiło działalności, a światowy kryzys gospodarczy z lat 1929-1933 zadał wydobywaniu dodatkowy cios. Jednak rozwój infrastruktury w okresie międzywojennym nadal miał pozytywną dynamikę. W szczególności w 1928 r. w borysławskim zakładzie przeróbki gazu, po raz pierwszy w Europie, rozpo-

вперше в Європі, розпочато продукцію скрапленого газу. Особливо знаковим тут було офіційне надання Бориславу статусу міста. Так згідно із рішенням Ради Міністрів II Речі Посполитої від 20 травня 1930 р. довколишні населені пункти Тустановичі, Волянка та Мразниця були приєднані до Борислава і таким чином було утворено т.зв. «Великий Борислав» із населенням в 42 тис. осіб. В 1933 р. Бориславу було затверджено його міські права. Слід зазначити, що у цей період Борислав був третім за площею, після Варшави та Лодзі, містом у міжвоєнній польській державі. У місті було споруджено сучасну велику будівлю пошти (1930), Робітничий Дім (1939). Працювали два кінотеатри, п'ять комфортабельних ресторанів, два готелі, великий сучасний стадіон із двома басейнами, тенісними кортами, діяло б спортивно-футбольних клуби. З 1922 р. у Бориславі, на спаленні супровідних газів із свердловин, діяла потужна електрична станція. Після повені 1927 р., на місці зруйнованого дерев'яного мосту, у 1933 р. споруджено новий із залізобетону – відомий серед населення, як «Барабський міст» – центр міста, де вирувало громадське та економічне життя, де збиралися наймані працівники-«бараби» у пошуках нової роботи.

Складними для історії розвитку нафтового промислу та міста Борислава були роки II Світової війни, що призвели до значних політичних, національних та соціально-економічних пертурбацій. Зміни окупантів призвели до великих людських втрат та значної демографічної трансформації у місті. З встановленням радянської влади було знищено усталену систему підприємництва та вільнонайманої праці на промислі. «Галицька Каліфорнія» втратила свій статус місця завзятої конкуренції, де здобувались величезні фортуни та створювалися технологічні новації. Нові методи видобування призвели до поступової зміни краєвиду промислу, де зник ліс нафтових вишок і лише нафтовидобувні «гойдалки» та залишки давніх промислових об'єктів були слідами колишнього процвітання однієї із колик світового видобування «чорного золота».

częto produkcję gazu skroplonego. Szczególne znaczenie miało oficjalne nadanie Borysławowi statusu miasta. Zgodnie z decyzją Rady Ministrów II Rzeczypospolitej z dnia 20 maja 1930 r., okoliczne wioski, jak Tustanowice, Wolanka i Mraznica, zostały przyłączone do Borysławia i tym samym powstał tzw. „Wielki Borysław” z 42 tys. mieszkańców. W 1933 r. Borysław otrzymał prawa miejskie. Należy zauważyć, że w tym okresie Borysław był trzecim co do wielkości miastem międzywojennego Państwa Polskiego, po Warszawie i Łodzi. W mieście powstał nowoczesny duży budynek poczty (1930) i Dom Robotniczy (1939). Były dwa kina, pięć komfortowych restauracji, dwa hotele, duży nowoczesny stadion z dwoma basenami, korty tenisowe, 6 klubów sportowych i piłkarskich. Od 1922 r. w Borysławiu działała potężna elektrownia spalająca gazy towarzyszące ze studni. Po powodzi w 1927 r., na miejscu zniszczonego drewnianego mostu, w 1933 r. wybudowano nowy żelbetowy – zwany wśród ludności „Mostem Barabskim” – centrum miasta, w którym kwitło życie społeczne i gospodarcze, gdzie zbierali się najemni pracownicy – „barabi” w poszukiwaniu nowej pracy.

Lata II wojny światowej były trudne dla historii rozwoju przemysłu naftowego i miasta Borysław, co doprowadziło do znaczących perturbacji politycznych, narodowościowych i społeczno-gospodarczych. Zmiany okupantów doprowadziły do wielkich strat ludzkich i znaczących przeobrażeń demograficznych w mieście. Wraz z ustanowieniem władzy sowieckiej zniszczony został ustalony system przedsiębiorczości i najemnej pracy na przemyśle. „Galicyjska Kalifornia” utraciła status miejsca zacieklej konkurencji, gdzie pozyskiwano ogromne fortuny i powstawały nowinki technologiczne. Nowe metody wydobywania doprowadziły do stopniowej zmiany krajobrazu pól naftowych, gdzie zniknął las szybów naftowych, a jedynie „kiwony” naftowe i pozostałości dawnych zakładów przemysłowych były śladami dawnej prosperity jednej z kolebek wydobywania „czarnego złota” na świecie.

1 | Нафтові поля Борислава у першій половині XX ст. (1 – Фото з перш.пол.XX ст., автор: Генрик Поддембський)

1 | Pola naftowe Borysławia w pierwszej połowie XX w. (1 – Foto z pierwszej połowy XX w., autor Henryk Poddębki)

Найдавніші забудови нафтово-озокеритного промислу в Бориславі в районі Нового Світу. Саме там існувала перша криниця-дучка, з якої видобували нафту на продукцію «мазі» ще в першій половині XIX ст. 1880-х рр. (2; 3)

Najstarsze budowle przemysłu naftowego i ozokerytowego w Borysławiu w dzielnicy Nowy Świat. To tam istniała pierwsza studnia – „kopanka”, z której w pierwszej połowie XIX w. wydobywano ropę naftową do produkcji „mazi”. Lata 80. XIX w. (2; 3)

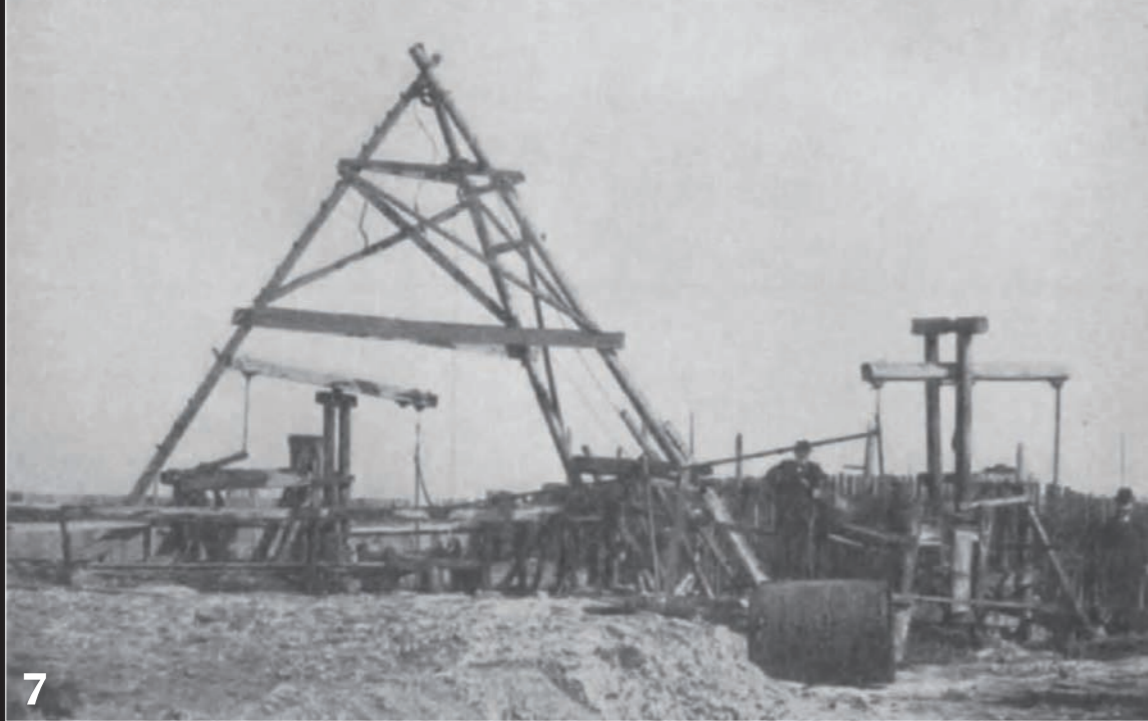
Нафтові та озокеритні копальні в районах Борислава Дебра (4) та Волянка (5) в кінці 1880-х
Kopalnie ropy naftowej i ozokerytu w dzielnicach Borysławia Debra (4) i Wolanka (5) pod koniec lat 80. XIX w.

6

Нафтові поля в центральному районі Борислава – т.зв. «Мочарах» (кінець 1880-х років) – із криницями-копанками, обладнаними коловоротами та ручними ударними бурильними установками перші із яких запровадив у 1861 р. Роберт Домс (6), (Фото 1890-х рр. автор: С.Фрей)

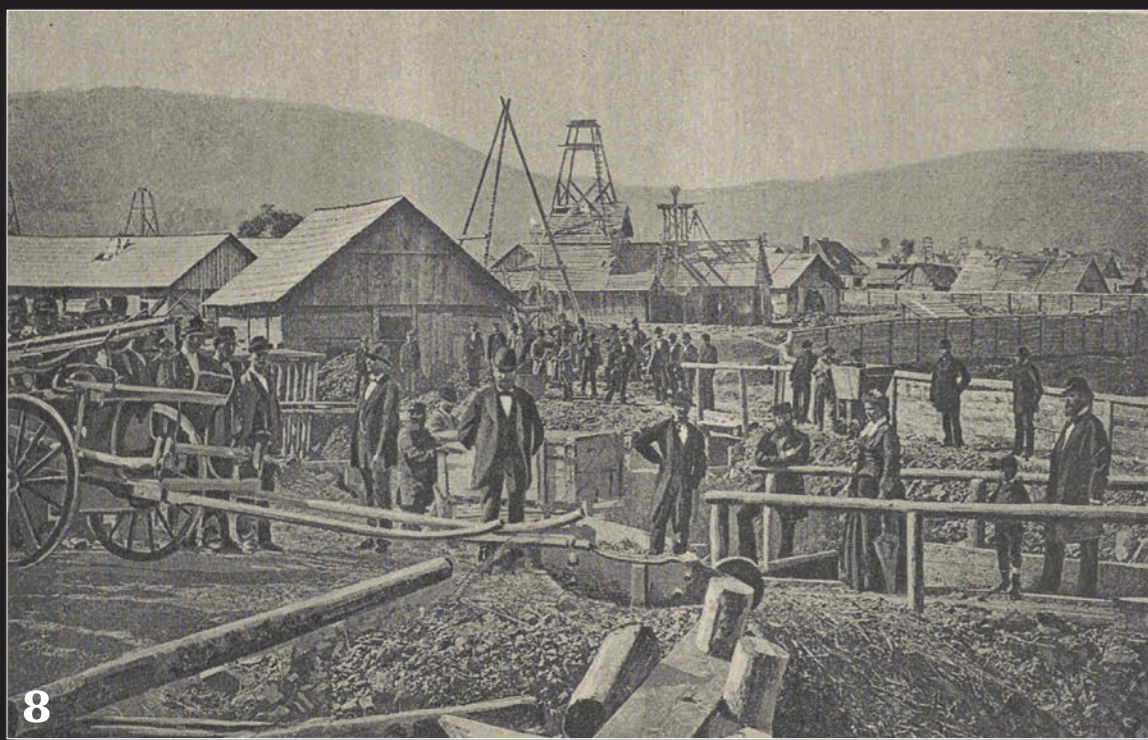
Pola naftowe w centralnej dzielnicy Borysławia – tzw. „Moczarach” (koniec lat 80. XIX w.) – ze studniami wyposażonymi w wirniki i ręczne wiertarki udarowe, z których pierwszą wprowadził w 1861 r. Robert Doms (6), (Foto lata 90. XIX w., autor S. Frey)

7

Видобуток нафти із копанки-криниці з допомогою коловороту із обудовою, що був найбільш поширеним способом видобування в Бориславі протягом цілого XIX століття (7 – Фото з поч. 1890-х рр. автор: С.Фрей)

Wydobycie ropy ze studni – „kopanki” za pomocą kołowrotu z obudową, która była najczęstszą metodą wydobycia ropy w Borysławiu przez cały XIX w. (7 – Foto z początku lat 90. XIX w., autor S. Frey)

8

Копальня «Товариства французького банку в Бориславі» в другій половині XIX ст, коли французькі інвестиції у розвиток видобутку нафти та озокериту в Бориславі були одними із найбільших(8 – Фото з поч. 1890-х рр. автор: С.Фрей)

Kopalnia Towarzystwa banku francuskiego w Borysławiu w drugiej połowie XIX w., kiedy to inwestycje francuskie były jednymi z największych w rozwoju wydobycia ropy naftowej i ozokerytu w Borysławiu (8 – Foto z początku lat 90. XIX w., autor S. Frey)

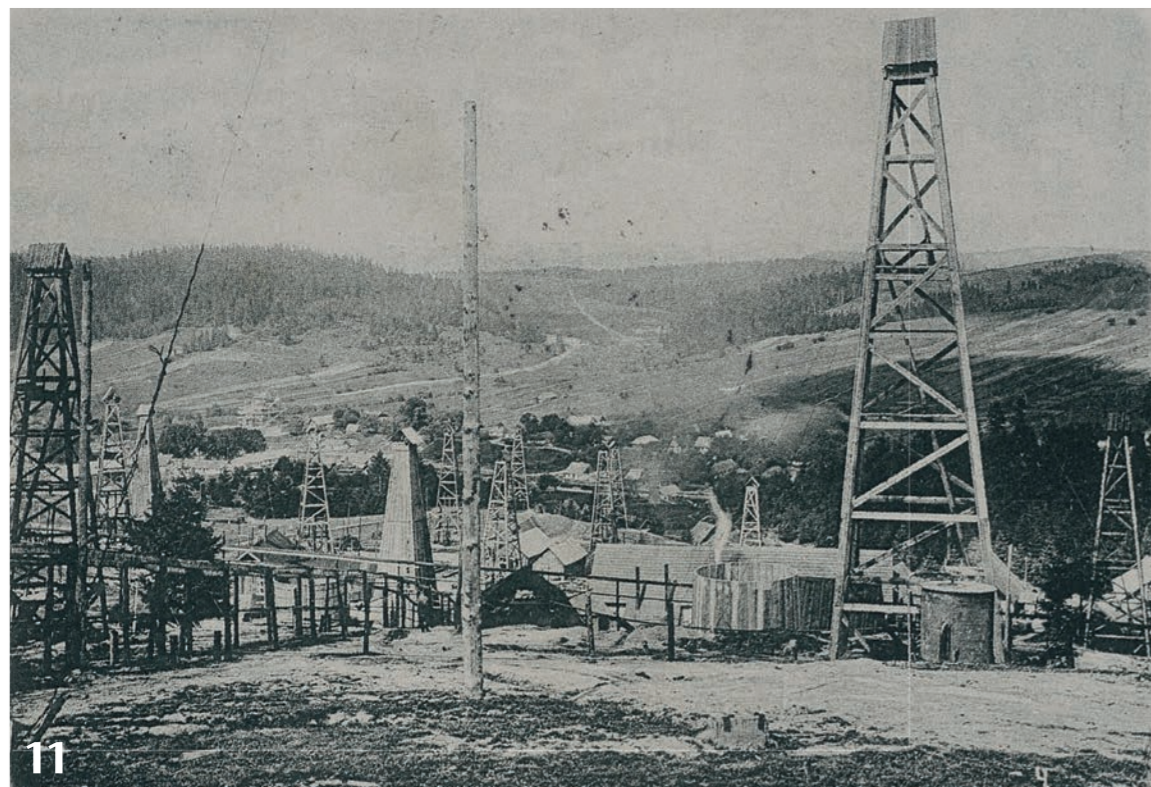
9

10

Район Борислава Потік в кінці XIX (9 – Фото 1890-х рр.) та на початку XX ст. (10 – Фото поч. XX ст., автор: Вільгельм Русс) із найдавнішими буровими вежами («шибами») канадського типу (т.зв. «канадійки») впроваджені в 1880-х роках Вільямом МакГарві

Dzielnica Borysławia „Potok” na przełomie XIX i XX w. (9 – Foto z lat 90. XIX w.) i na początku XX w. (10 – Foto pocz. XX w., autor Wilhelm Russ) z najstarszymi wieżami wiertniczymi („szybami”) typu kanadyjskiego (tzw. „kanadyjki”) wprowadzonymi w latach 80. XIX w. przez Williama McGarveya

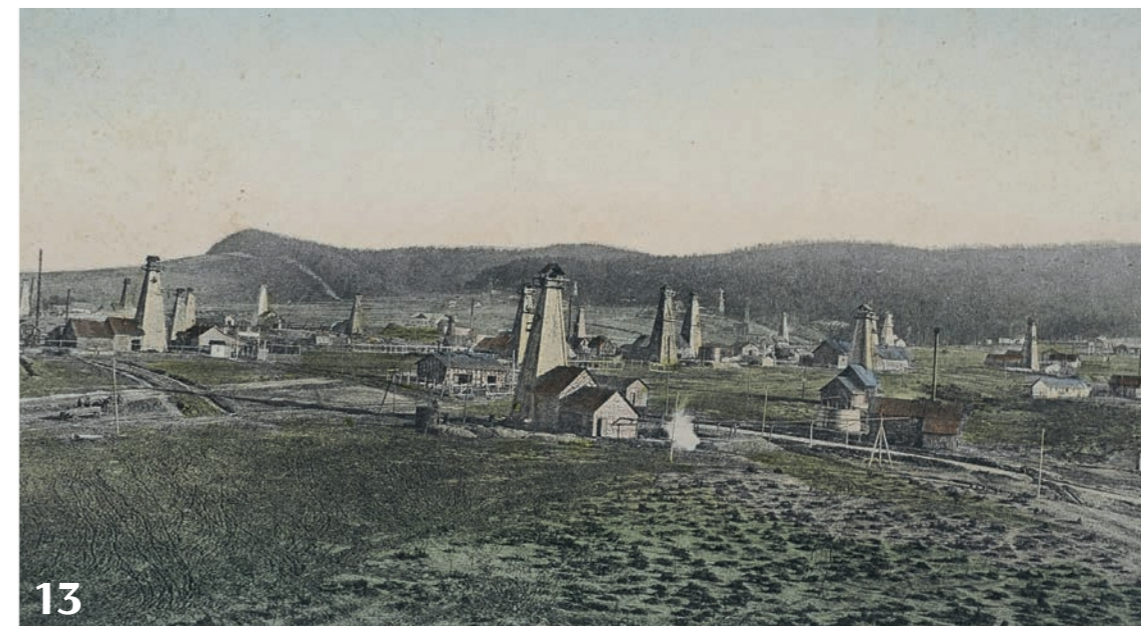
11

Нафтова копальня «Отилія» фірми Anglo Galizian Oil Company (11 – Фото 1900 р., автор: Вільгельм Русс)
 Kopalnia ropy naftowej „Otilia” firmy Anglo Galizian Oil Company (11 – Foto 1900 r., autor Wilhelm Russ)

12

Копальня «Клара-Емілія» на відкритих на початку XX ст. надзвичайно багатих нафтових полях Тустанович (12 – Фото 1905 р.)
 Kopalnia „Clara-Emilia” została otwarta na początku XX w. na niezwykle bogatych polach naftowych Tustanowic (12 – Foto 1905 r.)

13

Нафтові поля району сучасного Борислава – Тустанович. На передньому плані – нафтова копальня «Литва». (13 – Фото з початку XX ст.)
 Pola naftowe w dzielnicy współczesnego Borysławia – Tustanowicach. Na pierwszym planie kopalnia ropy naftowej „Litwa” (13 – Foto z początku XX w.)

14

Одна із найбільш продуктивних нафтових копалень Борислава на початку XX ст. – «Oil City», введена в експлуатацію в 1908 р. і вважалася на цей час найбільш продуктивною даючи до 150 цистерн нафти на добу. (14 – Фото 1908 р., автор: Леон Росеншейн)
 Jedna z najbardziej produktywnych kopalń ropy naftowej w Borysławiu na początku XX w. „Oil City”, oddana do użytku w 1908 r., uważana była wówczas za najbardziej produktywną, dającą do 150 zbiorników ropy dziennie. (14 – Foto 1908 r., autor Leon Rosenshain)

Копальня «Вільна» в районі Тустанович та дерев'яні нафтові збірники (15 – Фото 1910 р.)
Kopalnia „Wilna” w dzielnicy Tustanowice i zbiorniki ropy (15 – Foto 1910 r.)

Вид на нафтові поля в районах Борислава – Потік та Раточина (17 – Фото 1911 р.)
Widok pól naftowych w dzielnicach Borysławia – Potok i Ratoczyzna (17 – Foto 1911 r.)

Копальня «Монте Карло» в районі Борислава Мразниці (16 – Фото 1929 р.)
Kopalnia „Monte Carlo” w dzielnicy Borysławia – Mrażnicy (16 – Foto 1929 r.)

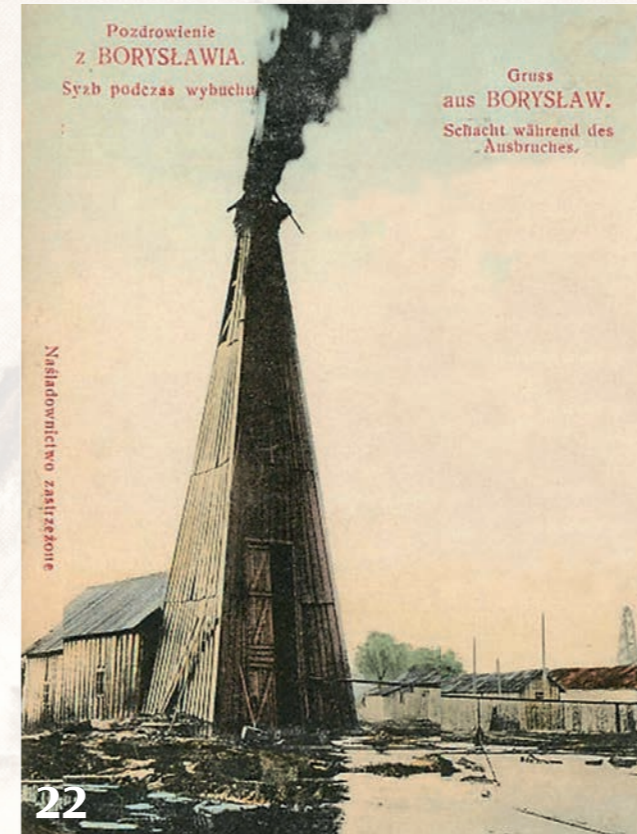
Нафтові поля в районі Діброва в міжвоєнний період (18 – Фото 1920-х рр.)
Pola naftowe w dzielnicy „Dąbrowa” w okresie międzywojennym (18 – Foto z lat 20. XX w.)

19

Нові нафтові розробки в районі Мразниці, які почали експлуатуватись на початку XX ст. (19 – Фото зроблене після 1918 р.)

Nowe pola naftowej w dzielnicy Mraznica, które zaczęto eksploatować na początku XX w. (19 – Zdjęcie zrobione po 1918 r.)

Копальні нафти «Піلسудський II» (20) та «Александр» (21), що були споруджені після I Світової війни (20; 21 – Фото 1930-х років)
Szyby naftowe „Piłsudski II” (20) i „Aleksander” (21) zbudowane po I wojnie światowej (20; 21 – Foto z lat 30. XX w.)

Безконтрольний видобуток нафти, що супроводжувався її масовими виливами (викид нафти на шахті в Бориславі – т.зв. «вибух») – (22), часто призводив до руйнівних пожеж (23; 24) (22 – Фото поч. XX ст.; 23 та 24 – Фото 1930-х рр.)

Niekontrolowane wydobywanie ropy naftowej z jej częstymi masowymi wylewami (wyciek ropy w kopalni w Borysławiu – tzw. „wybuch”) – (22) często prowadziło do niszczących pożarów (23; 24) (22 – Foto pocz. XX w.; 23 i 24 – Foto z lat 30. XX w.)

Tustanowice

„Oil-City“

Pożar największego
szybu nadtowego.

Brand des grössten
Naphtha Schachtes.

25

Найвідомішою була пожежа 1908 року на родовищі «Оіл Сіті» яка тривала три тижні
(25 – Фото 1908 р., автор: Леон Росеншейн)

Najsłynniejszym był pożar w 1908 r. na kopalni „Oil City”, który trwał trzy tygodnie
(25 – Foto 1908 r., autor Leon Rosenshain)

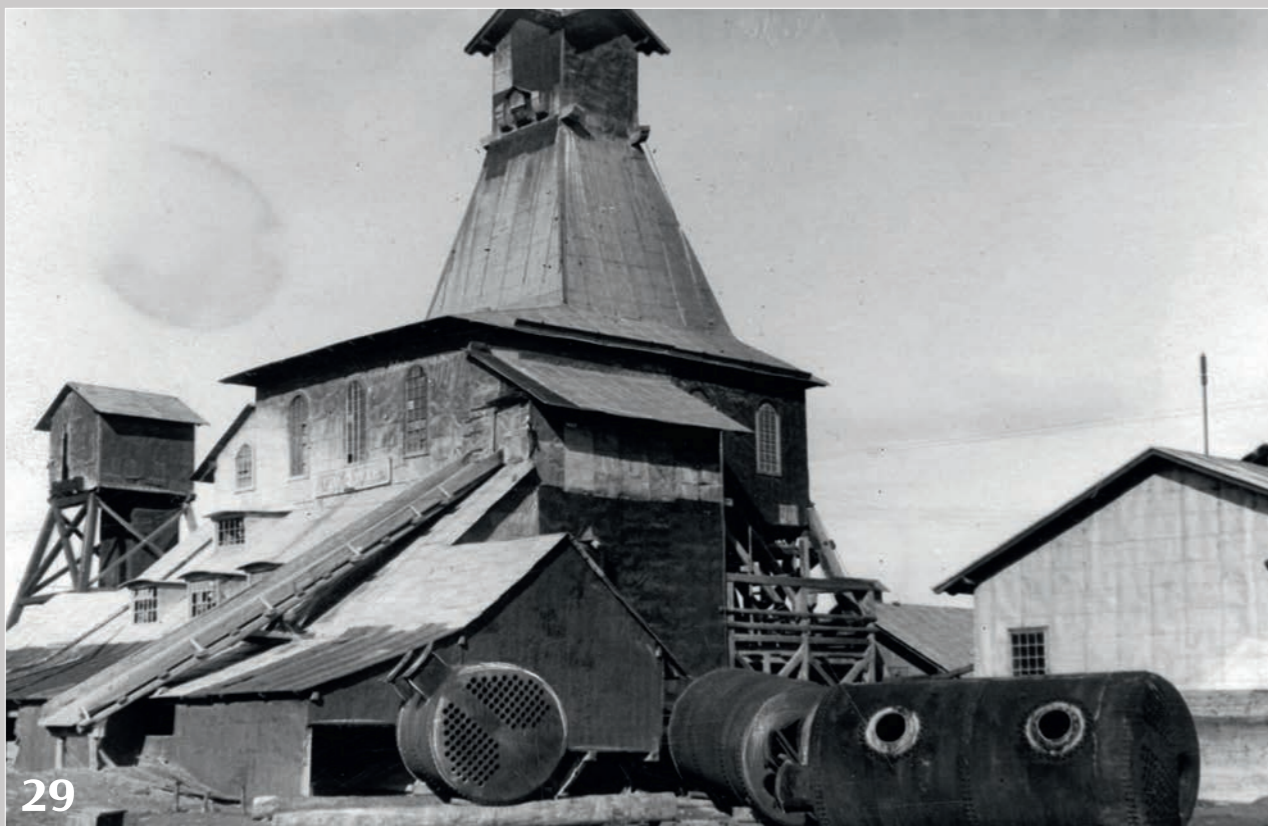

Перша велика копальня озокериту в Бориславі промислових масштабів – Шахта ім. Франца Йосифа (27 – Фото 1880-х рр.)

На її урочистому відкритті був присутнім з візитом імператор Франц I Йосиф 13 вересня 1880 р.
(26 – Грабовський В. Акварель «Візит імператора Франца Йосифа I до Борислава 13 вересня 1880 р.» (1881))

Pierwsza duża kopalnia ozokerytu w Borysławiu na skalę przemysłową – Kopalnia Franciszka Józefa (27 – Foto lata 80. XIX w.)

Cesarz Franciszek I Józef był obecny na uroczystym otwarciu kopalni 13 września 1880 r.
(26 – Grabowski W. Akwarela „Wizyta cesarza Franciszka I Józefa w Borysławiu 13 września 1880” (1881 r.))

Нова шахта по видобутку озокериту на межі районів Новий Світ та Потік, що сягнула глибини 255 м. (28 – Фото 1930 р., 29 – Фото 1933 р.)

Nowa kopalnia ozokerytu na granicy dzielnic Nowy Świat i Potok, która osiągnęła głębokość 255 m (28 – Foto 1930 r., 29 – Foto 1933 r.)

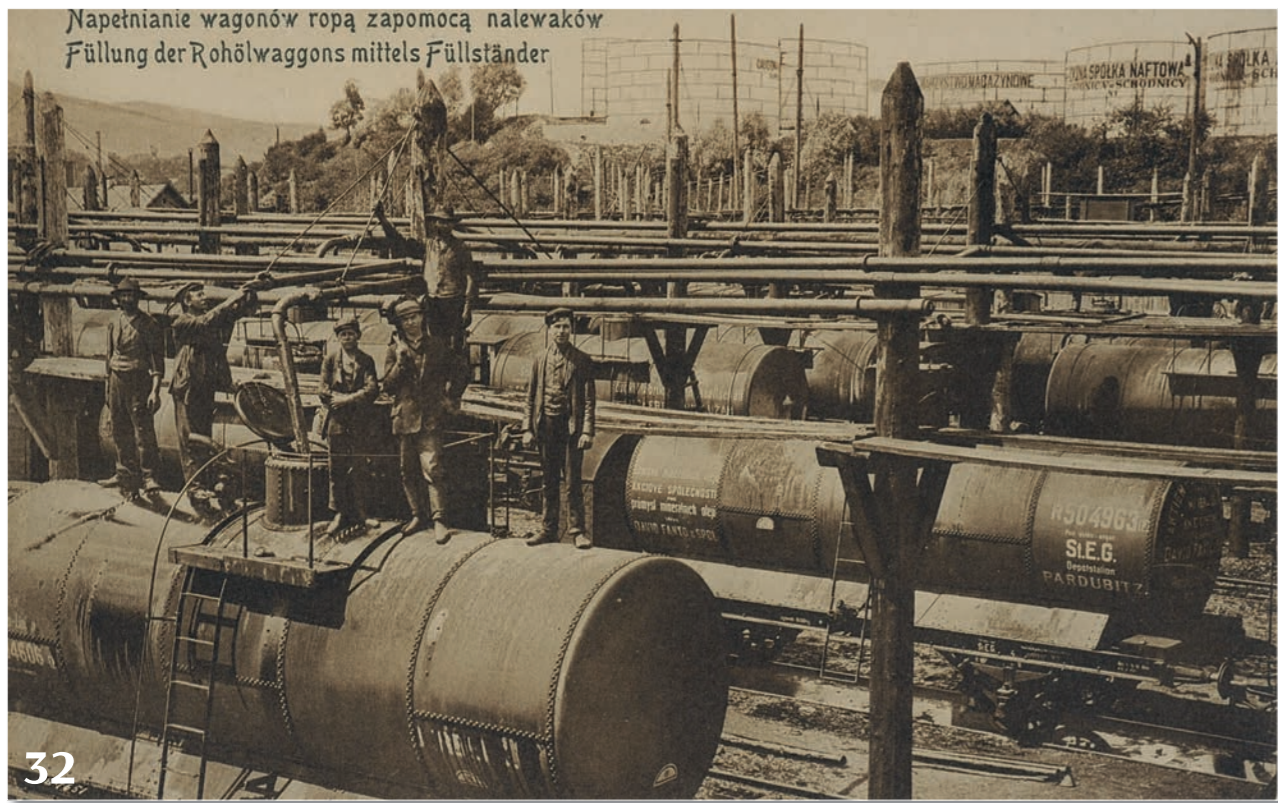
Розробки озокериту малими шахтами (криницями-копанками) фірми Compagnie Commerciale Francaise в районі Потік (30 – фото 1896 р.). У цьому районі Борислава великі поклади озокериту були відкриті Робертом Домсом в 1854 р., де він за два роки заклав перші шахти по його видобутку

Wydobycie ozokerytu przez małe kopalnie (studnie-kopanki) firmą Compagnie Commerciale Francaise w dzielnicy Potok (30 – Foto 1896 r.). W tej części Borysławia duże złoża ozokerytu odkrył w 1854 r. Robert Doms, gdzie po dwóch latach założył pierwsze kopalnie po jego wydobytcu

Видобуток озокериту на шахті «Акціонерного товариства для воску та земної олії і галицького кредитного банку» в Борислав (31 – фото 1904 р., автор: Леон Росеншейн)

Wydobycie ozokerytu w kopalni Spółki Akcyjnej Wosku i Ropy Naftowej oraz Galicyjskiego Banku Kredytowego w Borysławiu (31 – Foto 1904 r., autor Leon Rosenshain)

32

33

В 1872 році до Бориславського нафтово-озокеритного промислу було доведено гілку залізниці, з допомогою якої здійснювалося транспортування нафти та озокериту (33 – Фото 1910 р.)

На залізничній станції Борислава, що складалася із 10 заїздів, було обладнано систему наповнення цистерн із допомогою т.зв. «наливаків» (32 – Фото 1910 р.)

W 1872 r. do Borysławskich pól naftowo-ozokerytowych doprowadzono kolej, za pomocą której transportowano ropę i ozokeryt (33 – Foto 1910 r.)

Na dworcu kolejowym Borysławia, który miał 10 torów-wjazdów, zainstalowano system napełniania cystern za pomocą tzw. „nalewaków” (32 – Foto 1910 r.)

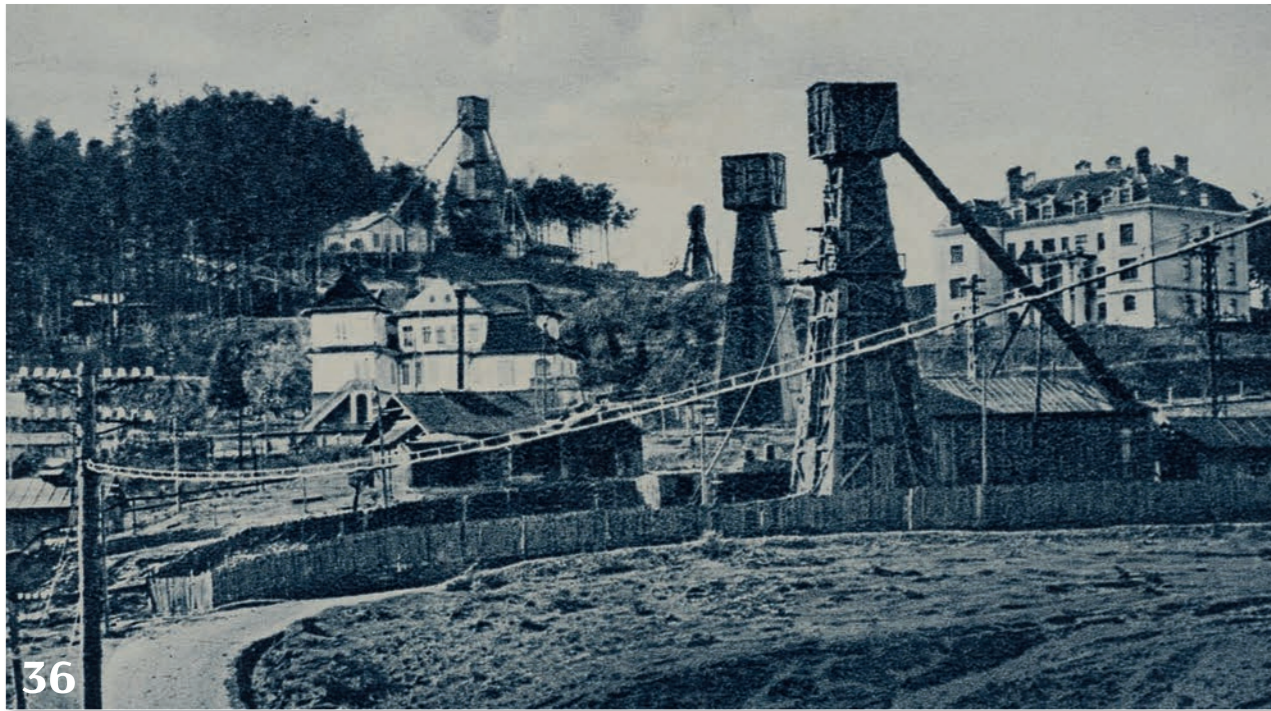
34

35

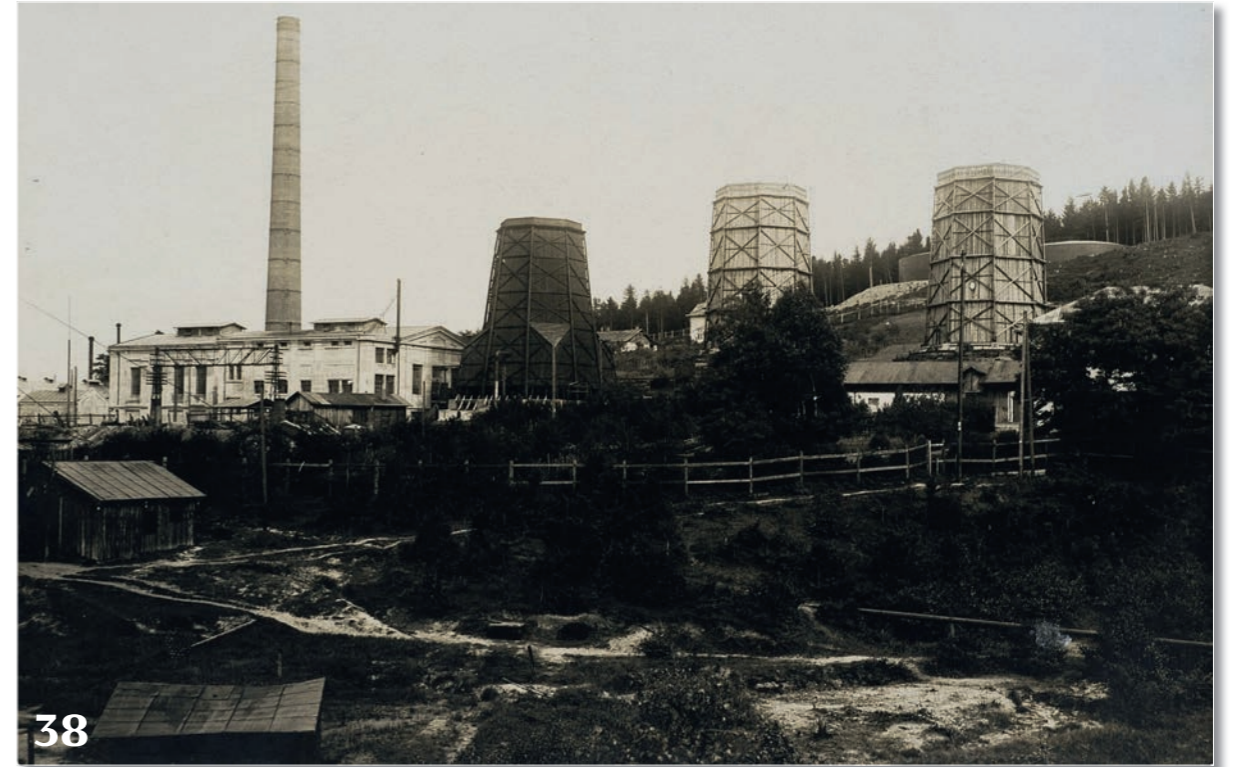
Невідомою частиною краєвиду Борислава були нафтові збірники, які споруджували у вигляді дерев'яних чи металевих цистерн (фото 34 із баками фірми «Union») (34 – Фото 1910–1930 рр.), а згодом великих викопаних у землі резервуарів (35 – Фото 1909 р.)

Integralną częścią krajobrazu Borysławia były zbiorniki na ropę, które budowano w formie drewnianych lub metalowych rezerwuarów (foto 34 ze zbiornikami kompanii „Union”) (34 – Foto 1910–1930), a później duże zbiorniki wkopano w ziemię (35 – Foto 1909 r.)

Державна геологічна станція, заснована в 1912 р., що займалася дослідженням покладів мінеральних ресурсів бориславського родовища та околиці й методів їх видобування. З 1932 р. на її базі діяв Карпатський геологічно-нафтовий Інститут (36; 37 – фото 1930-х років)

Państwowa Stacja Geologiczna, założona w 1912 r., badała złoża surowców mineralnych w Borystawiu i jego okolicach oraz metody ich wydobywania. Od 1932 r. na jego bazie działał Karpacki Instytut Geologiczno-Naftowy (36; 37 – Foto z lat 30. XX w.)

Електростанція, що була введена в експлуатацію в 1922 р., та вперше в Європі створювала електроенергію завдяки спаленню природного газу (38 – Фото 1931 р.)

Elektrownia, która została uruchomiona w 1922 r. Jako pierwsza w Europie wytwarzała energię elektryczną poprzez spalanie gazu ziemnego (38 – Foto 1931 r.)

Адміністративний корпус акціонерної спілки «Газоліна», що займалася продукцією газоліну (39 – Фото 1930-ті рр.)

Budynek administracyjny Spółki Akcyjnej „Gazolina”, która zajmowała się produkcją gazoliny (39 – Foto lat 30. XX w.)

40

42

41

43

Видобуток нафти в Бориславі сприяв розвитку промислової інфраструктури сусіднього Дрогобича, де на межі із Бориславом було споруджено ряд нафтопереробних підприємств, як, наприклад, «Державної фабрики по продукції бензину» (40 – Фото бл. 1910 р.), нафтопереробний завод «Нафта» (41 – Фото бл. 1930 р.)

Wydobycie ropy naftowej w Borysławiu przyczyniło się do rozwoju infrastruktury przemysłowej sąsiedniego Drohobycza, gdzie na granicy z Borysławiem zbudowano szereg rafinerii ropy naftowej, takich jak Państwowa Odbenzyniarnia (40 – Foto ok. 1910 r.), rafineria „Nafta” (41 – Foto ok. 1930 r.)

Нафтопереробні заводи «Польмін» (42 – Фото бл. 1930 р.) та «Галіція» (43 – Фото до 1931 р.) у Дрогобичі
Rafinerie „Polmin” (42 – Foto ok. 1930 r.) i „Galicja” (43 – Foto do 1931 r.) w Drohobyczu

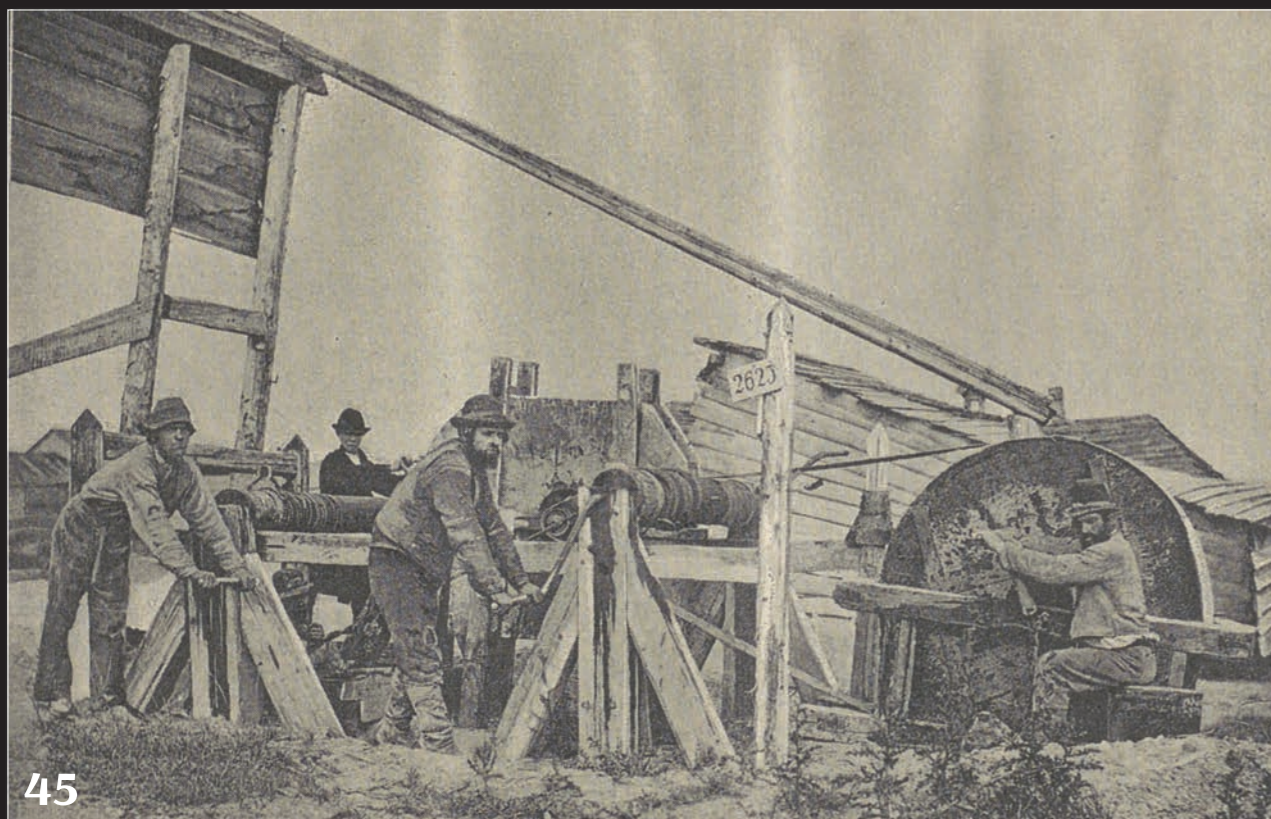
44

46

Бориславські робітники на праці в шахтах по видобутку озокериту (46 – Фото кінця 1880-тих рр.) та низько-кваліфіковані добувачі нафти із поверхневих родовищ нафти та її виливів – т.зв. «лебаки», що із допомогою кіс ького волосіння збирали нафту із поверхні калюж (47 – Фото 1920-х рр.)

Boryslawscy robotnicy przy pracy w kopalniach z wydobywania ozokerytu (46 – Foto koniec lat 80. XIX w.) oraz nisko wykwalifikowani dobywacze ropy z powierzchniowych złóż naftowych i jej rozlewów – tzw. „Lebacy”, którzy za pomocą włosia końskiego zbierali ropę z powierzchni kałuż (47 – Foto lata 20. XX w.)

45

Робота на нафтових та озокеритних криницях-«дучках» та «копанках» в 1890-х роках (44; 45 – Фото з початку 1890-х рр.)

Prace przy studniach – „duczach” i „kopankach” ropy i ozokerytu w latach 90. XIX w. (44; 45 – Foto z początku lat 90. XIX w.)

47

48

Символічний вид вулиць давнього Борислава (на фото головна вулиця Борислава – «Панська») із ледь не постійною багнюкою на дорогах та дерев'яними тротуарами. Вилицею прямують запряжені кіньми вози, з допомогою яких здійснювалося більшість перевозок нафти в Бориславі на початку ХХ ст. (48 – Фото 1923, автор: Вільгельм Русс)

Symboliczny widok ulic dawnego Borysławia (na zdjęciu główna ulica Borysławia – „Pańska”) z prawie stałym błotem na drogach i drewnianymi chodnikami. Po drodze przejeżdżają zaprzęgi konne, za pomocą których realizowano większość transportu ropy w Borysławiu na początku XX w. (48 – Foto 1923 r., autor Wilhelm Russ)

49

Центральна частина Борислава із торговою площею на берегах річки Тисмениці (49 – Фото до 1918 року)

Centralna część Borystawia z placem targowym nad brzegami rzeki Tyśmienicy (49 – Foto sprzed 1918 r.)

51

Вулиця Старопоштова, пізніше І. Лукасевича (сьогодні В. Івасюка). На другому плані видніється шахта по видобутку озокериту в районі Потік (51 – Фото 1929–1937 рр.)

Ul. Staropostowa, później I. Łukasiewicza (dzisiaj W. Iwasjuka). W tle kopalnia po wydobyciu ozokerytu w dzielnicy Potok (51 – Foto lata 1929–1937)

50

Видобуток нафти та озокериту сприяв динамічному розвитку міської інфраструктури із чисельними промисловими та комерційними установами, громадськими закладами. На фото центральна частина Борислава – вул. Панська, в міжвоєнний період – Костюшки (нині вул. Т. Шевченка) із будинком Міської Ощадної Каси (50 – фото 1935 р.)

Wydobycie ropy naftowej i ozokerytu przyczyniło się do dynamicznego rozwoju infrastruktury miasta z licznymi finansowymi, handlowymi i publicznymi instytucjami. Na zdjęciu centralna część Borystawia – ul. Pańska, w okresie międzywojennym – Kościuszki (obecnie ul. T. Szewczenki) z budynkiem Miejskiej Kasy Oszczędności (50 – Foto 1935 r.)

52

Продовження вул. Панської (Костюшки) (52 – Фото 1930-х рр.)

Часть ul. Pańskiej (Kościuszki) (52 – Foto z lat 30. XX w.)

53

Будинок пошти у процесі будівництва (53 – Фото 1930 р.)
Budynek poczty w trakcie budowy (53 – Foto 1930 r.)

55

Римо-католицький костюль Св. Барбари (сьогодні греко-католицька церква Св.Анни) збудований в 1902 р. за фінансування власників родовищ і підприємств та робітників нафто-озокеритного промислу (про що свідчили зображення на фасаді перехрещених молотків – символ робітників, та циркуля і косинця – символ інженерів та промисловців) (55 – Фото бл. 1911 р.; 56 – Фото 1908 р.)

Kościół rzymskokatolicki pw. św. Barbary (dzisiaj cerkiew greckokatolicka pw. św. Anny). Budowę finansowano ze składek właścicieli kopalń i fabryk oraz datków robotników przemysłu naftowego (o czym świadczą umieszczone na elewacji wizerunki skrzyżowanych młotów – symbol robotników, oraz cyrkla i kwadratów – symbol inżynierów i przemysłowców) (55 – Foto ok. 1911 r.; 56 – Foto 1908 r.)

54

«Робітничий будинок» (сьогодні «Палац культури») (54 – Фото кінця 1930-х років)
„Dom Robotniczy” (obecnie „Pałac Kultury”) (54 – Foto z końca lat 30. XX w.)

56

58

Сьогодні, в центрі Борислава, також відбувається інтенсивний видобуток нафти.

Нафтовидобувна т.зв. «гойдалка» із фігурою зачинателя промислового нафтовидобутку в Бориславі Роберта Домса в міському парку (місце давніх нафтових полів в районі «Мочари») – одна із бл.750 на сьогодні діючих свердловин у місті (58 – Фото 2021 р., автор: Тарас Гриневич)

Dziś w centrum Borysławia również intensywnie prowadzi się wydobycie ropy naftowej.

Naftowy „kiwon” z postacią założyciela przemysłowego wydobycia ropy naftowej w Borysławiu Roberta Domsa w parku miejskim (tereny dawnych pól naftowych w dzielnicy „Moczary”) – jednej z około 750 eksploatowanych dziś w Borysławiu (58 – Foto 2021 r., autor Taras Hrynevych)

ДЖЕРЕЛА ПОХОДЖЕННЯ СВІТЛИН (ŹRÓDŁA POCHODZENIA ZDJĘĆ):

1. Biblioteka Narodowa. Domena publiczna (Polska): 10–21; 23; 25; 28; 31–36; 38; 40–43; 49–52; 55–57.
 2. Narodowe Archiwum Cyfrowe (Polska): 24; 29; 37; 39; 48; 53–54.
 3. Muck J. Der Erdwachsbergbau in Borysław. Berlin: Verlag von Julius Springer, 1903: 2–5; 7; 9; 27; 30; 44; 46.
 4. Obogi O., Przewodnik ilustrowany po c.k. austr. kolejach państwowych na szlakach Tarnów – Przemyśl, Dębica – Rozwadów – Nadbrzezie, Rzeszów – Jasło, Stróże – Nowy Zagórz, Zagórzany – Gorlice, Jarosław – Rawa Ruska, Przemyśl – Łupków, Chyrów – Stryj, Drohobycz – Borysław, Wyd. Steyrermühl, Wiedeń 1895: 6; 8; 45.
 5. З приватної колекції А. Ревуцького (Львів): 22.
 6. Войцех Грабовський. Франц Йосиф у Бориславі 13.09.1880. Папір, акварель, 1881, NMK: 26.
-

Spis treści

Wstęp / Вступ	5
Sanocka Kalifornia / Саноцька Каліфорнія	7
William Henry McGarvey i metoda kanadyjska / Вільям Генрі МакГарвей і канадський метод буріння свердловин	19
W różnosnej części zagłębia sanockiego / У північній частині Саноцького басейну	25
Kopalnia w Tyrawie Solnej / Шахта в Тиряві Сільній (Tyrawa Solna)	33
Kopalnia gazu ziemnego w Strachocinie / Шахта природного газу в Страхотині (Strachocina)	38
Kopalnie w okolicach Wańkowej i Ropienki / Шахти поблизу Ванькової (Wańkowa) та Ропенки (Ropienka)	45
Współczesność / Сьогодні	49
Wybrana literatura	50
Борислав / Borysław	51
Джерела походження світлин / Źródła pochodzenia zdjęć	96

Tustanowice
Ogólny widok. — Totalansicht.

„Oil-City“
Największy szyb naftowy.
Grösster Naphtha Schacht.

Jedna z najbardziej produktywnych kopalń ropy naftowej w Boryslawiu na początku XX w. „Oil City”, oddana do użytku w 1908 r., uważana była wówczas za najbardziej produktywną, dającą do 150 zbiorników ropy dziennie. Foto 1908 r., autor: Leon Rosenshain
Одна із найбільш продуктивних нафтових копалень Борислава на початку XX ст. – «Oil City», введена в експлуатацію в 1908 р., вважалася на цей час найбільш продуктивною даючи до 150 цистерн нафти на добу. Фото 1908 р., автор: Леон Росеншейн

Kilka słów o projekcie

Projekt „Naftowa kolebka Europy – zapomniana historia Polski i Ukrainy”, w ramach którego sfinansowano niniejszą publikację, realizowany jest w partnerstwie, które tworzą Urząd Miasta Borysławia (Ukraina) oraz Gmina Sanok (Polska). Jako Partnerzy dzielimy wspólne dziedzictwo kulturowe i historyczne związane z wydobywaniem ropy naftowej sięgające XVI wieku, a nasze regiony pozostają częścią kolebki europejskiego przemysłu naftowego. W naszej ocenie to ważne dziedzictwo należy „ocalić od zapomnienia” i wykorzystywać do skutecznej promocji polsko-ukraińskiego pogranicza. Wartością dodaną naszego przedsięwzięcia jest ponowne odkrycie faktów, często zapomnianych lub kompletnie pomijanych w dziejach naszych regionów, które tworzą fascynujące naftowe historie. Mamy nadzieję, że lektura tego albumu zachęci czytelników do odwiedzenia Gminy Sanok i Borysławia oraz dostarczy niezapomnianych wrażeń.

Кілька слів про проект

Проект «Нафтова колиска Європи – забута історія Польщі та України», в рамках якого профінансовано це видання, є частиною реалізації партнерства Міської Ради Борислава (Україна) та Гміни Санок (Польща). Як партнери ми є спадкоємцями спільної культури та історії пов'язаної із видобуванням нафти, початки якого сягають ще XVI століття, а наші регіони залишаються частиною колиски європейської нафтової промисловості. На нашу думку, цю важливу спадщину необхідно «вберегти від забуття» і використовувати для дієвого пропагування зацікавлень польсько-українським пограниччям. Додатковим позитивом нашого проекту є нове відкриття призабутих або залишених поза увагою фактів із минулого наших регіонів, які творять захоплюючі нафтові історії. Маємо надію, що знайомство із даним альбомом заохотить читачів до відвідин Гміни Санок та міста Борислава, а також подарує незабутні враження.

